Zhyl Vern

20.000 MILA NËN DET

ZHYL VERN

20.000 MILA NËN DET

„RILINDJA"
1958

Titulli i origjinalit

JULES VERNE

20.000 LIEUES SOUS LES MERS

Përkthyes

GJETO LEKA

Ilustrator

MIOMIR ZUBIQ

SHKAMBI SHETITËS

Vjetin 1866 e mbajtën në mend të gjithë për nji ngjarje të çuditshme, për nji fenomen që nuk mund të spjegohet. Anijet hasën disa herë në det njifarë përbindshi të çuditshëm, njifarë sendi të gjatë në formë shpate, që kohë mbas kohe ndriçonte, por që ishte shum e shum mâ i madh dhe mâ i shpejtë se balena.

Ky përbindsh u bâ modë gjithkund. Nëpër kafe i këndojshin, e gazetat shkruejshin gjan' e gjatë për të. Diku e krahasojshin me balenën e bardhë të famshme, me *„Mebi Dikun"* e tmershëm të Detit të Ngrimë, të tjerët thojshin se ky do të jetë nji përbindsh i mbinatyrshëm që me kthetrat e veta mundet me përfshi anijen mâ të madhe dhe me e tërheqë në thellsit e oqeanit.

Kah fillimi i vjetit 1867 dukej se e patën harrue këtë „përbindsh" dhe se kurrmâ nuk do të përmendej, por qe, ndodhën ngjarje që rrezikuen edhe lundrimin transoqeanik. Tashmâ ky nuk ishte problem shkencuer, të cilin duhej me e zgjidhë, por rrezik, të cilin duhej me e largue. Ky përbindsh u bâ tash njifarë ujdhese, njifarë shkambi ose thepi, por kësaj here shetitës, i paspjegueshëm e i pakuptueshëm.

Më 5 mars 1867 anija *„Moravian"* e kompanis Monreal okean — në 27°30' të gjansis dhe 72°15' të gjatsis gjeografike u rras në nji shkamb të pashënuem n'asnji hartë. Në saje t'erës së përshtatshme dhe konstrukcionit shum të mirë anija shpëtoi.

Kjo ndodhi aty kah ora pesë e mëngjesit, kur kishte fillue me zbardhë drita. Oficerat vrapuen matanë t'anijes

dhe e vështruen oqeanin me kujdesin mâ të madh, por nuk panë kurrgjâ. Vetëm mujtën me pá nji vorbull të madhe, thuese dikush turbullonte ujin. Këtë vend e shënuen në hartë, por kurrkush nuk e dinte se a kishte ndeshë anija në ndonji shkambë nën ujë ose në ndonji shkatrrinë vigane. Vetëm mbasi shiquen mirë anijen, panë se kurrizi i saj ishte thye.

Edhe kjo ngjarje do të harrohej shpejt, po të mos përsëritej mbas tri javësh. Më 13 prill të vjetit 1867 anija angleze *„Skotia"* gjindej në 15°35' të gjatsis dhe 45°37' të gjansis gjeografike. Po lundronte me shpejtsi prej trembëdhetë nejesh n'orë. N'orën katër e shtatëmbëdhetë minuta mbas mesdite, kur udhtarët argtoheshin në sallonin e madh, nji e rame fare e lehtë tronditi anijen. U pá qartë se *„Skotia"* nuk i ra kurrfarë sendit, por kësaj i ra diçka, madje me nji send majemprehtë, shpues. E ramja uduk aq e lehtë dhe kurrkush nuk do t'i vente veshin kësaj gjâje, po të mos vrapojshin rojet e magazes në kuvertë tue bërtitë: „Po sharrojmë! Po fundosemi!" Udhtarët i kapi friga, por kapiteni i qetsoi shpejt, sepse rreziku nuk ishte aq i madh, mbasi anija ishte e ndame në shtatë pjesë që nuk e lëshojshin ujin, kështuqë anija mund t'i qëndronte nji shtrese me ujë. Kapiteni zbriti menjiherë në fund t'anijes dhe pá se në ndërhapsinën e pestë uji hynte aq vrullshëm saqë konstatoi se bira duhet t'ishte mjaft e madhe. Dhe përnjimend, nji zhytës zbriti dhe mati birën; aq ishte dy metra e gjanë. Anija u vonue tri dit, por megjithatê mbërrijti shëndoshë deri në limanin e parë. Kur e nxuerën në të thatë, inxhinjerat nuk mujtën me u besue syve të vet; nja dy metra e gjysë afër gypit të gaznave po zgërdhihej nji birë në formë trekandshi kanddrejt. Mjeti që e kishte bâ këtë birë, duhej të kishte qenë prej nji metali të panjoftun, mbasi kishte mujtë me e ça aq lehtë shtratin e anijes, të trashë katër centimetra, e mandej me u tërheqë mbrapa në nji mënyrë të paspjegueshme.

Ç'prej asaj dite të gjitha fundosjet dhe fatkeqsit në det, për të cilat nuk dihej shkaku, ziheshin si mëkat i këtij përbindshi. Kësaj egërsine fantastike i ngarkohej faji për nja dyqind fundosje anijesh. Nën këso rrethanash komunikacioni midis kontinenteve bâhej prore mâ i rre-

zikshëm dhe publiku kërkoi masat mâ energjike për të çlirue detin prej këtij përbindshi të tmershëm.

Pikrisht në kohën kur ndodhshin këto ngjarje, unë isha kthye prej nji hulumtimi shkencuer në Shtetet e Bashkueme t'Amerikës. Qeverija e Francës më pat dërgue me këtë ekspeditë si profesor të shkencave natyrore në Paris. Mbasi qëndrova gjashtë muej në Nebraskë dhe mblodha nji kolekcion të çmueshëm kafshësh të rralla, kah fundi e muejit mars shkova në Njujork. Duhej të kthehesha në Francë kah fillimi i majit. Deri n'at kohë deshta me vû në rregull këtë pasuni t'imen minerale, botanike dhe zoologjike. Mirëpo atëherë me anijen *„Skotia"* ndodhi çka ndodhi. Edhe mue më ngacmoi ky mister. Nuk dijsha se çka me mendue për këtë gjâ. Sypozimi se mund t'ishte ndonji ujdhesë notuese duhej të mposhtej, sepse — si do të lëvizte nji ujdhesë e tillë me nji shpejtsi aq fantastike, përpos nëse e vente në lëvizje ndonji motor!

Mbet me besue vetëm dy sypozimeve: nji palë besonte se kjo gjâ ishte ndonji përmbindsh me fuqi mbinatyrore, e të tjerët, prap, mendojshin se kjo ishte ndonji nëndetse me fuqi motorike jashtzakonisht të madhe. Në fund, sypozimi i dytë, mbas hetimeve të gjithanshme nëpër të gjitha vendet dhe kontinentet, ra poshtë.

Kur mbërrijta në Njujork, dijetarët deshtën me ndëgjue mendimin tim, si shkrimtar i veprës së famshme „Msheftsít e thellsive detare", e prandej u detyrova me botue nji artikull në fletoren „Njujork herald", metë cilin bana afërsisht përshkrimin e atij përbindshi, ashtu si e mendojsha: ky duhet të jetë diçka i ngjajshëm me narvalin — peshk që ka sharrë të mprehtë e të gjatë, të fortë si çeliku, por nja dhetë ose shum herë mâ të madhe e mâ të fortë, prandej edhe duhet të notojë shum mâ shpejt.

Shtetet e Bashkueme t'Amerikës, të shtrëngueme nga opinioni publik, përgatitën nji ekspeditë për të ndjekë këtë narval. Fregata *„Abraham Linkoln"* u përgatit dhe u armatos shpejt për luftë. Mirëpo, si për dreq, dhe si ndodh gjithmonë, kaluen plot dy muej dhe përbindshi nuk u pá as që u ndie kund, thuese kishte ndie se po përgatitej nji komplot kundër tij. Anija, e pajisun me

mjetet mâ të përsosuna për gjueti balenash dhe kafshësh detare, nuk dinte se kah me ia mbajtë. Mirëpo, më dy korrik lajmuen se para tri javësh nji anije e kishte pá përbindshin në pjesën veriore t'Oqeanit të Qetë. Shqetsimi qe aq i madh, saqë anija u shtrëngue të nisej menjiherë.

Tri orë para se të nisej anija, unë mora këtë letër.

„*Zotni Aronaksit, profesor i shkencave natyrore në Paris.*

Po deshtët me marrë pjesë n'ekspeditën „*Abraham Linkoln*", qeverija e Shteteve të Bashkueme t'Amerikës do të jetë shum e kënaqun që ju do të përfaqsoni edhe Francën. Komandanti i anijes Faragat ju len në dispozicion nji kabinë.

Xh. B. Hobson,
ministër i marinës."

Nji sekondë para se me marrë letrën e Hobsonit, as që do të më shkonte mendja me ndjekë at përbindsh; e nji sekondë mâ vonë m'u duk se i vetmi qëllim i jetës sime ishte me ndjekë at përbindsh dhe me shpëtue njerzimin prej tij.

— Këshill! — thirra me padurim.

Këshilli âsht shërbtori im, nji djalosh besnik, që më shoqnonte në të gjitha udhtimet e mija dhe unë e due fort. Me natyrë indiferente, me parime të përpikta, i zellshëm përkah shprehija, i gatshëm për gjithçka që t'i ngjajë në jetë, shum i shkathtë dhe i zhdërvjelltë dhe, çka âsht mâ kryesore, megjithë emnin që kishte, kurr nuk jepte këshilla — madje as edhe kur ia kërkonte njeriu. Mbasi gjindej gjithmonë në rreth dijetarësh, ishte bâ mjeshtër i vërtetë i rregullimit të bimëve dhe kafshëve.

Deri tash Këshilli kurr nuk ka hezitue me më shoqnue në çfarëdo udhtimi, sado i gjatë ose lodhës që të ketë qenë, madje edhe sikur të shkojshim në Kinë ose në Kongo nuk do të ngurronte. Vërtet, ishte i shëndoshë si molla, kishte muskla çeliku, por pa fije nervash, natyrisht në kuptim figurativ. Ai âsht tridhetë e unë, katërdhetë vjeç.

E urdhnova:

— Bani gati teshat, mbrenda dy orëve do të nisemi për udhë.

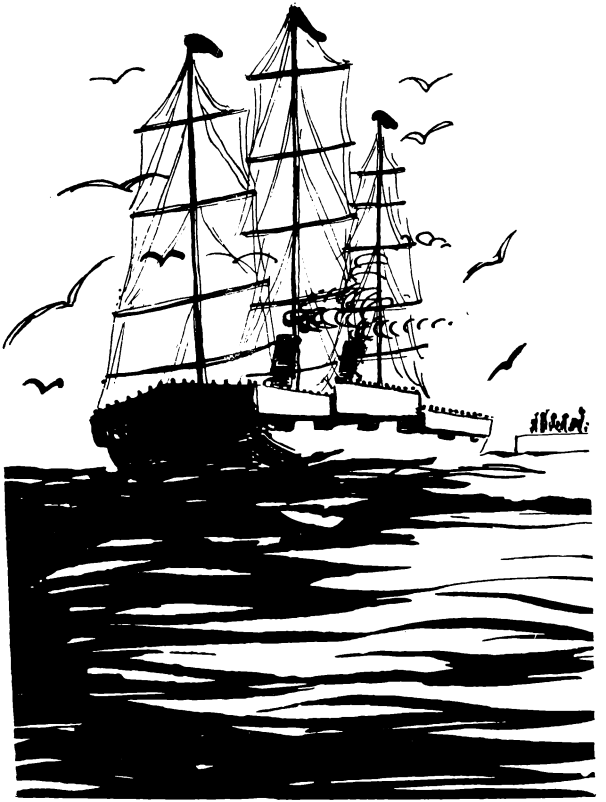

— Si të doni, profesor, — u përgjegj Këshilli qetsisht.

— Por, ngutu! Palo gjithçka që duhet për rrugë: rroba, këmisha, çarapë, gjithçka, sa mâ shum që të mundesh.

— E kolekcionet?

— Të gjitha do t'i dërgojmë në Paris.

— E na, a nuk po shkojmë në Paris? — pyeti Këshilli.

— Po, por... asi... pak mâ vonë.

— Si të doni...

— Këshill, ta dijsh, po shkojmë me *„Abraham Linkolnin"*.

— Si të doni, u përgjegj këshilli qetsisht.

— S'po ta mëshefi. Po marrim nji rrugë, nga e cila nuk kthehet gjithmonë.

— Si të doni...

Mbrenda nji çerek ore gjithçka u bâ gati, e disa minuta mâ vonë u gjetëm buzë limanit, pranë të cilit anija *„Abraham Linkoln"* lëshonte rê të denduna tymi prej dy tymtarësh vigâj.

N'anije gjeta komandantin, të cilin tashmâ e kishin njoftue se po vijsha, dhe ky mâ tregoi në mënyrë të sjellshme kabinën time.

Anija ishte e përgatitun shum mirë për ekspeditë. Mund të mbërrinte shpejtsin mesatare prej 18 milash e tri të dheta nejesh n'orë, e kjo âsht shpejtsi bukur e madhe, por e pamjaftueshme me luftue me nji përbindsh vigâ.

Mbasi lash Këshillin me rregullue kabinën, dola në kuvertën e anijes, ku kapiteni Faragat tashmâ jepte shêj për nisje. Sikur të kisha ardhë vetëm nji çerek ore mâ vonë, anija do të kishte shkue pa mue dhe do të më kishte shpëtue prej dore kjo ekspeditë e çuditshme dhe e pabesueshme, për qenjen e vërtetë të së cilës, sigurisht, do të dyshojë ndokush.

Anija u nis n'orën tre, e përcjellun me klithje frenetike dhe me nji qitje topi, e n'orën tetë të mbramjes anija tashmâ çante valët e Oqeanit Atlantik me gjithë shpejtsin e vet.

Komandanti Faragat ishte detar i mirë, i dejë për fregatën që komandonte. Ai dhe anija ishin nji qenje.

Ky ishte shpirt e anija — trup i saj. Sa i përket përbindshit, ai nuk dyshonte asnjifije dhe nuk lejonte askend n'anije me diskutue për këtë çashtje.

Gjithë oficerat dhe ekipazhi i anijes ishin të njij mendimi dhe memzi pritshin me pá këtë përbindsh, me e zanë, me e qitë n'anije dhe me e pré për sekcim. Të gjithë vështrojshin tue zgurdullue syt pada në thellsit e detit, aq mâ parë pse komandanti kishte përmendë shpërblimin prej dy mijë dollarësh për atê që do ta shifte përbindshin i pari.

Anija, përpos mjeteve mâ të mira të gjuetis dhe topave, kishte edhe diçka mâ të çmueshme: Ned Lendin, mbretin e gjuetarëve oqeanikë. Ky ishte Kanadez me dorë mjeshtri të rrallë, që nuk kishte shoq në zanatin e tij, jo vetëm përkah mjeshtrija dhe gjakftoftsija, por as përkah guximi dhe dhelpnít e tija. Balenës do t'i duhej kopilí e madhe për t'i shpëtue fuzhnjes së tij.

Ishte burrë katërdhetëvjeçar, shtatnaltë, me nji konstrukt të fuqishëm, serioz, i pafjalë, ndonjiherë i dërhuztë dhe idhnak. Binte në sy me pamjen e vet, e shiqimi i tij theksonte edhe mâ tepër fizionomin e tij edhe ashtu të dallueshme. Mendoj se kapiten Faragati veproi shum urtë që e muer edhe këtê, sepse vlente mâ tepër se gjithë ekipazhi për synin e tij të mprehtë dhe për dorën e tij mjeshtrore.

Pashë se Kanadezi ndiente njifarë simpatije ndaj meje, kështuqë pata rastin me ndëgjue aventurat e tija në viset polare. Ky rrëfente gjuetit dhe luftimet e veta me nji të shprehun poetik, sa më dukej se isha tue ndëgjue ndonji Homer kanadez tue këndue Iliadën e Detit të Ngrimë.

Por, më duhet me pranue se Ned Lendi aspak nuk besonte për narvalin tim dhe se ai i vetmi n'anije nuk ishte i mendimit të të gjithëve, dhe bante bishtnime për të mos folë për këtë gjâ. Hoqa keq për ta bindë që sëpari të flitte për këtë gjâ, por me kurrfarë argumentesh nuk mujta me e bindë se ky përbindsh mundte dhe duhej t'egzistonte patjetër.

TUE GJURMUE PËRBINDSHIN E DETIT

Lundruem mjaftë gjatë pa kurrfarë ngjarjesh. Mirëpo, nji ditë patëm rastin me pá mjeshtrín madhshtore të Ned Lendit. Më 30 qershuer fregata takoi disa anije që gjuejshin balena. Ata na thanë se nuk kishin pá kurrfarë narvali, por kapiteni i anijes, tue dijtë se Ned Lendi gjindej n'anije, kërkoi ndihmën e tij për me zanë nji balenë. Komandanti Faragat lejoi Ned Lendin me kalue n'anijen peshkatare dhe Kanadezit i punoi fati aq mirë, sa zuni jo vetëm at balenë, por, disa minuta mâ vonë, edhe nji tjetër. Unë mendova: nëse përbindshit do t'i takonte rasti me luftue me fuzhnjen e tij, nuk do të garantojsha se do ta shpëtonte kryet.

Mâ në fund, mbas shum dit lundrimi, më 7 korrik, hymë n'Oqeanin e Qetë.

— Hapi syt mirë! Shiqo mirë! — përsëritshin detarët.

Dhe zgurdullojshin syt sa mujshin, të megjèpsun sidomos me gjasët e fitimit të dy mijë dollarëve, Shiqojshin n'Oqean ditë e natë. Unë, ndonse nuk më tërhiqte aspak kjo shumë e dy mijë dollarëve, nuk isha aspak mâ i pazellshëm se të tjerët. Vetëm disa minuta u kushtojsha shujtave, disa orë gjumit dhe, pa i vû vesh diellit ose shiut, gjithë kohës tjetër nuk zbritsha nga kuverta por shiqojsha me zgurdullim në det deri ku mbërrinte syni. Sa herë tronditesha si të tjerët kur shifej shpina e zezë e ndonji balene. Atëherë mbushej kuverta përnjiherë me detarë dhe oficera. Të gjithë të mbushun frymë me shiqime të turbullueme, vështrojshin lëvizjen e balenës. Unë shiqojsha aq fort saqë më dukej se do të verbohesha, e Këshilli më thonte:

— Sikur të donte profesori me zgurdullue syt mâ pak, sigurisht do të shifte mâ tepër.

Çdo shqetsim i tillë përfundonte patjetër me zhdukjen e balenës dhe me nji breshën të shamesh n'adresën e saj.

Koha ishte shum e mirë dhe na lundrojshim qetsisht, pa shqetsime tjera.

Ned Lendi ishte gjithnji i bindun kokëfortsisht se narvali im nuk egzistonte. Prandej nuk donte me shique në det — përpos, natyrisht, kur dukej ndonji balenë. Orë të tana ai lexonte ose flinte në kabinën e tij. Kur e nguca për këtë gjâ, ai m'u përgjegj:

— Paj, edhe sikur t'egzistojë ai përbindsh, si mund të mendoni se do ta hasim? A nuk po lundrojmë në tymt? Thonë se at përbindsh e kanë pá në pjesën veriore t'Oqeanit të Qetë. Mirë! Por, ç'prej asaj kohe kanë kalue tashmâ dy muej dhe, si po thoni ju, ai narvali i juej nuk ka qejf me u ndalë në nji vend. Ai âsht jashtzakonisht i shpejtë dhe, prandej, kush e din se ku do të gjindet tash, nëse egziston fare.

Më 20 korrik u nisëm në drejtim t'ekuatorit. Komandanti mendonte se do t'ishte mâ mirë me shkue andej ku Oqeani âsht mâ i thellë, me u largue prej çdo kontinenti, sepse dukej se përbindshi i bante bisht çdo takimi me tokën „mbasi atje sigurisht nuk ka mjaft ujë për të" si thonte ekipazhi.

Mâ në fund, u drejtuem kah detnat e Kinës. Atje ishte pá përbindshi për herë të fundit. N'anije nuk guxonte me u ndie mâ as të marrunit frymë. Zemrat rrihshin si çekanë, të gjithë nervat ishin tepër të ngacmuem. Plot tre muej, secila ditë e të cilve ishte nji vjet, „*Abraham Linkoln*" gjurmoi pjesën veriore t'Oqeanit të Qetë, dhe kurrgjâ! Vetëm deti i paanë dhe valët! Kurrgjâ tjetër që do t'i përngjante ndonji narvali vigâ, ose ndonji shkambi nëndets, ose mbeturinave të ndonji anijeje të mbytun, ose ndonji ujdhese notuese, ose ndonji çfarëdo sendi që do t'ishte i mbinatyrshëm!

Të gjithë i la shpresa dhe filloi me i kaplue turpi për mendjelehtsin e tyne. Të gjithë pyetshin vehten se si mujtën me qenë aq budallë dhe me i besue diçkafes që nuk egzistonte, i kapte zemrimi që harxhojshin kohën

kaq kot, t'untë e te pagjumë. Atëherë të gjithë filluen me mendue vetëm se si me hangër, me pi e me fjetë sa mâ shum. Ata që ishin mâ të nxemit për narvalin, tash kaluen n'anën tjetër e sikur kapiteni Faragat të mos ishte aq kokëfortë, anija do t'ishte kthye sigurisht menjiherë.

Mirëpo, këto gjurmime të kota nuk mujtën me zgjatë edhe shum kohë. *„Abraham Linkolni"* bani krejt çka mujti me bâ edhe s'do të kishte se pse me e qortue askush. Të gjithë i propozuen komandantit që të ktheheshin. Ai nuk pat se kah t'ia mbante por, sikurse Kolombo kur pat zbulue Amerikën, kërkoi edhe tri dit durim. Nëse nuk do të shifej përbindshi mbrenda tri ditve, anija do të nisej në drejtim t'Europës. Kjo ndodhi më 2 nanduer. Njerzit fituen shpresë dhe fuqi të re dhe prap filluen me zhytë shiqimet në thellsit oqeanike. Dyrbit prap nisën me punue gjallnisht.

Kaluen dy dit. *„Abraham Linkolni"* kishte ngadalsue shpejtsin. Përdorshin çdo mjetë të mundshëm për të tërheqë vemendjen e përbindshit ose për ta nxjerrë prej vokanis. nëse gjindej rastsisht afër nesh. Qitën gjithato copa të lardos në det, për fatin e madh të peshkaqêjve. Mbërrijti edhe mbramja e katërt e nandorit, por ky mister i nëndetit nuk duel në dritë. Të nesërmen, më pesë nanduer në mesditë, kalonte afati mbas të cilit anija do të largohej përgjithmonë nga midisi i Oqeanit të Qetë. Na gjindeshim në 31°42' të gjatsis lindore gjeografike. Japonija gjindej mâ së paku dyqind mijë mila larg. Filloi me ra terri. Rêt e mëdha mbulojshin të katërtën e parë të hanës, që dilte vetëm herë-herë për të shkëlqye oqeani i qetë nën dritën e saj, e mandej prap gjithçka fundosej në terr edhe mâ të dendun. Unë, ashtu si të tjerët. gjindesha në kuvertën e anijes dhe shiqojsha në terr sa mundesha. Pranë meje qëndronte Këshilli. Ekipazhi. i dalun gjithkund nëpër anije, vështronte horizontin që po ngushtohej gjithnji mâ tepër. Oficerat me dyrbit e veta shiqojshin me ngulmim në të gjitha anët.

Shiqova Këshillin e edhe ai m'u duk i tronditun po aq sa të tjerët. Ndoshta nervat e tij u dridhën për të parën herë nën ndikimin e shqetsimit dhe kureshtjes së përgjithshme.

— Hajde, Këshill, — i thashë, — ky âsht rast i fundit për ty me fitue dy mijë dollarë.

— Sa më përket mue, as që i kam vû në hesap.

— Ke të drejtë, Këshill. E gjithë kjo âsht nji marrí e madhe dhe nuk ka pasë nevojë t'ia hyjshim kaq mendjelehtsisht nji aventure kësisoj. Kaq kohë e nerva kemi humbë! Kaherë do t'ishim në Francë.

— Në banesën e vogël, në muzeum. Edhe unë deri tash do të kisha renditë fosilet tueja, do ta kishim bâ koleksionin tonë të rrallë të kafshëve dhe do të kishim tërheqë vemendjen e shum Parizianëve.

— Mirë e ke Këshill, e, çka âsht zi e mâ zi, kush e din se sa do të na tallin!

— Ta merr mendja, — u përgjegj Këshilli qetsisht, — do të shpotisin me siguri profesorin dhe a guxoj me thanë?

— Po, Këshill!

— Paj, profesori edhe e ka meritue këtë gjâ.

— S'ka fjalë!

— Kur âsht dikush dijetar si ju, ai nuk çan kryet...

Këshilli nuk mbërrijti as me krye komplimentin e tij. Në qetsin e përgjithshme u ndëgjue britma e Ned Lendit:

— Hej, qe përbindshi, atje!

Me të ndëgjue këtë britmë, të gjithë vrapuen në kuvertë: komandanti, oficerat dhe ushtarët, madje edhe inxhinjerat lanë maqinat, kurse zjarmndezsat — kazanat. Menjiher u çudita me Kanadezin se si mujti me pá diçka. Zemra më rrihte — thuese donte me dalë prej krahnorit. Së shpejti të gjithë pamë sendin që na tregonte Ned Lendi: përbindshi kishte dalë në sipërfaqe dhe po lëshonte nji dritë shum të qartë por të paspjegueshme, për të cilën flitshin raportet e shumta të komandantave t'anijeve. Pjesa e ndriçueme kishte formë vezake, e në midis gjindej burimi i dritës. Përbindshi filloi me lëvizë dhe u nis drejt nesh. Të gjithëve u shpëtoi nga nji klithje.

—Qetsi! — briti kapiteni Faragat. — Mbrapa!

Fregata u largue shpejt nga ajo dritë misterioze, por kafsha e mbinatyrshme fugoi mbas saj. Na mâ tepër u habitëm se sa u friguem. Ajo kafshë luente me ne. U suell nji herë rreth nesh, mandej u largue nja dy tri mila,

tue lanë mbas vehtes nji gjurmë ndriçuese të ngjajshme me shkëndijat e trenit ekspres. Përnjiherë nga horizonti i errët u vërsul drejt nesh me nji shpejtsi të rrufeshme dhe nja njizet kambë larg nesh u ndal dhe u fik përnjiherë. Mandej duel n'anën tjetër t'anijes. Në çdo moment mund të ndodhte përplasja që do t'ishte e kobshme për ne.

Mirëpo, fregata po ikte në vend që të sulmonte. Ia thash këtë gjâ kapitenit, e ai m'u përgjegj:

— Profesor Aronaks, nuk e di se me çfarë përbindshi të çuditshëm kam punë dhe nuk due me flijue fregatën në midis të kësaj errsine. Të presim agimin dhe të shohim se si do të luftojmë.

— Çka mendoni për këtë kafshë?

— Duket se qenka ndonji narval kolos, por narval elektrik, dhe fare lehtë mund të ketë fuqi të madhe elektrike.

Kah mesnata përbindshi u zhduk, ose u fikën dritat në të, por kah ora nji u ndëgjue nji shushurimë shurdhuese, e ngjajshme me zhurmën e ndonji vrushkulli të fortë uji që del me vrull. Kah ora dy mbas mesnate drita shkëlqyese prap u pá nja pesë mila larg anijes. Ndonse ishte shum larg, frynte erë e fortë dhe përplaseshin valët, mund të ndëgjohej qartë rrahja e tmershme e bishtit të kësaj kafshe n'ujë dhe frymëmarrja e fuqishme e saj. Gjithçka bamë gati për luftë. Ned Lendi muer fuzhnjen e vet.

Kah ora gjashtë filloi me zbardhë dita dhe me rrezet e para t'agimit u zhduk drita elektrike e narvalit. Kah ora tetë mjegulla e dendun, nëpër të cilën nuk mund të shifej gjâ, filloi të zhduket. U ndëgjue zani i Nedit.

— Qe përbindshi, mbas nesh!

Nja nji milë e gjysë larg fregatës nji trup i gjatë dhe i galmë notonte nëpër sipërfaqe t'ujit. Bishti i tij rrihte tmershëm n'ujë. Fregata iu afrue dhe unë çmova me sy se kjo kafshë ishte e gjatë nja dyqind e pesëdhetë kambë. Kafsha lëshoi përnjiherë dy vrushkuj vigâj uji që mbërrijtën katërdhetë metra naltsi. Domethanë, merrte frymë si balena.

Kapiteni urdhnoi që anijes t'i jepej zjarm i plotë. Çasti i luftimit erdhi. U dridh fregata dhe rê të denduna vigane të tymit bulçitën prej tymtarit. Na u drejtuem

fluturim kah kafsha. Ajo, e qetë, na la t'i afroheshim në nja njiqind metra, por atëherë filloi me ikë tue mbajtë vazhdimisht largsi të njajtë. E ndoqëm kështu nja tre çerekë ore dhe pamë mâ në fund se nuk mund ta zêjshim. Faragati zgrapconte mjekrrën me tërbim. Na shtuem shpejsin në mâ tepër se tetëmbëdhetë mila, por edhe ajo kafshë e mallkueme ecte me të njajtën shpejtsi. Edhe nji orë plot vrapuem kështu por pa sukses. Ekipazhi shante prej tërbimit. Komandanti dha urdhnin amerikan:

— Shtoni tensionin në dhetë atmosfera!

— Këshill, — i thashë shërbëtorit tim, — ta dijsh se do të fluturojmë n'ajr me siguri!

— Si të dojë profesori! — u përgjegj Këshilli qetsisht.

Shtyllat n'anijen *„Abraham Linkoln"* dridheshin nën tensionin e fortë. U nisëm me nji shpejtsi nandëmbëdhetë milash e tri të dhetat, por duket se edhe narvali muer tension edhe mâ të madh, e derisa na fugojshim me shpejtsin mâ të madhe, ai luente me ne dhe na sillej rreth e rrotull. Mbërrijti edhe mesdita. Atëherë komandanti urdhnoj të mbushej topi. Nji detar mjeshtër mbërrijti me goditë narvalin, por gjylja rrëshqiti nëpër sipërfaqen e lëmuet të tij dhe u zhduk në det.

— Paj, kjo kafshë e mallkueme, duket se qenka e blindueme me çelikun mâ të trashë! — briti komandanti me tërbim.

Komandanti vendosi me ndjekë kafshën me shpejtsin mâ të madhe, edhe sikur fregata të bâhej cop' e grimë. Edhe nata na zuni në këtë ndjekje. Kah ora njimbëdhetë drita e paspjegueshme u pá përsëri nja tri mila lrag fregatës. Narvali dukej i palëvizshëm. Komandanti urdhnoi që anija t'i afrohej me kujdes, për të mos e zgjue. Kanadezi me fuzhnje në dorë zuni vendin e vet. Kur u afruem nja njizet kambë afër kafshës, ai hudhi fuzhnjen. U ndëgjue nji tingllim metalik, thuese fuzhnja qëlloi ndonji hekur. Drita elektrike u shue përnjiherë dhe dy vrushkuj vigâj u përplasën mbi kuvertë tue përmbysë njerzit dhe tue thye gjithçka. Nuk pata kohë as me luejtë qerpikun e synit, e lene mâ me mendue që të mbahem, kur u gjeta në det.

ENIGMA ZGJIDHET

Kur qita kryet, pashë se *„Abraham Linkolni"* po largohej. Fillova me thirrë në ndihmë! Rrobet nuk më lëjojshin me notue dhe tashmâ fillova me u mbytë, kur n'at çast ndëgjova nji zâ të njoftun.

— Po pat mirsin profesori me u mbështetë në supin tim, do të mund të notojë shum mâ lehtë.

— Çka? Ti qenke, Këshill! Edhe ty të qiti në det ajo e rame?

— Jo, por meqenëse jam në shërbim të zotnis, shkova mbas tij.

— E fregata? — pyeta unë.

— Ndëgjove kur britën: „Janë thye elisa dhe timoni".

U pá qartë se *„Abraham Linkolni"* nuk mund të na ndihmonte. Këshilli nxuer thikën dhe preu kostumin tim e të vetin, kështuqë mujshim me notue mâ lehtë, për të mujtë me qëndrue sa mâ gjatë n'ujë, tue pritë shpëtim, sepse njeriu kurr nuk bjerr shpresën. E pranoj se të kisha dashtë me ra në pikllim me zor, nuk do të mundesha. Notuem kështu deri kah ora nji mbas mesnate. Mâ në fund ndjeva se po më hupte fuqija dhe deshta me bërtitë, por asnji fije zani nuk mujta me lëshue. Edhe Këshillit ishte tue iu shterë fuqija, por mbërrijti me bërtitë: „Ndihmë!" Ndëgjuem nji zâ njeriu. Këshilli u çue pak dhe shiqoi rreth vehtes.

— Pashë... — pëshpëriti ai, pashë... por, të mos flasim për këtë gjâ...

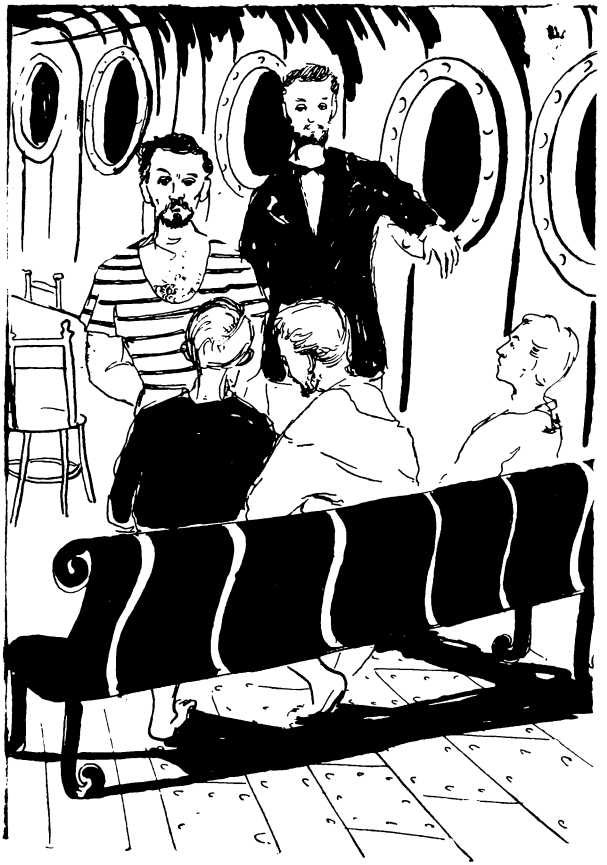

Vetëm atëherë m'u kujtue përbindshi. Mandej më ra të fikët. Kur erdha në vehte, pashë Këshillin dhe nji person tjetër të cilin e njofta menjiherë. Ai ishte Nedi.

— Ned, edhe ju paskët ra në det nga ai vrushkull? — e pyeta.

— Po, por gati menjiherë u gjeta në nji ujdhesë lundruese.

— N'ujdhesë?

— Po, ose, po deshtët, në narvalin tuej vigâ?

Shiqova rreth vehtes dhe pashë se gjindeshim mbi nji send të fortë që po dukej n'ujë. Pashë qartë se kjo kafshë. ky përbindsh që kishte shqetsue mbarë botën, ishte edhe mâ i çuditshëm se sa mendohej, sepse ishte vepër e duerve njerzore. Nedi na tha se nëndetsja as nuk kishte luejtë prej vendit ç'prej se gjindej mbi të.

Përnjiherë, n'anën e mbrame të nëndetses elisa filloi me lëvizë. Na u kapëm fort për nëndetse. Për fat të mirë, ajo nuk shkonte me shpejtsi të madhe.

— Derisa të notojë në sipërfaqe, do të jemi mirë, por nëse i shkon mendja me u zhytë, as pesë pare nuk jap për çaprën time, — tha Nedi.

Duhej me u lidhë sa mâ parë me qenjet në këtë send. Na u desht me pritë mëngjesin për të pá a egzistonte ndonji derë në të. N'agim, Nedi u mërzit dhe filloi me i ra me gjithë fuqin çelikut që jehonte. U ndëgjue kërcllima e bravës. U çue nji kapak, duel nji njeri, briti dhe u zhduk. Së shpejti duelën disa njerëz dhe na tërhoqën mbrenda.

U gjetëm në terrin mâ të dendun dhe krejt vetëm. Unë eca disa hapa tue prekë dhe hasa në nji mur të ndërtuem prej çelikut mâ të fortë. Mandej u ktheva dhe i rash terras nji tryeze prej druni, rreth së cilës gjindeshin disa karrika. Podi ishte i shtruem. Kaloi kështu mâ tepër se gjysë ore, kur na ndriçoi befas nji dritë shum e fortë. Nuk ndigjohej kurrfarë zhurme. Dukej se gjithçka ishte e vdekun n'at maqinë të mallkueme. Dera e padukshme ishte e mbyllun hermetikisht. N'at çast u çel dera dhe në dhomë hynë dy njerëz. Nji ishte shkurtalan, i fortë, krahgjanë, kryemadh. Kishte flokë të zez e të dendun, mus-

teqe të gjata, nji shiqim të gjallë e depërtues. Tjetri menjiherë më mbushi me besim. Ishte i gjatë e me nji sjellje bujare; syt tij të zez shiqojshin me nji siguri të ftoftë dhe depërtojshin mu në shpirt. Jepte përshtypje njeriu shum energjik dhe guximtar. Dukej krenar; balli i tij ishte pasqyrë urtije dhe çiltërije të madhe. Nuk mujta me çmue a kishte tridhetë apo pesëdhetë vjet. Shifej qartë se ai ishte shef i nëndetses. Na vështroi me kujdes, mandej u kthye kah përcjellsi i vet dhe filloi me folë me tê në nji gjuhë që nuk e njifsha aspak. Mandej u kthye kah unë dhe më pyetën diçka. Unë u përgjegja frengjisht tue u thanë se nuk i kuptojsha.

— Profesori le t'ûa tregojë aventurën tonë: këta zotnij ndoshta do të kuptojnë të paktën diçka, — tha Këshilli.

Unë veprova ashtu dhe u spjegova se kush ishim. Njeriu me shiqim fisnik e të qetë më ndëgjonte me vemendje, por me kurrgjâ nuk mujsha me dallue se më kuptonte. Kur mbarova rrëfimin tim, ai nuk tha asnji fjalë. Atëherë Ned Lendi rrëfeu afërsisht të njajtën gjâ në gjuhën anglishte, por as ai nuk kaloi mâ mirë se unë. Mandej Këshilli filloi me folë gjermanisht, por as gjermanisht nuk pat sukses. Mâ në fund nuk më mbeti tjetër, por me u folë latinisht. Rezultati mbet i njajtë. Mbas kësaj orvatjeje të fundit këta dy njerëz të panjoftun shkëmbyen disa fjali në gjuhën e panjoftun për ne dhe duelën pa na shique.

Nedi ishte plot tërbim dhe filloi me prozhmue me sa zâ që kishte, madje edhe me u kërcnue, sepse ishte untue si qeni, e ata ose nuk e kuptojshin, ose nuk dojshin me e kuptue këtë gjâ. Ndërsa ai prozhmonte, u çel dera dhe hyni nji shërbtuer tue na pru kostume të qepuna prej nji materije, për të cilat nuk do të mund të thojsha kurrsesi se prej çfarë lande ishin punue. Derisa u veshëm, shërbtori shtroi tryezën dhe vuni në tê vetëm gjellna prej peshku. Vuna re se n'enë kishin skalitë:

MOBILIS
N
IN MOBILI

Lëviz n'element lëvizës! Kjo ishte devizë e nëndetses, e ajo „N" ishte sigurisht iniciali i komandantit enigmatik.

Mbasi u ngimë, koteshim, prandej u shtrim në qylym dhe na muer gjumi i randë.

Sigurisht kisha pasë fjetë shum kohë, sepse kur u zgjova, pashë se po më mungonte ajri. Shifej qartë se po harxhojsha oksigjenin e fundit që gjindej në dhomë. Përnjiherë ndjeva ajr të pastër, ngapak të njelmë. Nëndet sja duel në sipërfaqe për të marrë ajr. Ajri i pastër zgjoi Nedin dhe Këshillin. Të gjithëve na kishte marrë ûja, sepse duket se kishim fjetë njizetekatër orë. Ned Lendi prap filloi me prozhmue e bërtitë tue u kërcnue se dotë shprazte tanë tërbimin e vet në njeriun që do të hynte i pari. Atëherë filloi me kurdisë planin se si me ikë në liri. Mendonte me vra të gjithë në nëndtse dhe mu u bâ i saj; por për të funkcionue ajo aq përsosmenisht, duhej të punojshin shum njerëz në tê. Kaluen edhe dy orë të plota, por nuk u ndëgjue as shushurima mâ e vogël. Gjithkund rreth nesh mbretnonte nji qetsi tmeruese. Unë fillova me harrue përshtypjen e bukur që bani në mue komandanti misterioz i nëndetses dhe zuna me e paramendue si njeri të vrazhd e të pamëshirshëm. Duhet të jetë i pamëshirshëm, pa fije dhimbsunije dhe sigurisht ushqen urrejtje të madhe ndaj njerzimit, mbasi paska heqë dorë nga toka dhe nga njerzit. Sigurisht do të na ketë dënue me vdekë prej ûje. Papritmas ndëgjuem do hapa. U çel dera dhe hyni shërbtori. Para se të mujsha me bâ edhe nji të vetmen lëvizje për ta ndalë. Nedi iu vërsul shërbtorit dhe e kapi për fyti. Këshilli dhe unë vrapuem me shpëtue të ngratin njeri prej kthetrave të Nedit t'idhtë, por n'at çast më shtanguen në vend këto fjalë të shqiptueme në gjuhën frengjishte:

— Qetsohuni, Lend, e ju, profesor, ndëgjoni!

PRIJSI MISTERIOZ I ANIJES SË ÇUDITSHME

Ky ishte zani i komandantit. Nedi u çue menjiherë, e sherbtori, tue marrë frymë me vështirsi, duel si i marrun kambësh, mbasi i dha shêj shefi i tij.

— Ndëgjoni, — tha komandanti, — unë flas edhe frengjisht, edhe anglisht, edhe gjermanisht edhe latinisht. Unë kam mujtë me ju dhanë përgjegje në takimin tonë të parë, por deshta me mendue. Sigurisht kjo kohë ju âsht dukë tepër e gjatë, por jam detyrue me mendue mirë e mirë se çka me bâ me ju. Shum kohë kam ngurrue. Ju gjindeni në dorë të njeriut që ka pre çdo lidhje me njerzimin. Keni ardhë me më shqetsue...

— Kemi ardhë pa dashje, — thashë.

— Pa dashje? A thue po më ndjek pa dashje *„Abraham Linkolni"* nëpër mbarë Oqeanin e Qetë? A u nisët pa dashje në këtë ekspeditë? A e gjuejtët pa dashje nëndetsen time? Nedi, a na gjuejti pa dashje me fuzhnje?

— Por, ju sigurisht nuk dini se përplasjet e nëndetses suej me anije të shumta kanë alarmue mbarë Europën dhe Amerikën. Janë krijue gjithfarë hipotezash për të spjegue këtë dukuni, sekretin e së cilës e keni dijtë ju. Ta dini *„Abraham Linkolni"* mendonte që ishte tue ndjekë nji përbindsh të tmershëm, të cilin duhej me e zhdukë prej oqeanit.

— Profesor, a do të guxojshit me pohue se fregata e juej nuk do ta ndiqte dhe se nuk do të gjuente edhe nëndetsen?

Kjo pyetje më hutoi dhe unë nuk pata se çka me iu përgjegjë.

— Pra po shifni se kam të drejtë me ju konsiderue si anmiq të mij! Unë i kam pre lidhjet me mbarë shoqnin për arsye të bindshme. Kam mujtë me ju kthye në shpinë të nëndetses, me u zhytë mandej dhe me harrue se ju kam pá ndonji herë. Ngurrova shum, por vendosa me ju ndalë në nëndetse, mbasi ju paska qitë fati në tê. Ju do të jeni krejt të lirë dhe unë do t'u parashtroj vetëm nji kusht. Ndonji ngjarje e paparapame do të më shtrëngojë me ju mbyllë nga disa orë ose ndoshta dit në kabinat tueja, për të mos ju lanë kështu me pá ndonji gjâ që nuk duhet ta shifni. A e pranoni këtë kusht?

— Më lejoni të ju pyes vetëm nji gjâ, — i thashë komandantit. — Thatë se do të jemi të lirë në nëndetse. Si e mendoni ju këtë liri tonën?

— Paj, do të mund të qarkulloni lirisht gjithkah, me pá gjithçka që ndodh në tê, përpos në disa raste të rralla.

— Domethanë, duhet të heqim dorë përgjithmonë prej atdheut, kushërijve, miqve?

Po. Por, nuk âsht nji gjâ aq e vështirë siç mendoni ju, me heqë dorë prej zgjedhës në tokë, të cilën zgjedhë njerzit u quejnë liri.

— Taman puna! — tha Ned Lendi, — kurr nuk do t'ua jap fjalën se do të pushoj me gërmihë me duer e kambë për t'ikë!

— As që po kërkoj të ma jepni fjalën, Lend, — u përgjegj komandanti me nji zâ të ftoftë.

— Zotni, — thashë unë, — tue mos mujtë me durue mâ, — ju po keqpërdorni pozitën tonë! Ju jeni i tmershëm...

— Jo, unë jam tepër i butë! Unë ju ndala në nëndetse atëherë kur mujta me ju qitë n'oqean. Ju më keni sulmue! Ju keni mësue misterin që nuk guxon ta dijë asnji njeri në botë; e tash po doni edhe me ju kthye në tokë; kurr e për jetë!

Prej këtyne fjalëve ndjeva në shpirt se e kaluemja e këtij njeriu do të ketë qenë e tmershme.

Atëherë, me nji zâ mâ të butë, m'u drejtue mue:

— Unë ju njof, Aronaks. Ndoshta ju nuk do të keni me pasë me u ankue aq shum për fatin që ju lidhi me fatin tim. Në bibliotekën time do të gjeni edhe librin që e keni botue ju për thellsit e detnave. Në librin tuej ju keni

mbërrijtë deri në pikën mâ të largët që ua lejoi shkenca toksore. Por, ju nuk dini gjithçka, nuk keni pá gjithçka. Sigurisht nuk do të ju dhimbset kjo kohë që do ta kaloni në nëndetsen time. Do t'udhtoni nëpër vise magjike. Gjithmonë do të mbeteni i habitun dhe i magjepsun. Ç'prej sodit po hyni në nji element të ri. Do të shifni diçka që nuk ka pá asnji njeri i tokës deri tash, dhe planeta jonë, në sajen time, do t'ua zbulojë mësheftsit e mbrame të saja. Preki telin tim mâ të dobët dhe unë iu përgjegja:

— Nëse keni pre çdo lidhje me njerzimin, ju sigugurisht nuk keni heqë dorë prej çdo ndjenje njerzore. Na jemi të përmbytun të pranuem me mikpritje në këtë nëndetse dhe nuk do ta harrojmë këtë gjâ. E, sa më përket mue, nëse interesat e shkencës kërkojnë edhe që ta bjerr lirin, unë do ta bâj me andje këtë gjâ.

— Tash më lejoni të ju bâj pyetjen e fundit!

— Folni.

— Si duhet të ju quej?

— Për juve jam vetëm kapiteni Nemo. Shokët tuej dhe ju jeni për mue vetëm udhtarë në *„Nautilus"*.

Kapiteni thirri shërbtorin dhe i tha diçka në gjuhën e pakuptueshme, mandej u kthye kah Kanadezi dhe Këshilli.

— Në kabinën tuej ju pret dreka. Shkoni mbas këtij njeriu.

Kur duelën ata, kapiteni më tha:

— E tash, Aronaks, dreka jonë âsht gati. Kini mirsin dhe eni me mue.

Duelëm në njifarë koridori të ndriçuem me dritë elektrike. Në fund të koridorit u hap nji derë dhe hyna në sallën e bukës, të stolisun e pajisun me mobilje të njij shije së rrebtë. Në midis — tryeza e shtrueme me plot gjellna.

Drekën e përbâjshin vetëm gjellna peshku. Ishin të mira, por kishin nji shije të veçantë, me të cilën u mësova shpejt. Kapiteni Nemo më vështronte. Unë nuk e pyetsha kurrgjâ, por ai ja qëlloi mendimevet të mija dhe iu përgjegj pyetjes që deshta me i bâ.

— Shumicën e këtyne gjellnave nuk e njifni, por mund t'i hani pa fije droje. Janë shum të shëndosha dhe

ushqyese. Kaherë kam heqë dorë prej gjellnave toksore dhe po e ndiej vehten shum mirë. Ekipazhi im âsht shum i fortë, ndonse ushqehet njisoj si unë. Deti plotson të gjitha nevojat e mija; ky edhe më vesh. Këto bezna, prej të cilave âsht qepë kostumi im, janë punue prej pêjve të bimëve detare. Edhe bylmesat që do t'i gjeni në tryezën tuej, janë nxjerrë me destilimin e bimëve detare. Dysheku juej âsht i mbushun me barin mâ të butë të detit. Penda juej âsht prej dhambit të balenës, e ngjyra âsht prej langut që lëshon supja.

— Kapiten, ju e dashkit detin?

— Po, e due! Deti âsht gjithçka. Ai zen shtatë të dhetat e lamshit botnuer. Kjo âsht shkretinë kolose ku njeriu kurr nuk âsht i vetëm, sepse gjithmonë e ndien jetën gjithkund rreth tij, ky âsht vetëm lëvizje dhe dashuni, âsht pasojë e gjallë, si ka thanë nji poet i yni. Natyra në të çfaqet në tri mbretni: minerale, bimore e shtâzore. Kjo e fundit âsht e pasun me katër grupe zoofitesh, tri klasa nyjorësh, me pesë klasa butakësh, me sisorë, reptile dhe me nji mori të panumërt peshqish — me trembëdhetëmijë soje sish. Në të mbretnon qetsi madhshtore. Tash për tash deti ende nuk âsht pronë e despotëve. Në sipërfaqen e tij ende mund të zbatojnë parimet e veta të padrejta, me u vra, me u kapërdi ndërvedi, por nja tridhetë kambë nën sipërfaqen e detit fuqija e tyne pushon, ndikimi i tyne bje poshtë dhe zhduket pushteti i tyne! Jetoni në det! Vetëm këtu ka pamvarsi! Vetëm këtu ka liri! Këtu nuk njoh kurrfarë sundimtari! Këtu jam plotsisht i lirë!

Kapiteni Nemo heshti në kulmin e këtij ngazllimi që buronte prej tij. Disa çaste shetiti krejt i tronditun, e mandej nervat e tija u qetsuen ngadalë, shprehija e fytyrës së tij muer ftoftsin e tij e mandej u kthye kah unë:

— E tash, profesor, po deshtët me pá *„Nautilusin"*, më keni në dispozicion.

Kapiteni Nemo u çue. Unë shkova mbas tij. Nji derë e dyfishtë në fund të sallës u çel dhe na hymë në nji dhomë po aq të madhe sa ajo prej së cilës duelëm. Kjo ishte biblioteka. Mobiljet ishin prej drunit të zi, krejt të gdhendun artistikisht. Në lëpiza të gjana gjithkund rreth

murit ishin radhitë libra të lidhun me kopertina të çmueshme.

Në midis të sallës gjindeshin divanet e mveshuna me lëkurë, e pranë tyne tryezat me revista e fletore të ndryshme. Të gjitha këto laheshin në dritë të pasun elektrike që binte prej katër lusterëve. Unë mund t'u besojsha syve të mij se sa e bukur e luksoze ishte ajo bibliotekë.

— Kapiten Nemo — i thashë — me këtë bibliotekë do të mund të mburreshin edhe shum pallate në kontinent. Jam i magjepsun kur mendoj se mund ta përdorni edhe në fund t'oqeanit.

— Ku mund të gjindet mâ tepër qetsi, mâ tepër vetmi, profesor? — u përgjegj kapiteni Nemo. — A thue kabineti i juej në muzeum mundet me ju dhanë nji pushim kësisoj?

— Jo, — iu përgjegja, — dhe më duhet me pranue se âsht shum mâ i vorfun se ky. Ju këtu keni sigurisht nja shtatë a tetë mijë libra...

— Dymbëdhetë mijë, Aronaks. — Kjo âsht e vetmja lidhje e imja me botën. Por, bota pushoi me egzistue për mue at ditë kur nëndetsja *„Nautilus"* u zhyt për herë të parë n'ujë. At ditë bleva librat e fundit, revistat e fundit, gazetat e fundit dhe due me besue se ç'prej asaj dite njerzimi as nuk mendoi dhe as nuk shkroi mâ. Të gjithë këto libra i keni në dispozicion, profesor.

Unë i shpreha mirënjohje dhe iu afrova lëpizave. Këtu gjindeshin gjithfarë librash në të gjitha gjuhët dhe të gjitha ishin të radhituna pamvarsisht se në çfarë gjuhe ishin të shkrueme, saqë konstatova se kapiteni njifte shum mirë të gjitha gjuhët. Veprat mâ të mira që kishte dhanë njerzimi në histori, poezi, prozë dhe shkenca mund të gjindeshin këtu. Kishte veçanisht shum libra shkencorë.

— Kjo sallë âsht jo vetëm bibliotekë, — tha kapiteni Nemo, — por edhe sallë ku pijmë duhan.

— Si? A pihet duhan në nëndetse? — e pyeta i habitun.

— Natyrisht.

— Atëherë jam i detyruem me besue se ju, prapseprap, keni lidhje me Havanën.

— Aspak, — u përgjegj kapiteni. — Qe merrnie këtë cigare. Ndonse nuk âsht prej Havane, sigurisht do të ju pëlqejë.

E ndeza cigaren dhe thitha tymin me afsh, mbasi nuk kisha pi duhan dy dit.

— E mrekullueshme, — thashë. — Por ky âsht duhan.

— Jo, — u përgjegj kapiteni. — Ky duhan nuk vjen as prej Havane, e as prej Lindjes. Kjo âsht nji lloj alge, e pasun me nikotin.

Kapiteni Nemo çeli atëherë nji derë dhe na kaluem në nji sallë shum të madhe, të gjatë dhetë dhe të gjanë gjashtë metra, të ndriçueme për bukuri. Tavani i stolisun me arabeska, lëshonte dritë të butë dite në çudinat e mbledhuna në këtë muzeum. Sepse ky ishte vërtet muzeum në të cilin dora e urtë dhe luksoze i kishte tubue të gjitha pasunit natyrore dhe artistike. Nja tridhetë piktura mjeshtrore stolisshin muret. Mue filloi me më kaplue ai admirim e tmerim të cilin ma profetizoi kapiteni Nemo.

— Kapiten Nemo, — i thashë, — ju qenkeni artist.

— Vetëm amator, profesor. — Dikur kam pasë qejf me mbledhë këso veprash madhshtore që i ka krijue dora e njeriut. Në këtë punë isha i palodhshëm dhe kështu mbërrijta me mbledhë disa vepra me vleftë të madhe. Këto janë kujtimet e fundit nga toka, e cila për mue ka mbarue.

Në nji skaj të sallonit gjindeshin orgët. Mbi to ishin shkapërderdhë komponimet e muzikantave mâ të famshëm.

Fillova me shique gjithçka rreth vehtes. Përpos veprave artistike, këtu gjindeshin edhe shum kuriozitete të rralla natyre. Mâ së shumti kishte bimë, guaca dhe kafshë tjera detare. Në midis të sallës, nji guacë vigane, e gjanë nja gjashtë metra, merrte ujë prej ujëhjedhsit të ndriçuem plotnisht me dritë elektrike.

Rreth kësaj guace, në vitrina elegante ishin ekspozue ekzemplarët mâ të çmueshëm që i ka dhanë deti ndonjiherë synit të biologut. Mund ta merrni me mend gëzimin tim. Pak mâ larg ishin rreshtue vargje margaritarësh mâ të bukur, që shkëlqejshin nën dritën e fortë. Këtu gjindeshin margaritarë ngjyrë trandafili prej Detit të Kuq, ngjyre të blertë, të verdhë, të kaltër, të zezë, mar-

garitarë me vleftë të paçmueshme. Disa kokrra ishin mâ të mëdha se veja e pëllumbit dhe ishin të pashoqe në mbarë botën. Me çmue vleftën e mbarë këtij kolekcioni do t'ishte gjâ e pamundun. Kapitenit Nemo i âsht dashtë me harxhue miliarda për t'i ble të gjithë këta ekzemplarë, dhe unë pyetsha vehten se ku do t'i ketë marrë gjithato të holla për të kënaqë pasionin e tij si mbledhës, por ai m'i ndërpreu mendimet:

— Profesor, ju po i shiqoni guacat e mija. Ato mund t'i interesojnë nji biologu, por për mue ato kanë edhe nji kënaqsi mâ tepër, sepse të gjitha i kam mbledhë me dorën time dhe asnji det nuk u ka shpëtue hulumtimeve të mija.

— Kapiten, e kuptoj plotsisht kënaqsin që ka njeriu kur shiqon gjithë këtë pasuni. Asnji muzeum n'Europë nuk ka kolekcion kaq të pasun dhe të bukur. Por aq sa po më habit kjo pasuni, po aq po më çuditë edhe nëndetseja që po na mban. Unë nuk do të dojsha me hy në msheftsit tueja, por e pranoj që m'intereson tepër se si âsht ndërtue nëndetsja, çfarë fuqije motorike ka, çfarë aparatesh e venë në lëvizje. Në këtë mur po shoh vegla që nuk po i njoh. A mund të më tregoni se për çka shërbejnë?

— Profesor, ju thashë se do të jeni krejt i lirë dhe se asnji pjesë e nëndetses nuk do të ju mbetet e panjoftun. Ju mund ta shiqoni hollsisht, e unë do të ju tregoj gjithçka me gjithë qejf. Sa u përket këtyne veglave, po këto gjinden edhe në dhomën time dhe atje do t'ua spjegoj se për çka shërbejnë, por së pari eni me pá kabinën tuej.

Kapiteni më shtini në nji dhomë elegante me shtrat dhe me gjithë mobiljet e duhuna. Aspak nuk i ngjante kabinës.

— Dhoma e juej âsht pranë dhomës sime, — tha kapiteni tue çelë nji derë, — e prej saj hyhet në muzeum.

Dhoma e kapitenit kishte mobilje modeste: nji shtrat prej hekuri, tryezë për punë, dy karrika dhe lavanon. Vetëm sendet mâ të nevojshme.

MBRETNIA E ELEKTRIKUT

— Profesor, — tha kapiteni Nemo, tue m'i tregue instrumentet që zêjshin nji mur të tanë të dhomës, — këto instrumente ma tregojnë pozitën dhe drejtimin e përpiktë të nëndetses sime n'oqean. Këtu ka instrumente që i njifni edhe ju, por kam manometrin që më tregon thellsin e saktë në të cilën gjindemi. Tash due me ua spjegue nji gjâ. Asht nji energji e madhe e ndëgjueshme, e shpejtë, që vêhet lehtë në veprim dhe mund të përdoret për të gjitha qëllimet. Kjo fuqi mbretnon në nëndetsen time. Këtê e përdori për gjithçka: për ndriçim, për nxemje, e mandej kjo âsht shpirt i aparateve të mija mekanike. Kjo fuqi âsht elektriku.

— Elektriku! — brita i habitun.

— Po, profesor, elektriku im nuk âsht si ai në tokë. Unë e kam përsosë shum dhe e marr prej detit.

Unë nuk mujsha me ardhë në vehte.

— Po, profesor, ta mbani mend mirë, për të gjitha këto ia di për nderë oqeanit. Ai prodhon energjin elektrike për nëndetsen „*Nautilus*", i jep kalorin, dritën, lëvizjen, shkurt — i jep jetën.

— Por jo ajrin, — thashë unë.

— O, sikur të dojsha, edhe ajr do të mund të nxirsha prej oksigjenit që e ka deti, por nuk më nevojitet kjo gjâ, sepse kur të ma dojë qejfi mundem me dalë në sipërfaqe. Por, prandej kam pompa të fuqishme që mbledhin ajr në rezervoarë të veçantë dhe kjo gjâ më lêjon me vazhdue qëndrimin tim n'oqean sa të due, po qe nevoja.

— Kapiten, bravo ju qoftë. Ju keni zbulue atê që njerzimi do ta çpikë dikur me siguri edhe vetë: fuqin e parë motorike t'elektrikut.

— Nuk e di a do ta gjêjnë — u përgjegj kapiteni me nji zâ të ftoftë. — Shiqonie këtë orë. Kjo âsht elektrike dhe punon mâ përpiknisht se kronometri. Mandej kjo vegël mâ tregon përpiknisht shpejtsin e nëndetses *„Nautilus"*. Kjo âsht e lidhun me elisën me nji tel elektrik dhe gjylpana e saj ma tregon saktsisht shpejtsin. Qe, shihni, tash jemi tue notue me shpejtsi mesatare prej pesëmbëdhetë milash n'orë.

Kapiteni Nemo më prini mandej në pjesën e mbrame të nëndetses. Në midis të nëndetses vuna re nji lloj pusi. Do shkallë prej hekuri çojshin përpjetë. Kapiteni më spjegoi se ato shkallë të çojshin deri te lundra.

— Çka? Ju paskit edhe lundër? — pyeta i çuditun.

— Ta merr mendja. Nji lundër të lehtë, shum të mirë, që nuk mundet me u fundosë dhe na shërben për sheti dhe gjueti.

— Por, kur doni me hy në lundër, ju duhet me dalë në sipërfaqe, apo jo?

— jo. Kjo lundër âsht e ngjitun në pjesën e sipërme të nëndetses. Në pjesën ku âsht ngjitë me nëndetsen gjindet nji e çelme si në lundër ashtu edhe në nëndetse. Unë futem në lundër, mandej mbylli grykën në *„Nautilus"* tue vû gishtin mbi nji pullë në lundër dhe dal në sipërfaqe. Mandej çeli lundrën, hapi velat ose i marr remat dhe shetis.

— Por, si ktheheni në *„Nautilus"*?

— Nuk kthehem. Nëndetsja *„Nautilus"* vjen dhe më merr.

— Me urdhnin tuej?

— Me urdhnin tim. Elektriku më lidh me *„Nautilusin"*. Unë lajmoj dhe *„Nautilusi"* del në sipërfaqe.

Kapiteni Nemo më çoi mandej në kuzhinë ku gjithçka gatuejshin me elektrik. Pranë kuzhinës gjindej banja shum komode ku kishte në çdo kohë ujë të ftoftë e të nxehtë. Mbrapa kuzhinës gjindej dhoma e personelit shërbyes, por dera ishte e mbyllun dhe nuk mujta me dijtë se sa njerëz kishte nëndetsja. Të gjitha dhomat ishin të ndame njana prej tjetrës me mure që nuk lëshojnë ujin, kështuqë nëndetsja kurr nuk do gjindej në rrezik edhe sikur të shpohej në ndonji vend. Në fund të koridorit gjindej edhe nji mur që nuk e lëshon ujin. Ky e ndante

dhomën e personelit shërbyes prej dhomës ku gjindeshin maqinat. Nji derë u çel dhe unë u gjeta në seksionin e maqinave të cilat vêjshin në lëvizje nëndetsen *„Nautilus"*.

Kjo dhomë e gjatë nja njizet metra, ishte e ndame në dy pjesë: në të parën prodhohej energjija elektrike, e në të dytën gjindeshin instrumentet që përcillshin lëvizjen te elisa.

— Shihni — tha kapiteni Nemo, — me këto aparate mundem me mbërrijtë shpejtsin prej pesëdhetë milash n'orë.

— Kapiten Nemo — thashë unë, — të gjitha këto të mbushin admirim, por nuk mjafton vetëm me vrapue me këthough shpejtsi. Duhet me pá se kah shkon. Duhet me mundë me lëvizë përpara, mbrapa, përpjetë, teposhtë. Si mbërrini me zbritë në thellsi të mëdha? Si dilni mandej në sipërfaqen e oqeanit, dhe, mâ në fund, si qëndroni n'at thellsi që doni ju? A mos bana pyetje indiskrete?

— Aspak, profesor, — u përgjegj kapiteni, — mbasi ju kurr nuk do të ndaheni prej kësaj nëndetsje. Të kalojmë në dhomën e punës. Atje ua spjegoj të gjitha.

Kur kaluem në dhomën e punës, kapiteni çeli dhe shpaloi planin e nëndetses *„Nautilus"* dhe filloi:

Sikurse shifni, nëndetsja jonë ka formë të cigarës. Asht e gjatë shtatëdhetë metra, *„Nautilusi"* âsht i blinduem me mur të jashtëm e të mbrendshëm, që janë të lidhun me shula hekuri në formë të germës T, të cilët i japin qëndrueshmëni të përsosun, kështuqë mbërrin efekt si me qenë i gjithë muri i mbushun në mbrendi. Muret janë ndërtue prej çelikut të trashë e mâ të fortë.

Mandej më dha nji spjegim profesional, t'argumentuem me shifra për mbarë konstrukcionin dhe parimet simbas të cilave lëviz nëndetsja *„Nautilus"*.

Pyetjes sime se si mund ta dijë timonari drejtimin që e urdhnon kapiteni, ky iu përgjegj:

— Timonari gjindet në nji kafaz prej qelqi në shpinë të nëndetses *„Nautilus"*, e mbas atij kafazi gjindet nji reflektor shum i fortë, rrezet e të cilit ndriçojnë detin në nji gjansi prej gjysëm mile.

— Po, — thashë unë, — tash e kuptova se kah rrjedh ajo dritë misterioze e t'ashtuquejtunit nerval, icili hutoi

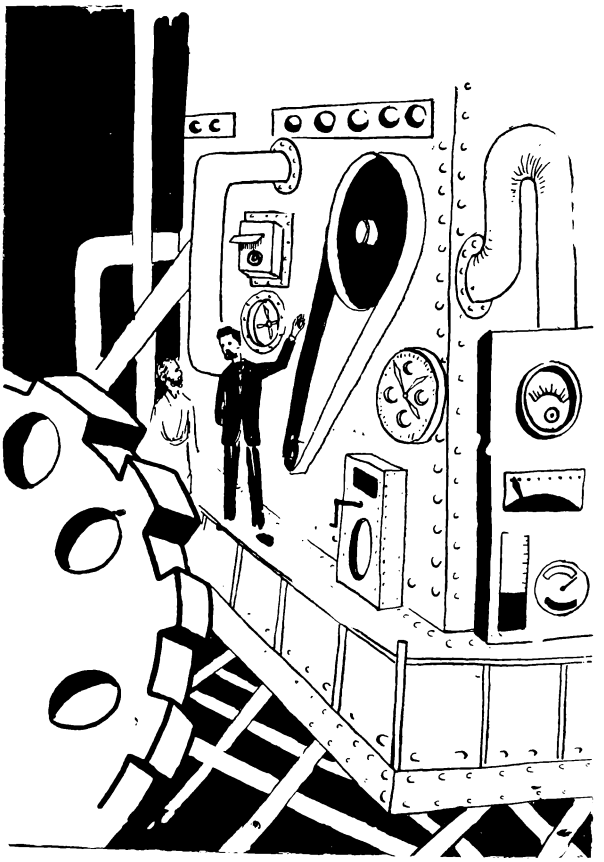

gjithë dijetarët në tokë! Por, më thoni, ju lutem, athue përplasja e *„Nautilusit"* me anijen *„Skotia"* ndodhi rastsisht?

— Fare rastsisht. Unë lundrojsha nja dy metra nën sipërfaqen e ujit kur e ndjeva përplasjen. Tek e mbramja, pashë menjiherë se anija nuk ishte në rrezik.

— Po, kapiten, por takimi me fregatën *„Abraham Linkoln"*?

— Profesor, më vjen keq që shkoi dam nji ndër anijet mâ të mira të marinës amerikane, por më sulmuen dhe unë u mbrojta. Tek e mbramja, vetëm e bana anijen të paaftë, për të mos mujtë me më bâ dam. Ajo do të meremetohet lehtë në limanin mâ t'afërm.

— Ah, kapiten, — brita unë me ngazllim, — *„Nautilusi"* i juej âsht mrekulli e vërtetë e teknikës.

— Po, edhe unë e due si zemrën e zemrës sime, — tha kapiteni Nemo. — N'anijet tueja gjithçka âsht në rrezik kur gjinden në mëshirën e oqeanit, e në nëndetsen time *„Nautilus"* njeriu âsht i sigurtë. S'ka pse të frigohet prej kurrkujt, as prej përplasjes, sepse muret i ka të pathyeshme; nuk ka sëmundje të detit; nuk ka vela që i çon era: nuk ka kazana që eksplodojnë; nuk mund ta kapë zjarmi, sepse âsht e ndërtueme prej çeliku, e jo prej druni; nuk ka thëngjill që mund të harxhohet, por ka energjin e pashtershme elektrike, s'ka pse të frigohet prej kurrfarë takimesh, sepse lundron krejt vetëm nëpër thellsit e detit; nuk ka frigë as prej stuhis, sepse disa metra nën sipërfaqen e shqetsueme t'oqeanit, mbretnon qetsi e plotë. Nëse âsht e vërtetë se inxhinjeri ka besim n'anijen mâ tepër se konstruktori, e konstruktori mâ tepër se vetë kapiteni, atëherë mund t'ua presë mendja se sa besim të madh kam në *„Nautilusin"* tim kur unë jam njiherit edhe kapiten, edhe inxhinjer edhe konstruktor i tij.

— Kapiten, domethanë ju qenkët inxhinjer? — e pyeta unë.

— Po. Kam studjue në Londër, Paris dhe Njujork, kur isha në tokë.

— Por si mujtët me konstruktue në msheftsi *„Nautilusin"* tuej madhshtuer?

— Secila pjesë e tij më ka ardhë prej anëve të ndryshme të botës. Punishten e pata ndërtue në nji ujdhesë të

shkretë në midis t'oqeanit. Atje me shokët e mij ngreha nëndetsen *„Nautilus"*.

— Domethanë kjo nëndetse kushton jashtzakonisht shtrejt?

— Paj, nja katër a pesë milion së bashku me veprat artistike dhe me kolekcionet.

— Pyetja e fundit, kapiten. Sigurisht, ju jeni shum i pasun?

— Pa masë i pasun, dhe do të mund të lajsha pa fije vështirsije gjithë borxhin e Francës.

UDHTIMI NËPËR THELLSIT E DETIT

— Profesor, mund të caktojmë përpiknisht se ku gjindemi n'Oqean. Mund të caktojmë drejtimin e udhtimit tonë, — më tha kapiteni Nemo. — Tash po dalim në sipërfaqe.

Ai vuni gishtin në nji pullë. Pompat filluen me qitë ujin prej rezervoarit dhe na filluem me u çue përpjetë. Së shpejti u ndalëm.

— Mbërrijtëm! — tha kapiteni.

Duelëm në shpinën e *„Nautilusit"*. Vuna re se sipërfaqja e *„Nautilusit"* u përngjante leskrave të kafshëve detare. E kuptova qartë pse nëndetsja, e shiqueme edhe me dyrbit mâ të mira, i përngjante nji kafshe detare.

Deti ishte madhshtuer, qielli i kthjelltë si loti. Puhija e lehtë rrudhte pak sipërfaqen e detit. Para nesh shtrihej gjansija, kurrkund nji shkamb për fije, kurrkund ujdhesa. Kapiteni mati gjatsin gjeografike dhe llogariti se gjindeshim nja treqind mijë mila larg Japonis.

— Sot, më 8 nanduer në mesditë, do të fillojë udhtimi hulumtues nëpër thellsit detare, — tha kapiteni Nemo. — Tash po ju lâ me studimet tueja, profesor. Do të shkojmë në verilindje, nja pesëdhetë metra nën sipërfaqen e ujit. Bibliotekën e keni në dispozicion.

Me të krye këto fjalë, u largue. Unë mbeta vetëm, i thelluem në mendime për kapitenin. A do të mësoj ndonji herë se çfarë kombsije ka ky njeri! Kush zgjoi në tê këtë urrejtje ndaj mbarë njerzimit? A mos âsht nji ndër dijetarët e papranuem, ose ndonji ngjarje politike ka thye karierën e tij? Mue, që fati më qiti në nëndetsen e tij, më priti me nji ftoftsi, por edhe me mikpritje. Por, ende nuk ma shtrini dorën, e as që e pranoi timen kur ia shtrina.

Ned Lendi dhe Këshilli m'i ndërprenë këto mendime. Ata mbetën si të shtanguem kur panë nji luks kaq të madh para syve të tyne.

— Ku gjindemi kështu! — pyeti Nedi i çuditun. — Në muzeumin e Kvebekut?

Këshilli u afrue menjiherë te vitrinat dhe filloi me i shique dhe klasifikue të gjitha këto sende të rralla e të çmueshme.

Gjatë kësaj kohe Nedi më pyette për kapitenin Nemo. I tregova aq sa dijsha dhe e pyeta se çka kishte pá dhe vu re ai.

— As që pashë e as ndëgjova gjâ, — u përgjegj Kanadezi. — Madje nuk e pashë as ekipazhin e nëndetses. A mos âsht elektrik, ndoshta edhe ekipazhi? A dini ju, ndoshta, sa njerëz ka në këtë mjet? Dhetë, njizet, pesëdhetë, njiqind?

— Lend, nuk e di. Tek e mbramja hiqnie krejet mendimin se do të mund të dilni dhe ikni prej *„Nautilusit"*. Kjo nëndetse âsht kryevepër e industris moderne dhe vetëm do të më kishte ardhë keq mos ta kisha pá. Shum njerëz do të kishin pranue me andje me qenë këtu ku jemi na, madje edhe vetëm për të shetitë midis këtyne mrekullive. Prandej rrini rahat dhe kujdesohuni me pá se çka po ndodh rreth nesh.

— Me pá! — briti Ned Lendi. — Por këtu nuk mund të shihet kurrgjâ! Kurr nuk do të shohim gjâ në këtë burg! Na po ecim, po lundrojmë si të verbët.

Papritmas mbretnoi terri i plotë. Na mbetëm si të pagojë, pa luejtë, pa dijtë se çka me pritë. N'at moment ndëgjuem si njifarë rrëshqitjeje.

— Mbaruem, mbaruem, — briti Ned Lendi.

Përnjiherë u ndriçuen të dy anët e sallonit. Dy pllaka kristalore na ndalojshin prej oqeanit. Unë u dridha kur mendova se këto dy pllaka të holla qelqi mund të theheshin, por m'u kujtue se kjo nuk mund të ndodhte dhe u qetsova. Deti mund të shifej qartë nja nji milë rreth e rrotull. Sa pamje e bukur! Kush do të mund ta përshkruente me fjalë! Kush do të dinte me përshkrue efektet e dritës në këto masa transparente! Dihet se sa transparent âsht deti. Në disa vende n'oqean mund të shifet zalli krejt qartë në njiqind e katërdhetë e pesë metra, e fuqija ndri-

çuese e rrezeve të diellit pushon vetëm në treqind metra thellsi. Por tash, drita krijohej mbrenda në det. Madje ky nuk ishte ujë i ndriçuem, por nji dritë rrjedhse. Terri në dhomë theksonte edhe mâ tepër dritën e jashtme dhe mue më dukej se ky kristal nëpër të cilin shiqojshim, ishte qelq i ndonji akuariumi kolos. Kurrkush prej nesh nuk kishte guxim me prishë qetsin. Mâ në fund Këshilli foli:

— O miku Ned, deshtët me pá; qe, shiqoni!

— Njimend çudi, — përsëriti Nedi, i cili kishte harrue zemrimin e tij dhe planet e ikjes. — Njerzit do të paguejshin të holla të shumta për t'i pá këto çudi.

— E peshqit? Peshq nuk po shoh! — tha Kanadezi.

— Çka po ju duhen, mbasi nuk i njifni, — tha Këshilli.

— Kush? Unë nuk i njof peshqit? Unë, gjuetar! — tha Lendi me zâ të fortë.

Filloi nji fjalosje midis tyne. Secili i njifte peshqit. por në mënyrë të vet. Mbasi u miqsuen si shokë, Këshilli deshti çë edhe Nedi t'ishte po aq i dijshëm si ky, dhe i tha:

— Miku Ned, ju jeni peshkatar shum i zoti. Ju keni zanë nji mori kësi peshqish interesantë, por po lidhemi me kusht që nuk dini se si ndahen simbas llojeve.

— E di, ndahen në peshq që i hamë dhe që nuk i hamë.

— Kështu i ndajnë gryksat, — u përgjegj Këshilli.

Atëherë filloi me i dhanë mësim se në çfarë grupesh ndahen peshqit.

Patëm rastin me shique peshqit mâ të rrallë e mâ të bukur. Mrekullohëshim gjithnji mâ tepër. Britshim parreshtun prej çudije. Nedi shqiptonte emnat e tyne, e Këshilli i klasifikonte menjiherë. E mue peshqit më lanë të habitun me shpejtsin e lëvizjeve dhe me bukurin e tyne me të cilën po kalojshin pranë nesh.

Papritmas salloni u ndriçue, mburojat prej çeliku u lëshuen dhe kjo pamje magjike u zhduk. Shkuem me fjetë.

Të nesërmen, më nandë nanduer, u zgjova mbas dymbëdhetë orë gjumi. Këshilli, simbas zakonit të tij, erdhi me më pyet se si kisha fjetë dhe me m'u gjetë për

çdo nevojë. Unë e lashë me llafue dhe gati as nuk i jepsha përgjegje, mbasi mendojsha gjithnji për kapitenin Nemo. Shpresova se do ta gjejsha në sallon, por atje nuk kishte njeri. Kaloi gjithë dita, e unë nuk e pashë kapitetnin. As të nesërmen, më dhetë nanduer, nuk pashë as kapitenin e as ndokend tjetër nga ekipazhi. Nedi dhe Këshilli e kaluen gati gjithë ditën me mue. Edhe këta i çuditi kjo mungesë e paspjegueshme e kapitenit. A mos âsht i sëmundë? Ose, ndoshta don me ndryshue vendimin e tij për ne? Sidoqoftë, ishim krejt të lirë, na ushqejshin shum mirë dhe s'kishim se për çka t'ankoheshim.

Më njimbëdhetë nanduer në mëngjez ndjeva ajr të freskët, çka ishte shêj se nëndetsja kishte dalë në sipërfaqe, me marrë sasin e nevojshme t'ajrit. Unë hyna në platformë. Shpresova se atje do ta shihsha kapitenin, por sipër nuk gjindej njeri. U ula dhe fillova me thithë ajr të pastër dhe me shique lindjen madhshtore të diellit. N'at moment ndëgjova se dikush po hypte shkallëve. Mendova se do ta shihsha kapitenin, por duel shoku i tij. Ai kontrolloi me dyrbi gjithë horizontin, e mandej iu afrue nji të çelmje dhe tha disa fjalë, që përsëriteshin përditë në gjuhën e panjoftun. Mandej zbriti si mos me më pasë pá.

Kështu kaluen pesë dit. Për çdo mëngjes hypsha në platformë dhe i njajti njeri përsëritte përditë të njajtat fjalë. Kapiteni Nemo nuk u pá asnji herë.

Më gjashtëmbëdhetë nanduer, kur hyna në dhomën time bashkë me Nedin dhe Këshillin, pashë nji letër në tryezën time. Në tê shkruente:

„Profesorit Aronaks, në „Nautilus".

16 nanduer 1867

Kapiteni Nemo thërret profesorin Aronaks në gjueti që do të bâhet nesër në pyjet e veta n'ujdhesën Krespo. Shpreson se kurrgjâ nuk do ta pengojë me marrë pjesë, dhe do t'i vijë mirë nëse vijnë me tê edhe shokët e tij.

Komandant i *„Nautilusit"*,
Kapiteni *Nemo"*

— Gjueti! — briti Nedi.

— Madje në pyjet e tija n'ujdhesën Krespo, — shtoi Këshilli.

— Domethanë, ai dalka në tokë, — tha Ned Lendi.

— Prej letrës duket bash ashtu, — vërtetova unë.

— Ta pranojmë, pra, thirrjen, — tha Lendi. — Kur të gjindemi nji herë në truell të fortë, do të vendosim lehtë se çka do të bâjmë. E mue nuk do të më vijë keq aspak me hangër pak mish të freskët egërsinash.

E gjeta në hartë ujdhesën Krespo, të humbun diku në midis t'Oqeanit. Ishte larg nesh afërsisht nja nji mijë e tetëqind mila.

Të nesërmen, kur u zgjova, ndjeva se nëndetsja *„Nautilus"* ishte krejt e palëvizshme. U vesha dhe hyna në sallon. Kapiteni më pritte. Më pyeti se a pranoj thirrjen e tij. Unë iu përgjegja se po.

— Por, kapiten, — thashë unë, — deshta me ju pyetë diçka.

— Pyetni dhe, në mujsha, do të përgjigjem.

— Kapiten, si ndodhi që të keni pyje n'ujdhesën Krespo, mbasi keni pre çdo lidhje me tokën?

— Profesor, pyjet e mija nuk marrin prej diellit as nxehtsi e as dritë. Atje nuk ka as luaj, as tigra, as panterë, e as kafshë tjera katërkambshe. Këto nuk janë pyje toksore, por detare.

— Pyje detare! — u çudita.

—Po, profesor.

— Dhe ju po më thirrni atje?

— Po.

— Kambë do të shkojmë?

— Kambë.

— Me pushkë në dorë?

— Po.

Unë e shiqova kapitenin me dyshim dhe mendova se me siguri âsht i sëmundë shpirtnisht. Do ta ketë mbajtë tetë ditë dhe që, ende nuk e ka lëshue. Dam!

— Profesor Aronaks, — më tha kapiteni, — ju lutem të vini tash me mue për drekë, sepse në pyllin tim nuk ka restorante dhe sigurisht do të hani darkë shum vonë.

Tue hangër, kapiteni më tha:

— Profesor Aronaks, kur ju propozova të vini në gjueti, ju kujtuet se ky propozim âsht në kundërshtim me ato fjalë që i kam thanë deri atëherë. Kur ju tregova se këto janë pyje detare, ju keni mendue se kam dalë mendsh. Kurr nu duhet të gjykoni aq lehtas për njerëz. Ju e dini sigurisht se njeriu mundet me qëndrue nën ujë kur të marrë me vehte ajr rezerv dhe veshje speciale për zhytsa. Por, zhytsat janë të lidhun me nji zorrë nëpër të cilën marrin frymë, e unë e kam përsosë këtë aparat, kështuqë nuk do të jemi të lidhun me nëndetsen, sepse atëherë nuk do të mund të largoheshim shum. Ajri im rezerv gjindet në shpinë si strajcë ushtarake. Pompat e mija të forta (e ju e dini se sa të forta janë me ata vrushkuj të rrebtë që bijshin n'anijen *„Abraham Linkoln")* do ta mbushin rezervoarin me ajr për nja nandë ose dhetë orë.

— E si do ta ndriçoni rrugën?

— Me nji llampë elektrike të cilën e lidhi në krahnuer.

— E si mund të gjueni me pushkë mbrenda n'ujë?

— Kjo nuk âsht pushkë baruti, — u përgjegj kapiteni. — Kjo âsht pushkë me ajr kompresiv.

— Mirë, por në nji ujë kaq të dendun predhat nuk mund të mbërrijnë aq larg sa doni dhe nuk mund të jenë vdekjepruese.

— Profesor, me këtë pushkë të gjitha të shtimet janë vdekjepruese dhe posa predha ta prekë kafshën, qoftë edhe fare pak, ajo mbetet e vrame përnjiherë.

— Pse?

— Sepse këta nuk janë plumba të thjeshtë, por plumba elektrikë. Sado pak që t'i preki plumbi, lëkura e tyne pëlset dhe sado e fortë që të jetë kafsha, menjiherë përmbyset e vrame. Pushka mundet me zanë dhetë plumba.

— Mbasi qenka kështu, gjithkund do të vi mbas jush, — thashë unë.

Kapiteni më prini në nji dhomë në pjesën e mbrame të nëndetses, e unë, tue kalue, thirra Nedin dhe Këshillin. N'at dhomë gjindeshin disa palë veshje zhytsash. Kur i pá, Ned Lendi nuk çfaqi as mâ të voglin vullnet me veshë diçka kësisoj.

— Por, Ned, pyjet e ujdhesës Krespo gjinden nën det — i thashë.

— Mrekulli! — tha Nedi i dëshpruem, i cili pá se nuk kishte gjâ nga mishi i freskët i egërsinave. — E ju, profesor Aronaks, këto veshje do t'i veni në trup?

— Ta merr mendja, Ned.

— Përzo, ju mundeni, — tha Nedi, tue rrudhë krahet, — por unë nuk po i veshi, përpos në më futshin përdhunë në to.

— Nuk ju shtyjmë me zor, — tha kapiteni Nemo.

— E Këshilli?

— Unë do ta shoqnoj profesorin kudo që të shkojë ai, — u përgjegj Këshilli.

Dy njerëz na ndihmuen me veshë këto kostume të randa që, megjithë peshën e tyne, nuk pengojshin lehtsin e lëvizjeve. Kapiteni Nemo, nji shok i tij, Herkul i vërtetë, i cili do të jetë jashtëzakonisht i fortë, Këshilli dhe unë veshëm kostumet. Na kishte mbetë edhe me shti kryet në nji gjyle metali, por iu luta kapitenit që të shihsha së pari pushkën dhe të mësojsha me e përdorë. Tue shti kryet në sfera metali, ndëgjova Nedin tue na qortue me ironi: „Gja hu i mbarë!" Sfera prej metali kishte qelqe në tri anë, kështuqë mund të shiqojsha gjithkund rreth e rrotull vetëm kur kthejsha kryet në sferë. Ma vendosën në shpinë rezervoarin me ajr dhe mund të merrsha frymë krejt lirisht. U bana gati me u nisë, por kostumi ishte i randë, e shojet ishin të shtrueme me plumb, prandej lëvizsha shum vështirë. Por ndjeva se po më shtyjshin për në nji dhomë fqinje. Atje u mbyll dera mbas nesh dhe mbetëm në terr të plotë. Mbas disa minutash ndëgjova nji shushurimë dhe ndjeva njikohsisht diçka të ftoftë tue hypë ngadalë prej kambëve të mija përpjetë. Kuptova qartë se në dhomë kishin lëshue ujin dhe dhoma u mbush së shpejti. Atëherë u çel nji derë tjetër; tash u gjetëm në gjysëmerrsi dhe për nji moment zbritëm në fund të detit.

SHETIJA NËPËR FUNDIN E DETIT

Fjalët janë të pafuqishme me përshkrue të gjitha çudit dhe përshtypjet e këtij udhtimi nëpër fundin e detit. Kapiteni Nemo na printe, e mbas Këshillit dhe meje po ecte ai Herkul. Tash nuk e ndiejsha mâ as peshën e kostumit, as të këpucëve, as të rezervoarit, e as peshën e presionit t'ujit, dhe lëvizsha mjaft lehtë. Më habiti fuqija e dritës në këtë thellsi. Mujsha me dallue lehtë sendet në njiqind metra largsi. Këto masa uji që rrethojshin, ishin vetëm njifarë ajri mâ i dendun dhe po aq transparente si edhe ajri. Mbi vehte mujsha me pá sipërfaqen e qetë t'ujit. Ecshim nëpër ranën mâ të bukur, që kthente rrezet e diellit me nji fuqi të pabesueshme.

„Nautilusi" zhdukej ngadalë në largsi, por reflektori i tij në mbramje duhej ta lehtsonte kthimin tonë. Ecëm kështu mjaft gjatë dhe më dukej se kjo luginë e gjanë ranore ishte e pafund.

Së shpejti u dalluen në largsi hijet e dofarë objekteve. Pashë ngadalë se këta ishin shkambij të shtruem me ekzemplarët mâ të bukur të kafshëve që u përngjajnë bimëve. Më habiti pamja e tyne madhshtore. Ishte ora dhetë. Rrezet e diellit bijshin mjaft tërthorazi dhe në takimin me këtë dritë që kalonte si nëpër nji prizmë, lulet e shkambit, guacat dhe polipët shkriheshin në të gjitha ngjyrat e ylberit. Kjo i përngjante njij magjije. Nyansat e ndryshme të ngjyrave gërshetoheshin midis tyne; kjo ishte kaleidoskopi e vërtetë e nyansave të të blertit, kaltrit, bojëportokallit, ngjyrës vjollce, të verdhë dhe e të gjitha nyansave të mundshme që asnji piktor nuk do të mundej me i pikturue. Pse nuk mujsha me ia kumtue Këshillit të gjitha

përshtypjet dhe ndjenjat e mija! Prandej flitsha me vetëvehten dhe bërtitsha në sferën e metalit që ma rrethonte kryet.

Para kësaj pamjeje madhshtore Këshilli ishte habitë njisojë si unë. Sigurisht para këtij kolekcioni t'ekzemplarëve mâ të bukur e mâ të rrallë do të ketë bâ klasifikime pa u lodhë. Nëpër fund kishte mjaft polipë dhe jovertebrorë. Kafshë të ndryshme detare që u përngjajshin luleve mâ të bukura, disa sosh që u përngjajshin këpurdhave e disa hardhijave shkëlqejshin dhe laheshin në det dhe dritë. Hyjet e detit dhe disa kafshë si rrexake lëkundeshin me të lëvizunit tonë. Më dhimbsej që isha i detyruem me shkelë në këso kafshësh kaq gjentile e të bukura. Përmbi kryet tanë fluturojshin dhe notojshin tufa meduzash dhe peshqish tjerë që do të xixëllojshin sikur t'ishte terr.

Udhtuem kështu nja nji çerek mile nëpër këto mrekulli magjike. Së shpejti hasëm në lym, mandej në alga të denduna, aq të buta nën kambë, sa as qylymi mâ i trashë persian nuk mund të krahasohej me to. Por, si rreth nesh ashtu edhe mbi ne, luhateshin dhe gërshetoheshin bimë detare.

Kishte kalue tashmâ nji orë e gjysë ç'prej se ishim nisë. Dielli binte pingul dhe u zhduk ngadalë ajo magji e dritave. Po ecshim me hapa të sigurtë që jehojshin me nji fuqi të pabesueshme. Zhurma mâ e vogël përhapej me nji shpejtsi me të cilën nuk âsht mësue veshi në tokë. Uji përcjell zanin shum mâ shpejt e mâ mirë se ajri.

Në nji thellsi prej treqind kambësh rrezet ishin mâ të dobta. Na gjindeshim në njifarë gjysëterri të trandafillë, por ende shifej mjaft qartë. Kapiteni Nemo u ndal dhe na i tregoi me gisht disa masa të paqarta. Këto ishin pyjet e ujdhesës Krespo.

Mâ në fund mbërrijtëm në buzë të këtij pylli, që ishte padyshim nji ndër pyjet mâ të bukura në pasunin kolose të kapitenit Nemo. Ai e mbante si të vetën, dhe kishte për tê të drejta të njajta sikurse i kishin njerzit e parë në ditt e para të njerzimit. Tek e mbramja, kush do t'ia mohonte pronsin në këtë pasuni nëndetse? Cili pioner tjetër mâ mjeshtër do të kishte ardhë me sopatë në dorë për të çelë këto rrahishte t'errta? Ky pyll përbâhej prej bimësh

kolose e të degzueme dhe posa hymë në horizontet e gjana të tij, unë mbeta i habitun nga pozita e jashtëzakonshme e degëve të tyne. Bari që mbulonte fundin, e gjithashtu asnji degë, nuk ishin të thyeme e as të lakueme, e as që zgjanoheshin horizontalisht. Gjithçka anonte drejt sipërfaqes s'oqeanit. Kurrkund nji tejzë, kurrkund nji kordelë, sado e hollë që ishte, pa qëndrue drejt si t'ishte hekur. Bari i detit dhe bimët tjera rriteshin në vijë të drejtë e të mprehtë, nën ndikimin e rrethit të dendun në të cilin kishin mbî.

Së shpejti u mësova me këto pozitë të çuditshme si dhe me gjysëterrin që na rrethonte. Prej toke dilshin në çdo hap thepa të mprehtë që vështirë mund t'u largohesha. Flora nëndetare më dukej mâ e dendun se ajo në vise të ngrime dhe në vise tropike. Bimët dhe kafshët këtu i përngjajshin njana tjetrës aq fort, sa gati nuk mujsha me i dallue. Fauna dhe flora përpuqen aq fort në botën nëndetare. Vuna re se të gjitha sojet e botës bimore prekshin tokën vetëm sipërfaqsisht. Këto bimë pa rraj kërkojshin prej fundit, prej zallit dhe guacave vetëm mbështetje të përkohshme, e jo kushte të jetesës. Këto bimë lindin vetvetiu dhe parim i qëndresës së tyne âsht uji që i mban dhe ushqen. Peshqit — miza fluturojshin degë më degë si tufë kolibrash.

Kah ora nji kapiteni Nemo na dha shêj me u ndalë. Ky ndalim për mue mirë se erdhi. U shtrimë nën nji bimë kolose, rrypat e gjatë të së cilës qëndrojshin si shigjeta. Ky çast pushimi m'u duk i mrekullueshëm. Na mungonte vetëm zekthi i bisedës. Mirëpo ishte e pamundun me bisedue. Mujta me afrue vetëm kryet tim të madh prej bakri te kryet e Këshillit. Pashë syt e këtij burri të vlefshëm tue shkëlqye prej kënaqsije. Në shej gëzimi ai në blindin e vet bânte gjestet mâ qesharake.

Mbasë kësaj shetije, e cila zgjati katër orë, u çudita pse nuk më kishte marrë ûja aspak, por në vend të saj ndiejsha nevojë aq të madhe për gjumë, ashtu si u ndodh gjithë zhytsave. Syt e mij u mbyllën shpejt mbrapa qelqit të trashë dhe rashë në gjum të pafrenueshëm, me të cilin mujti me luftue deri atëherë vetëm ecja e pareshtun përpara. Kapiteni Nemo dhe shoku i tij i fortë,

të shtrimë në këtë kristal të pastër, na dhanë shembull për gjumë.

Nuk mundem me caktue se sa kisha fjetë, por kur u zgjova m'u duk se dielli ishte kah perëndon. Kapiteni Nemo ishte zgjue, e edhe unë fillova me i shtri gjymtyrët, kur diçka filloi me m'u ngjeshë rreth kambëve. Nja disa hapa larg meje nji marimangë vigane e detit, e madhe mâ se nji metër, më shiqonte me syt e saj vangoshë, e gatshme me m'u vërsulë. Ndonse kostumi im zhytës ishte mjaft i trashë dhe në gjendje me më mbrojtë prej kafshimit të kësaj shtâze, nuk mujta me e frenue nji lëvizje frigacake. Këshilli dhe detari i *„Nautilusit"* u çuen n'at çast. Kapiteni Nemo i tregoi shokut të vet këtë kafshë të tmershëme, të cilën nji e rame me qytë e përmbysi menjiherë dhe unë i pashë kambët vigane të këtij përbindshi tue u rrudhë prej ngërçash të tmershëm. Ky takim më shtyni me mendue se sa kafshë tjera shum mâ të tmershme do të ketë në këtë nëntokë t'errtë, prej të cilave ky kostum kredharaku nuk mundet me më mbrojtë. Vendosa me u ruejtë. Tek e mbramja, paramendojsha se ky pushim shënoi fundin e shetis sonë, por u mashtrova. Në vend që të ktheheshim në *„Nautilus"*, kapiteni Nemo vazhdoi shetin e tij guximtare.

Vendi lëshohej gjithnji mâ tepër dhe shpati i tij na çonte në thellsi gjithnji mâ të mëdha. Do të ketë qenë afërsisht ora tre, kur mbërrijtëm në nji luginë të ngushtë midis rrëpinash të nalta, nja njiqind e pesëdhetë metra nën sipërfaqen e detit. Në saje t'aparateve tona të përsosuna, nja nandëdhetë metra e kaluem kufinin të cilin, si duket, u lejonte natyra deri atëherë shetive të njeriut nën det. Thashë njiqind e pesëdhetë metra, ndonse nuk kisha kurrfarë instrumenti për ta çmue këtë thellsi. Por e dijsha se as në detin mâ tejpamës rrezet e diellit nuk mund të depërtojnë mâ thellë. U bâ errsi e plotë. Kurrfarë sendi nuk mund të shifej dhetë hapa mâ larg. Ecsha tue prekë, kur përnjiherë pashë njifarë drite të bardhë mjaft të gjallë. Kapiteni Nemo ndezi llampën e tij elektrike. Shoqi i tij bani gjithashtu. Këshilli dhe unë ndoqëm shembullin e tyne. Deti u ndriçue në nja njizet e pesë metra largsi. Kapiteni Nemo vazhdoi me u endë

nëpër pyllin e errtë, bimët e të cilit bâheshin gjithnji mâ të rralla. Vumë re se jeta bimore zhdukej shum mâ shpejt se sa ajo shtâzore.

Mendojsha se drita e llampave do të tërheqte ndonji banues të këtyne strofujve t'errtë. Por, edhe nëse na afroheshin, mjerisht ndaleshin në largsi, në të cilën nuk mund t'i gjuejshim. Pashë disa herë kapitenin Nemo tue u ndalë e shêjue, por disa çaste mâ vonë çohej dhe vazhdonte rrugën. Nji mur prej shkambijsh madhshtorë u pá para nesh. Kjo ishte masë shkambijsh viganë prej graniti, plot shpella t'errta, nëpër të cilat nuk mund të hypte njeriu. Këtu gjindej tashmâ toka.

Kapiteni Nemo u ndal befas. Me nji lëvizje na dha shêj të ndaleshim dhe, sado që dëshirojsha me kapërcye këta shkambij, u detyrova me u ndalë. Këtu merrte fund mbretnija e kapitenit Nemo. Mb'anë tjetër gjindej pjesa e lamshit botnuer në të cilën ai nuk donte me shkelë.

U nisëm mbrapa. Nemo ecte në ballë të grupit të vogël. M'u duk se nuk ktheheshim së njajtës rrugë. Kjo rrugë e re, shum e pjerrtë dhe e vështirë, na afroi bukur shum me sipërfaqen. Mirëpo, kthimin në shtresa mâ të nalta nuk e ndiem aq fort në ndryshimin e tensionit, i cili âsht i kobshëm për kredharakë. Drita u pá prap me nji vrull dhe, mbasi dielli i afrohej horizontit, thyemja e rrezeve të diellit rrethonte me ngjyra ylbeŗi objektet e ndryshme.

Në nji thellsi prej dhetë metrash ecshim të rrethuem me tufë peshqish t'imtë e të llojllojshëm, mâ të shumtë se sa janë shpezët n'ajr, mandej edhe mâ lëvizës. Por ende nuk pamë asnji gjah uji, të dejë për nji plumb pushke.

N'at çast pashë kapitenin që po shêjonte, diçka midis gëmushave. I dha pushkës zjarm; u ndëgjue nji fëshkllimë e dobtë dhe nji kafshë ra disa hapa larg nesh. Kjo ishte nji vidër deti jashtëzakonisht e bukur, e gjatë nji metër e gjysë, lëkura e së cilës âsht shum e shtrejtë. Me bukurin dhe shkëlqimin e lëkurës së saj, do të vlente sigurisht të paktën dy milion franga. Kjo kafshë e çmueshme, që gjuetarët e gjuejnë aq fortë, âsht bâ shum e rrallë. Shoku i kapitenit e kapi kafshën, e qiti në supa dhe na vazhduem rrugën.

Ecëm plot nji orë nëpër rrafshin ranuer. Shpesh herë hypte deri në dy metra nën sipërfaqen e detit dhe atëherë mujta me pá figurat tona, por të kthyeme mbrapshtë, përmbi kryet tanë. Të dukej se ishim tue ecë me krye teposhtë dhe me kambë përpjekjetë. Nëpër ujin pasqyrues shifeshin shpezë tue fluturue përmbi sipërfaqen e detit. Kësaj here qesh dëshmitar i nji gjuetije mâ të bukur që do të ketë bâ nji gjuetar ndonji herë. Nji shpend i madh, me flatra të gjana, po na afrohej tue fluturue. Shoku i kapitenit Nemo e muer në shêj dhe gjuejti kur shpendi gjindej disa metra përmbi sipërfaqen e detit. Shpendi ra gati para kambëve të gjuetarit mjeshtër dhe pamë se ky ishte nji ndër albatrosat mâ të bukur.

Ecëm kështu edhe nja dy orë. Isha krejt i këputun kur vuna re nji dritë të paqartë që çante nja gjysë mile mâ larg mbulojën e errët t'ujit. Ky ishte reflektori i nëndetses *„Nautilus"*.

Mbas njizet minutave do të mbërrijshim në nëndetse, ku do të mund të ngihesha me ajr lirisht, sepse ajri im, si dukej, kishte edhe pak oksigjen. Por unë nuk kisha parapá raste të papritunа.

Pata ngelë nja njizet hapa, kur e pashë kapitenin Nemo tue vrapue drejt meje. Me dorën etij të fortë më ktheu kah toka, e shoku i tij veproi po kështu me Këshillin. Në fillim nuk dijsha se çka me mendue për këtë sulm të vrazhdë, por u qetsova kur pashë se edhe kapiteni u shtri pranë meje dhe qëndroi si i paluejtshëm. Gjindesha pranë nji kaçube. Çova kryet dhe pashë do masa vigane tue ndriçue në kalim. Gjaku në dej m'u ngri! I njofta peshkaqejt e tmershëm me bishtnat e tyne kolosë, me shiqimin e tyne qelquer, që lëshojshin njifarë lande ndriçuese nëpër bira rreth fulqijve, aq të tmershme sa përnjiherë do ta coptojshin nji njeri të tanë me nofullat e tyne të hekurta. Nuk e di a i ra ndërmend Këshillit me i klasifikue, por barqet e tyne argjente, fulqijt e tyne viganë e plot dhambë, i vështrova aspak si shkencëtar: mâ tepër si viktimë se si biolog.

Për fat të mirë këto kafshë shohin shum pak. Kaluen dhe nuk na vunë re, ndonse na prekën me fletët e tyne. Shpëtuem si për çudi prej këtij rreziku, shum mâ të madh se sa kur njeriu has tigrin në pyll.

Mbas gjysë ore mbërrijtëm te nëndetsja. Dera e jashtme kishte mbetë e çelun dhe kapiteni Nemo e mbylli posa hymë. Ndjeva pompat tue punue dhe ujin rreth meje tue zbritë. Mbas disa çastesh dhoma ishte krejt e zbrazët. Atëherë u çel edhe dera tjetër dhe na hymë në garderobë.

Aty xhveshëm kostumet me vështirsi. Unë menzi mbërrijta deri te shtrati dhe posa u shtrina në të, më kapi nji gjum i randë.

KALUEN DIT E JAVËS

Të nesërmen, më tetëmbëdhetë nanduer, mbasi pushova mirë mbas shetis së mundimshme, hypa në pullaz, pikrisht në çastin kur shoku i kapitenit po shqyptonte fjalín e zakonshme. Atëherë u kujtova se do të kishte lidhje me gjendjen e detit dhe donte me thanë: „S'ka kurrgja në horizont".

Dhe me të vërtetë, Oqeani ishte krejt i shkretë. Ujdhesa Krespo ishte zhdukë mbrenda natës. Mëngjesi ishte i freskët dhe i mveshun për bukuri me nji dritë për çudi të kaltër. Ishte tue më mrekullue kjo sqenë, kur ia behi kapiteni Nemo. Thuese as nuk më pá, filloi me shique me dyrbi dhe me matë.

Atëherë hypën nja dhetë detarë dhe filluen me nxjerrë rrjetat që i kishin ngrehë për të peshkue gjatë natës. Shifej qartë se të gjithë ishin të kombsive të ndryshme. Të gjithë ishin të pafjalë dhe bisedojshin njani me tjetrin vetëm n'at gjuhën e pakuptueshme. Kur i nxuerën rrjetat, pashë se ishin plot peshq má të llojllojshëm.

Kështu kaluen dit e javë. Kapitenin e shifsha shum rrallë. Këshilli dhe Lendi kalojshin pjesën má të madhe të kohës bashkë me mue. Këshilli ia kishte rrëfye Nedit shetín tonë nëpër fundin e detit dhe Nedit i dhimbsej që nuk erdhi me ne. Gati çdo ditë patëm rast me shique nëpër dritaret e sallonit mësheftsit e botës nëndetse.

„Nautilusi" ecte vazhdimisht kah juglindja në nji thellsi prej njiqind e pesëdhetë metrash, por nji ditë vuna re se gjindeshim në nja dy mijë metra thellsi.

Më njizeteshtatë nanduer, kah ora tre e mëngjesit, *„Nautilusi"* kaloi pranë ujdhesave të Sandviçit. Deri atë-

herë kishim kalue katërmijë e tetëqind e gjashtëdhetë mila ç'prej ditës së nisjes. Më nji dhetuer kaluem ekuatorin. Mbretnija e peshqeve ndryshonte gjatë rrugës dhe na kemi pasë rast me pá të gjitha llojet e mundshme të peshqve. Pamë se si peshqit e mëdhej hajshin të vegjlit.

Më 11 dhetuer lexojsha në sallonin e madh. Ned Lendi dhe Këshilli vështrojshin Oqeanin nëpër dritaret e sallonit. „*Nautilusi*" qëndronte pa luejtë në nji thellsi prej njimijë metrash. Atje nuk kishte shum peshq. N'at moment Këshilli më ndërpereu:

— Prefesor, a po vini për nji moment?

— Çka ka?

— Vetëm të shifni.

Shkova deri te dritarja. Nji masë vigane si e zezë dhe e paluejtshme, e ndriçueme me reflektor, qëndronte n'ujë. Vështrova me vemendje për ta njoftë se çfarë peshku vigâ ishte, por menjiheri m'u kujtue nji ide:

— Pa, kjo qenka anije, — bërtita unë.

Me të vërtet ishte nji anije e fundosun para disa orësh. Sqena ishte shum piklluese, por tmeronte sidomos pamja në kuvertë, ku ende gjindeshin disa kufoma. Këta ishin katër njerëz që qëndrojshin në pozitat, në të cilat i kishte zatetë mbytja. Timonari ende mbante timonin, e pak mâ larg, nji grue e re mbante fëmin e saj përmbi krye. Detarët dukeshin të tmershëm, të nguruem në pozita të mnershme, të vdekun në çastin kur me mundimet e fundit u përpoqën me shpëtue anijen. Vetëm timonari, me nji shprehje të qetë në fytyrë dhe me flokë të thimë që i ishin ngjitë në tamtha, dukej si tue lundrue gjithnji nëpër thellsit oqeanike!

Na mbetëm si të pagojë. Zemra më rrihte para kësaj sqene. Pashë peshkaqêjt kolosë tue u afrue, të tërhequn nga mishi i njeriut. „*Nautilusi*" u suell rreth anijes së fundosun dhe unë lexova:

„*Florida, Sandërlend*"

Ky ishte fillimi i vargut të katastrofave detare, që takoi „*Nautilusi*" në rrugën e vet . . .

Nji ditë më tha kapiteni se ishim tue notue drejt ujdhesës Vanikoro.

— A do të mundem me pá at ujdhesë ku janë fundosë anijet e famshme „*Busola*" dhe „*Astrolab*"? — e pyeta.

— Nëse keni dëshirë, profesor, — u përgjegj kapiteni.

Kur mbërrijtëm, dola në kuvertë me kapitenin. Në verilindje dilshin prej ujit dy ujdhesa vullkanike të rrethueme me thepa koralë. Na gjindeshim para vetë ujdhesës Vanikoro. Ujdhesa dukej se ishte e mbulueme me gjelbrime ç'prej bregut e deri te majet në mbrendit e saja. „*Nautilusi*" kaloi rrethin e jashtëm të shpatijeve korale nëpër nji kanal të vogël, u gjet midis thepave të mprehtë. Unë pashë disa njerz t'egjër që vështrojshin ardhjen tonë me habin mâ të madhe.

Kapiteni më pyeti se çka dijsha për mbytjen e anijeve „*Busola*" dhe „*Astrolab*". I tregova aq sa dijsha. Atëherë kapiteni më thirri në sallon. „*Nautilusi*" u zhyt disa metra nën sipërfaqen e detit dhe unë shiqova nëpër dritare. Ndër miliarda peshqish madhshtorë, të gërshetuem në koralë, vuna re mbeturinat e anijeve të mbytuna, të mbulueme tash me lule të gjalla. Tue shique këtë pamje, kapiteni më tha:

— Komandanti La Perus u nis më 7 dhetuer të vjetit 1785 me anijet e tij „*Busola*" dhe „*Astrolab*". Mbas nji udhtimi të gjatë, hasi në thepat e panjoftun t'ujdhesës Vanikoro. „*Busola*" ndeshi dhe sharroi në thepa. „*Astrolabi*" erdhi me i ndihmue, por edhe ai u ngatrrue në ta. Anija e parë u fundos gati menjiherë. Tjetra luftoi disa dit. Detarët zunë vend n'ujdhesë dhe ndërtuen nji anije të vogël prej mbeturinave të dy anijeve. Disa mbetën n'ujdhesë, e të tjerët, të këputun e të sëmundë, u nisën, mbas La Perusit, drejt ujdhesës Salamon dhe atje mbaruen.

— Kah i dini të gjitha këto hollsi? — pyeta unë i habitun, sepse në kontinent dijshin shum mâ pak për këto fatkeqsi.

— Qe se çka kamë gjetë në vendin e kësaj mbytjeje të fundit.

Kapiteni Nemo ma tregoi nji kuti. Ai e çeli dhe unë pashë në të nji letër të zverdhun, e cila mund te lexohej

ende. Këto ishin udhzimet e ministrit të marinës për komandantin La Perus.

Natën midis 27 e 28 dhetorit *„Nautilusi"* u largue prej ujdhesës Vanikoro. Na kaluem shtatëqind e pesëdhetë mila dhe mbërrijtëm në pikën juglindore të Papuazis.

Më 1 kallnuer të vjetit 1868 në mëngjes heret Këshilli më gjet në platformën e *„Nautilusit"*.

— Profesor, a më lejoni të ju uroj fat në Vjetin e ri?

— Si jo, Këshill, i pranoi urimet tua dhe të falemnderit. Por, çka nënkupton ti me fjalën *„fat në Vjetin e ri"*? A mos âsht vjeti që do të na lirojë prej kësaj robnije ose që do ta zgjasë rrugën tonë të çuditshme?

— Po ua thom të drejtën, nuk di. Mbasi po shohim gjana kaq të bukura, na nuk kemi mërzi. Dhe nëse vazhdojmë me u zbavitë kështu, nuk duhet ta ndiejmë vehten fatzez. Kurrmâ nuk do të mund të gjêjmë kësi rasti.

— Sa i përket kapitenit Nemo, — vazhdoi Këshilli, — ai si mos me qenë. Prandej, të mos idhnohet profesori, mendoj se do ta kemi me fat at vjet që do të na lêjojë me pá gjithçka...

— E çka mendon Ned Lendi për këtë gjâ?

— Ai mendon krejt të kundërtën. Ai âsht njeri real e përpos kësaj edhe grykës i madh. Për tê nuk mjafton me shique e hangër vetëm peshq. Mungesa e venës, mishit dhe bukës nuk i pëlqejnë aspak, mbasi âsht mësue me biftekë dhe me venën e zezë mâ të fortë. Prandej, nëse ky vjet nuk âsht „i lumtun" për ne, do të jetë i lumtun për tê, dhe anasjelltas. Kështu do të gjindet gjithmon dikush që do të jetë i kënaqun me këtë vjet.

Më dy kallnuer mbërrijtëm para ujdhesave korale në verilindje t'Australis, e dy dit mâ vonë u gjetëm para Papuazis. Kapiteni Nemo më tha vetëm se mendonte me kalue n'Oqeanin e Hindis nëpër ngushticën e Toresit. Nedi e priti këtë gjâ me kënaqsi, sepse në këtë mënyrë u afroheshim detnave t'Europës.

Domethanë *„Nautilusi"* u gjet në vendin mâ të rrezikshëm të lamshit botnuer, ku edhe detarët mâ guximtarë kalojnë me frigë. Ngushtica e Toresit âsht e gjanë nja tridhet e katër mila, por e zen nji mori e panumërt ujdhesash, siujdhesash, shkambijsh dhe thepash nën det, kështuqë âsht gati e pakalueshme. Kapiteni ishte shum i

kujdesshëm. Nëndetsja ecte shum ngadalë. Shokët e mij dhe unë çfrytzuem këtë rast dhe hypëm në platformë. M'u duk se timonin e kishte në dorë vetë kapiteni Nemo. Deti rreth *„Nautilusit"* uluronte me tërbim. Valët vigane dhe shum të shpejta përplaseshin për shkambijt koralë.

— Sa i tërbuem qenka deti! — tha Nedi. — Kapiteni Nemo do të jetë krejt i sigurtë, sepse këto thepa koralesh do ta thejshin cop' e grimë këtë gëzhojë, vetëm sikur ta prekshin!

Njimend, ishte shum rrezik, por *„Nautilusi"* notonte midis thepash të tmershëm, thuese i printe shkopi magjik. Ky nuk kalonte të njajtën rrugë nëpër të cilën kishin kalue anijet *„Astrolab"* dhe *„Busola"*. Kah ora tre mbas dite mbërrijtëm deri te ujdhesa Geboroar. Kaluem nja dy mila larg ujdhesës. Përnjiherë më rrëxoi nji e rame. *„Nautilusi"* i ra nji thepi dhe u ndal. Kur u çova, në platformë u gjetën kapiteni Nemo dhe shoku i tij. Ata vështrojshin pozitën e nëndetses tue bisedue diçka në gjuhën e tyne. Na kishim hasë në thepa nëndet që kishte baticë të vogël dhe ishte shum i papërshtatshëm për *„Nautilusin"*. Mirëpo, nendetsja nuk pësoi kurrfarë defekti në saje të blindit të vet të fortë. Por, megjithse nuk u fundos, do të mundte me mbetë e ngjitun përgjithmonë n'ata shkambij dhe ky do t'ishte mbarim i saj.

— Ndoshta, kjo ngjarje do të ju shtrëngojë me u bâ prap banues i tokës, — i thashë kapitenit Nemo.

Ai më shiqoi me nji shiqim të çuditshëm dhe më bani me dijtë se kurrgjâ nuk mundet me e shty për të shkelë prap në tokë...

— *„Nautilusi"* nuk âsht në rrezik. Prap do të ju çojë n'ato mrekulli t'Oqeanit. Rruga jonë posa ka fillue. Sot âsht katër kallnori. mbrenda pesë ditve hana do të jetë e plotë. Atëherë deti do ta çojë nëndetsen time dhe unë do të mundem me vazhdue rrugën.

Mandej zbriti në nëndetse. Më të ndëgjue kapitenin se po flitte, Nedi më tha:

— Zotni mund të jeni të sigurtë se kjo copë hekuri kurrmâ nuk do të mundet me lundrue as mbi det e as nën det. Tash vetëm mund të shitet si hekurinë e vjetër. Mendoj se erdhi çasti me e lanë kapiteni Nemo.

— Ned i dashtun, — iu përgjegja, — ende nuk i kam bjerrë shpresat në *„Nautilusin"*. Do të presim nandë kallnorin, e atëherë do të shohim se çka do të ndodhë. E ideja me ikë do të mund të merrej parasysh vetëm në rast se do të gjindeshim afër bregut anglez ose francez, por kurrsesi në brigjet e Papuazis.

— A nuk do të mund ta vizitojshim këtë ujdhesë, — pyeti Nedi. — Këtu ka druj, e nën ta siguristh do të ketë kafshë, prej së cilash do të mund të piqshim tul të mirë kofshe.

— Nedi ka të drejtë, — tha Këshilli. — A do të ketë mirsin zotnija me iu lutë kapitenit që të na lêjojë me shkelë në tokë, të paktën vetëm sa mos të harrojmë se si ec njeriu nëpër truell të fortë?

— Unë do ta pyes, por siguristh nuk do të lelojë. Për habin time mâ të madhe, kapiteni Nemo na dha leje. Madje as që ma kërkoi besën se do të ktheheshim. Mirëpo, ikja ishte këtu e pamundshme dhe mâ mirë ishte me qenë i burgosun në *„Nautilus"* se sa me ra në duer të vendasve të Papuazis.

Të nesërmen, më pesë kallnuer, na dha nji lundër në dispozicion. N'orën tetë, t'armatosun me pushkë elektrike dhe sopata, unë e Këshilli nisëm me lundrue fuqishëm, kurse Nedi drejtonte. Mbasi lundra ishte e lehtë, nuk e patëm vështirë me kalue midis thepash që do t'ishin të rrezikshëm për nji anije mâ të madhe. Nedi nuk mundi me frenue gëzimin e vet. Ishte si robi që e lirojnë dhe as që mendonte se do të detyrohej me u kthye.

— Mish! — briti ai, — do të hamë mish, madje çfarë mishi se! Egërsinash së vërteta!

— Por âsht pikpyetje a mos ka këtu egërsi që mund ta ndjekin edhe vetë gjuetarin, — i thashë Nedit.

— Valla, — tha Nedi tue m'i tregue dhambët e tij të mprehtë, — do ta ha edhe tigrin, në mos pastë egërsina tjera.

— Miku Ned âsht shum e rrezikshëm, — tha Këshilli, — dhe mos u çuditni: nëse ndonji mëngjes në kabinën tonë gjeni vetëm eshtnat e mij të xhveshun.

Mbrenda gjymës ore u gjetëm në truell të fortë — në tokë. Ned Lendi i binte tokës me kambë sikur të donte me u bindë se me të vërtetë kjo ishte tokë e fortë. Tash dy

muej ishim rob në „*Nautilus*". Ujdhesa ishte e mbulueme me nji pyll madhshtuer. Drujt kolosa, naltsija e të cilëve mbërrinte herë-herë nga dyqind kambë, ishin të lidhun me vargje kurpnash. Nedi pá nji dru kokosi, shkundi disa arra dhe na pimë me shije qumshtin e tyne.

— Shum i mirë! — thanë njizanit Nedi dhe Këshilli.

— Mendoj se kapiteni Nemo nuk do të ketë kurrgjâ kundër nëse i çojmë disa arra në nëndetse.

— Sigurisht. Por, jam i bindun se nuk do të dojë me i kërkue.

— Aq mâ keq për tê, — tha Këshilli.

— Dhe aq mâ mirë për ne, — shtoi Nedi. — Do të na mbesin mâ shum.

Na vendosëm me ngarkue në lundër pemë, perime dhe egërsina, ndonse ende nuk kishim pá asnji kafshë.

— Hajde të vazhdojmë rrugën, — thashë unë, — por me shum kujdes. Ndonse ujdhesa duket e pabanueme, prapseprap mund të gjinden në tê banorë të paandshëm.

Për dy orë i ramë rreth e rrotull gjithë pyllit. Deri në mesditë mbërrijtëm me gjetë mjaft perime e banane, si dhe dru buke, por Nedi nuk ishte i kënaqun.

— Me të gjitha këto nuk mund të gatuhej drekë e mirë. Këto ishin vetëm haena dhe ambëlsina të dorës së dytë, por ku janë mishnat e pjekuna?

— Me të vërtetë, Nedi na premtoi mish të pjekun, që po më duket shum i pasigurtë.

— Po, — tha Nedi, — gjuetija jonë nuk ka marrë fund, por posa ka fillue. Veç durim! Mâ në fund, sigurisht do të hasim në ndonji kafshë, qoftë edhe me pupla.

— Në mos e hasshim sot, e hasim nesër, — tha Këshilli. — Tashmâ u bâ vonë, e neve na duhet të kthehemi në nëndetse para se të bjerë muzgu.

Kur mbërrijtëm në breg, mbushëm lundrën me frytet tona. Në nëndetse nuk pamë kurrkend.

Të nesërmen në nadje, prap kurrkund njeri i gjallë. Lundra kishte mbetë në të njajtin vend ku e kishim lanë. Prap vendosëm të shkojmë n'ujdhesë. Kur mbërrijtëm, e lamë Nedin të na printe. Pamë disa shpezë, por fluturuen posa na panë, kështuqë përfundova se njerzit i njifshin mirë.

Mbasi kaluem nëpër do shkurre, pamë shpezë shum të bukur tue fluturue para nesh. Puplat e tyne të gjata i detyrojshin me fluturue në drejtim t'erës. Fluturimi i tyne values dhe larmija e jashtëzakonshme e puplave të tyne magjepsën syt tanë. Këta ishin shpezët e parajsit. Dëshirojsha me e zanë nji me çdo kusht. Vendasit i zanë rëndom me njifarë zamku të cilin nuk e kishim, ose u helmojnë burimet ku pijnë ujë për t'i zanë, sepse janë shum të çmueshme. Harxhuem kot mjaft fyshekë.

Mâ në fund, kah ora njimbëdhetë Këshilli mbërrijti me vra dy pllumba, të cilët i poqëm dhe i hangrëm menjiherë.

— E tash, çka ju mungon? — pyeta Nedin.

— Aronaks, nji bishë katërkambshe, — u përgjegj Nedi. — Kjo âsht vetëm paragjellë dhe mashtrim. Unë nuk do të jem i kënaqun pa vra nja disa kafshë.

— As unë pa zanë nji shpend të parajsit, — tha Këshilli.

U nisëm me u kthye, sepse ishim largue tepër nga bregu ku gjindej lundra jonë. Papritmas Këshilli u ul dhe lëshoi nji klithje ngadhnjyese. Në duert e tij gjindej nji shpend madhshtuer i parajsit. Unë fillova me ia urue, por ai më tha:

— Po deshti zotnija me e shique s'afërmi, do të shohë se kjo s'âsht meritë e ime.

— Pse, Këshill?

— Sepse ky shpend âsht i dejun e i bamë drû.

— I dejun?

— Po, zotni, prej këtyne arrzave që ka ngranë. A po i shihni, shoku Ned, rrjedhimet e tmershme të dehjes, — u mahit Këshilli.

Ky ishte nji lloj ndër shpezët mâ të rrallë të parajsit. Ishte i gjatë afër tridhet centimetra dhe puplat e tij ishin harmonija mâ e bukur e ngjyrave dhe e nyansave. Vendasit e quejshin me plot të drejtë „zogu dielluer".

— Kaq i rrallë qenka ky shpend? — pyeti Nedi tue pá ngazllimin tim.

— Shum i rrallë, dhe âsht shum vështirë me e zanë të gjallë. Edhe të cofun, këta shpezë janë shum të çmueshëm.

Kah ora dy Nedit i punoi fati dhe vrau nji lloj derri t'egër. U mburr shum me gjahun e vet. Menjiherë e pastruem, e poqëm dhe hangrëm, e mandej vazhduem gjuetin. Nedi dhe Këshilli vranë nji dyzinë të tanë kengurësh të njij race me trup të vogël, por mishi i tyne âsht shum i çmueshëm. Nedi këcente prej gëzimit.

— O, zotni, sa mrekulli kështu! Oh, sa do të qerasim në *„Nautilus"!* E vetëm kur e mendoj se do t'i hamë të gjithë, kurse ata budallët e nëndetses as nuk do t'i kërkojnë.

Nedi po përgatitej me ardhë edhe nesër n'ujdhesë, ku gatohej me vra të gjitha kafshët katërkambshe, por nuk tha „në dhashtë zoti".

Posa u kthyem në breg, Nedi filloi me gatue darkën. Së shpejti fërliqt filluen me lëshue erë të mirë, sa edhe mue më shkoi lang për goje. I hangrëm me lezet haenat që nuk i kishim kërkue dy muej në nëndetse.

— Çka mendoni, a të mos kthehemi sonte në nëndetse? — tha Këshilli.

— Si do t'ishte të mos ktheheshim mâ fare? — propozoi Lendi.

N'at çast nji gur ra para nesh. Shiquem kah pylli. Edhe nji gur fluturoi dhe shkoqi nji copë bukur të madhe mishi prej dorës së Këshillit.

Na këcym dhe rrokëm pushkët.

— Mos janë majmuna? — pyeti Nedi.

— Kështu diçka, — tha Këshilli, — këta janë njerzit e egër.

— Në lundër, shpejt! — thashë unë.

T'EGJRIT VIJNË

Nja njizet vendas t'armatosun me harqe e hobe u panë në buzë të pyllit nja njiqind hapa larg nesh. Ata filluen të na afroheshin ngadalë. Në fytyrën e tyne nuk mund të lexohej fije miqsije ndaj nesh. Gurët dhe shigjetat bijshin si breshën.

Ned Lendi nuk deshti me lanë gjahun e tij, dhe përkundër rrezikut të madh muer derrin në nji sup, kengurët në tjetrin dhe iku.

Mbrenda dy minutave u gjetëm në breg. Lundrën e qitëm menjiherë n'ujë dhe memzi u larguem disa metra, kur nja njiqind t'egjër hynë n'ujë deri në brez, tue ulurue e qitë me dorë. Unë shiqova se a do të tërhiqte potera e tyne ndokend në platformën e *„Nautilusit"*, por atje nuk kishte njeri të gjallë. Zbritëm në nëndetse. Unë hyna në sallon, ku po ndëgjohej njifarë muzike. Kapitenin Nemo e kishte pushtue muzika n'orgët e tij.

— Kapiten, — e thirra.

A nuk më ndëgjoi. E thirra edhe nji herë dhe e preka në krah. Ai u tremb dhe ktheu kryet kah unë:

— O, ju qenkët profesor. A patët gjah të mirë?

— Po, kapiten, por tërheqëm nji çetë të tanë dykamb shash, fqinjësija e të cilëve nuk më pëlqen aspak.

— Çfarë dykambshash?

— Njerëz t'egjër.

— T'egjër! — tha kapiteni me ironi. — Dhe ju po çuditeni, pse në këtë pjesë të lamshit botnuer hasët në njerëz t'egjër? Po ku nuk ka njerëz t'egjër? Tek e mbramja, këta që ju po i queni t'egjër, a janë mâ të këqij se të tjerët? Përzo, profesor, gjithkund kam hasë në ta.

— Por, po deshtët mos me ju vizitue ata këtu, në *„Nautilus"*, duhet të merrni masa.

— Qetsohuni, këtu s'ka nevojë për kurrfarë masash.

— Por janë shum.

— Sa?

— Të paktën njiqind.

— Profesor Aronaks, — u përgjegj kapiteni, — edhe sikur të mblidheshin në breg gjithë banorët vendas të Papuazis, *„Nautilusi"* nuk do të kishte pse me pasë frigë.

Dhe prap e pushtoi muzika.

Unë hypa në platformë. Kishte ra nata. Në breg pashë zjarme të shumta. Mbeta aty shum kohë tue mendue për këta vendas dhe tue u mrekullue me natën madhshtore tropike.

Nata kaloi pa ndodhë gjâ. Papuanët sigurisht do ta kenë drashtë përbindshin, sepse kanë mujtë me hy lirisht në *„Nautilus"*. Më tetë kallnuer, n'orën gjashtë të mëngjesit, unë dola në platformë, por tash ishin nja pesë a gjashtëqind sish. Disa, në saje të zbaticës, ishin afrue në nja katërqind metra, sa që mund t'i dallojsha. Këta ishin njerëz të zhvilluem bukur. Trupin e kishin të zi e shkëlqyes. Në veshë kishin varë vâthë ashti. Prijsat kishin rreth qafe gjysëhanën dhe gjerdana prej qelqi të kuq e të bardhë. Gati të gjithë t'armatosun me harqe, shigjeta e hobe, kishin në supe njifarë rrjete në të cilën bajshin gurë. Nji prej prîjsave, i cili i ishte afrue *„Nautilusit"* bukur shum, po e vështronte me kujdes. Mujsha me e vra fare lehtë, por mendova se do t'ishte mâ mirë me pritë sulmin. Gjithnji i silleshin *„Nautilusit"*. Shpeshherë i ndëgjojsha tue shqiptue fjalën „ase". Simbas lëvizjeve të tyne vuna re se më thirrshin me shkelë në tokë, por unë nuk u largova prej *„Nautilusit"*.

At ditë nuk mujtëm me shkue n'ujdhesë, për fatkeqsin e madhe të Nedit. Kur ra terri, njerzit e egjër u tërëhoqën në breg, por tuboheshin gjithnji mâ shum sish. Duket se vijshin edhe prej ujdhesave fqinje.

Mbasi nuk kisha punë tjetër, e thirra Këshillin të më ndihmonte me gjuejtë peshq. Gjuetija zgjati dy orë, por nuk zumë kurrfarë gjahu të veçantë. Mirëpo, në çastin kur nuk shpresojsha aspak, hasa në nji çudi të natyrës, që mund të gjindet shum rrallë. Këshilli posa kishte

nxjerrë rrjetën. Shtina dorën në të, nxora nji guacë dhe brita sa mujta.

— Ç'âsht? — pyeti Këshilli. — A mos ju hangër gjâ?

— Jo, Këshill, por do ta flijojsha me gjithë qejf nji gisht për këtë gjâ të çmueshme.

Mandej ia tregova guacën.

— Paj, guacë e thjeshtë qenka.

Dhe ai e klasifikoi menjiherë.

— Po, — i thashë unë, — por nuk âsht e thjeshtë, sepse shih, në vend. që të jetë e mbështjellun prej së djathtës kah e majta, mbështjellat e saja shkojnë nga e majta në të djathtë.

— Nuk âsht e mundun, — briti Këshilli. O, kurr nuk kam qenë kaq i çuditun si sot, — tha Këshilli, — dhe muer guacën për ta pá mâ mirë.

Dihet se në mbarë sistemën diellore dhe në gjithë lamshin botnuer mbretnon ligji i djathtsis. Yjt dhe satelitët e tyne rrotullohen nga e djathta në të majtë; edhe natyra ka ndjekë këtë ligj me rastin e rrumbullimit të guacave. E kur gjindet nji, spiralet e së cilës shkojnë nga e majta në të djathtë, biologët e paguejnë këtë gjâ me flori.

Na ishim thellue tue vështrue kur fluturoi nji gur dhe theu guacën. Unë brita me tmerim. Këshilli rroku pushkën time dhe muer në shej nji Papuan, që posa kishte ngrehë hoben nja dhetë metra larg nesh. Deshta me e ndalë, por ai hoq me gisht dhe theu bylyzykun rreth dorës së këtij vendasi.

— Këshill, — e thirra, — Këshill!

— A nuk po sheh zotnija se ky ngranës njerzish filloi me na sulmue?

— Por nji guacë nuk vlen sa nji jetë njeriu!

— Hori i keq! Mâ tepër kisha dashtë të ma kishte thye dorën.

Na nuk kishim pá se nja njizet lundra e kishin rrethue „*Nautilusin*". Lundrat ishin druj të lugosun, të gjatë dhe të ngushtë, kështuqë mund të qarkullojshin shum lehtë dhe shpejt. Shifej qartë se kishin pasë takim me Europjanë dhe se i njihshin anijet e tyne. Mirëpo ky send i gjatë zezak, pa vela e tymtarë, i kishte frigue në fillim

por tue pá se nuk luente nga vendi, kishin marrë guxim dhe ishin nisë me e njoftë mâ mirë. Armët tona që nuk kërsitshin, nuk mund t'u shtijshin frigën. Barkat na u afruen dhe breshni i shigjetave filloi me ra mbi ne.

Unë zbrita shpejt me lajmue kapitenin. Në sallon nuk gjindej njeri. Mora guxim me trokitë në derën e kapitenit. Kur hyna, kapiteni ishte thellue në dofarë llogarish.

— Më falni, ju shqetsova.

— Po, por sigurisht keni arsye të madhe për këtë gjâ, — tha kapiteni.

— Shum të madhe, — i thashë. — Papuanët në lundra na kanë rrethue dhe mbrenda disa minutave do të na sulmojnë disa qinda njerëz t'egjër.

— Vetëm ta mbyllim nëndetsen, — tha kapiteni qetsisht.

Dhe kapiteni vuni gishtin në nji sustë.

— Që mbaroi puna, — tha kapiteni.

— Por, âsht edhe nji rrezik. Nesër do të paraqitet nevoja me çelë nëndetsen, për të marrë ajër. Atëherë t'egjrit do të hyjnë mbrenda.

— Ani, le të hyjnë. Nuk kuptoj pse të mos i lamë me hy. Ata janë të ngratë dhe unë nuk dëshiroj që vizita ime në këtë ujdhesë të damtojë jetën e ndonjanit nga këta fatzez.

Unë dola.

At natë nuk fjeta mirë, sepse gjithnji ndiheshin t'egjrit tue trokitë dhe tue bërtit nëpër pullaz. Në nadje nuk u çel kapaku i *„Nautilusit"*. Ajrin e merrshim prej rezervoarit. Deri në drekë nuk e pashë kapitenin. Kapiteni kishte premtue se n'orën dy e katërdhetë minuta do të nisej *„Nautilusi"*, por tashmâ ora ishte dy e unë nuk venrojsha kurrfarë përgatitjesh për nisje.

Mirëpo, n'orën dy e gjysë kapiteni hyni në sallon.

Mbrenda disa minutave do të nisemi, — tha ai. — Kam urdhnue të çilen kapakët.

— E Papuanët?

Kapiteni rrudhi krahët.

— Profesor Aronaks, — u përgjegj ai qetsisht, — nuk hyhet aq lehtë në *„Nautilus"* madje as kur kapakët janë të çelun. Eni dhe do të shifni.

Erdhëm te shkallët kryesore. Ned Lendi dhe Këshilli shiqojshin me kureshtje disa marinarë se si po i çelin kapakët, ndërsa përjashta ndëgjohej zhurmë e tmershme. U panë nja njizet fytyra të tmershme. Por njeriu i parë i egër që vuni dorën në parmakun e shkallëve u qit mbrapa nga nji fuqi e padukshme. I ngrati iku tue britë tmersisht dhe tue këcye. Nja dhetë vepruen sì ai, por të gjithë kaluen ashtu.

Ned Lendi nuk deshti me u besue syve të vet dhe u turr në shkallë, por posa preku parmakët, ra.

— Njiqind dreqën e marrshin! — briti ai. — Rrufeja më qëlloi!

Unë i kuptova të gjitha. Rrymën e kishin lëshue nëpër parmakë dhe kurkush nuk mund të hynte në mbrendit e nëndetses. Atëherë ikën Papuanët e friguem. Na qeshnim dhe fërkojshim Nedin e ngratë, i cili shante si i trenuem. N'at çast ndiem kah u çue *„Nautilusi"* dhe u nis pikrisht në çastin kur tha kapiteni Nemo. Së shpejti duelëm prej Ngushticës së rrezikshme të Toresit.

Në ditt e ardhshme ecëm me shpejtsi jashtëzakonisht të madhe. Ditën e 13 kallnorit mbërrijtëm në Detin Timor, ku gjindej nji ujdhesë po me at emën, e në të cilën mbretnojshin raxhat. Ata mendojshin se ishin bijt e krokodilave, domethanë se kishin origjinën mâ të naltë që mund te ketë njeriu në tokë. Vendasit i adhurojnë, i mbrojnë, i lazdrojnë, i ushqejnë. u japin çikat mâ të bukura dhe mjer i ardhuni nëse u ban gjâ të keqe.

Ditve të mâvonshme shpejtsin e thellsin i ndërrojshim shpesh. Më 18 kallnuer u gjetëm në 150^0 të gjatsis dhe 15^0 të gjansis gjeografike. Përgatitej stuhi e tmershme. Unë isha në platformë, kur ndihmsi i kapitenit shqiptoi fjalën që nuk i kuptojsha. Kësaj here tha diçka tjetër e jo si zakonisht. Së shpejti del në platformë edhe kapiteni dhe filloi me vëzhgue horizontin me dyrbi. Unë shiqojsha n'at drejtim, por nuk mujsha me pá kurrgjâ. Kapiteni urdhnoi që nëndetsja t'ecte mâ shpejt. Atëherë ndihmsi prap i tregoi kapitenit diçka. Ai ktheu dyrbin matanë dhe vështroi shum. Unë zbrita në sallon dhe mora nji dyrbi shum të mirë, por kapiteni ma rrëmbeu prej dore. Shiqova kapitenin dhe nuk mujta me e njoftë, aq fort

kishte ndryshue. Ishte tepër i mrrolun dhe shiqonte me zymtsi. Qëndrimi i tij flitte për nji urrejtje të pamasë.

— Profesor Aronaks, — më tha, — erdhi ora me plotsue zotnimin tuej, për të cilin keni dhanë premtimin. Më duhet me ju mbyllë juve dhe shokët tuej, dhe do të ju liroj kur të shoh të nevojshme.

— Kapiten, a mund t'ua bâj nji pyetje?

— Kurrsesi!

Unë zbrita në kabinë te Nedi e Këshilli dhe i njoftova se çfarë vendimi muer kapiteni. Së shpejti erdhën katër detarë dhe na mbyllën në qelule, ku patëm kalue natën e parë në nëndetse. Drekën e kishin shtrue në tryezë. Nedin menjiherë e muer gjum, e mbas tij edhe Këshillin. Unë u çudita se si fjetën aq shpejt, kur ndjeva edhe vetë se m'ishte randue kryet dhe se po më merrte nji gjumë i pafrenueshëm plot andrra të tmershme. Do të na kenë qitë ndonji bar gjumi në gjellë.

Kur u zgjova të nesërmen, pashë se isha në dhomën time. Nuk e di se çka kishte ndodhë at natë. Hapa derën e odës sime dhe pashë se isha i lirë. Kur dola në platformë, atje më pritshin Nedi dhe Këshilli. As ata nuk dijshin kurrgjâ se çka kishte ndodhë.

Kah ora dy isha në sallon, kur hyni kapiteni. M'u duk i lodhun. Syt i ishin kuqë. Në fytyrë i shifej pikllim i madh. Ulej e çohej, shetitte, mirrte nji libër, e mandej e lente shpejt. Mâ në fund më foli:

— A jeni mjek? — më pyeti.

— Po.

— Profesor Aronaks, a do të pranoni me i ardhë në ndihmë njanit prej njerëzve të mij?

— Me gjithë qejf.

Zemra më rrihte. Ngjarjen e mbramshme e lidha me këtë të sëmund. Hymë në nji dhomë në pjesën e mbrame të nëndetses. Në shtrat ishte shtri nji burrë nja katërdhetëvjeç. Kryet e kishte të lidhun me lidha të përgjakuna. Shiqova plagën, e cila ishte e tmershme. Pashë trunin. Pyeta kapitenin se ku ishte plagosë.

— S'ka randsi, — u përgjegj ai. — Nji tronditje në *„Nautilus"* theu nji lloz, që këtij njeriu i ra në krye. Ndihmsi im ishte pranë tij dhe ky i duel të rames përpara, për të shpëtue shokun. Nji vlla flijoi jetën për

vllaun e vet, miku për mikun e vet. Ky âsht ligj që mbretnon në *„Nautilus"*. Por çka mendoni për gjendjen e tij?

— Mbrenda dy orëve do të vdesë.

— A nuk mund të shpëtojë kurrsesi?

— Kurrsesi.

Kapiteni nuk mujti me ndalë lotin.

— Mund të shkoni, profesor Aronaks.

Kjo sqenë më trondíti tepër. Gjithë ditën më munduen do parandjenja të kobshme. Nata më kaloi tue pá andrra të kqija. Të nesërmen, kur hypa në platformë, kapitenin e gjeta atje dhe menjiherë m'u afrue:

— Profesor, a do të dojshit me bâ sot nji sheti nën det?

— Me miqt e mij.

— Po deshtën.

— Mę gjithë qejf, kapiten.

I tregova Këshillit dhe Ned Lendit propozimin e kapitenit. Kësaj here edhe Kanadezi pranoi me ardhë me ne. U bamë gati dhe u nisëm. Me kapitenin erdhën edhe dymbëdhetë njerëz t'ekipazhit të vet. Kjo anë ndryshonte krejt nga ajo e shetis së parë. Kjo ishte perandorija korale. Drita jonë i shndërronte në gjana magjike degzat e ngjyrueme të koraleve. Mbas dy orësh mbërrijtëm në thellsi prej treqind metrash. Këtu gjindej nji pyll i vërtetë koralesh. Përshtypjet ishin aq të forta, sa deshta me hjekë sferën e metalit prej kreje dhe me shprehë me zâ ngazllimin tim.

Mirëpo, kapiteni dhe shokët e tij u ndalën. Pashë se katër njerëz mbajshin në supe nji send me formë të gjatë. Trolli në këtë vend ishte i kurrizuem aty-këtu. Në midis naltohej nji kryq i madh korali, që dukej si prej gjaku të droçkuem. Nji njeri filloi me çelë nji gropë dhe kur e çeli, vorrosën në të shokun e tyne që kishte vdekë prej plage.

Mbasi e përcuellëm të ndjerin për herë të fundit, u kthyem në *„Nautilus"*..

PROPOZIMI I RI I KAPITENIT NEMO

Më 28 fruer u gjetëm para ujdhesës së Cejlonit. Kapiteni Nemo më tha:

— Ujdhesa Cejlon âsht e njoftun me vendet e famshme për gjueti margaritarësh. A do të dojshit me marrë pjesë në nji gjueti të tillë?

— Natyrisht, kapiten.

— Kjo âsht lehtë, por nuk do t'i shohim gjuetarët, sepse gjuetija ende nuk ka fillue. Profesor, ju e dini se margaritarët gjuhen në Kinë, Japoni dhe në detnat jugorë t'Amerikës, në Panama, në Kaliforni, por këtu mbërrihen rezultatet mâ të mira. Këtu zanë vend për plot nji muej treqind lundra dhe në secilën gjinden nga dhetë remtarë dhe nga dhetë gjuetarë. Me anë të njij guri të randë që e mbajnë në kambë, gjuetarët, të lidhun me konop, zbresin në nja dymbëdhet metra thellësi.

— A thue, ende po përdorkan këto mjete primitive? — e pyeta.

— Ende, — u përgjegj kapiteni. — Dhe ata të ngratë nuk mund të qëndrojnë shum nën ujë. Kam lexue për nji zezak që mundet me qëndrue nga pesë minuta nën ujë, por më duket e pabesueshme. E dij se disa zhytsa qëndrojnë nga pesëdhet e shtatë sekonda e disa, sidomos ata mâ mjeshtra, edhe nga tetëdhetë e shtatë, por ata janë të rrallë dhe kur dalin në sipërfaqe, prej veshësh dhe goje u delë ujë me gjakë. Gjatë kësaj kohe këta të ngrat nguten me shkoqë sa mâ tepër guaca dhe me i shti në strajcë. Ata nuk jetojnë shum. Së shpejti verbohen, u çilen plagë në trup, e shpesh u bje n'ujë edhe pika. Çka âsht mâ zi, janë të paguem shum pak. Rëndom u paguejnë nga nji

pare për nji guacë në të cilën gjindet margaritari, e sa e sa guaca nxjerrin ata pa margaritarë!

— Nga nji pare atyne të mjerëve që pasunojnë zotnijt e vet? Sa tmer!

— Por, profesor Aronaks, a keni frigë ju prej peshkaqêjve?

— Prej peshkaqêjve? — pyta unë. — Të vërtetën po ua thom, kapiten, nuk kam pasë rastin me u bâ i përzemërt me këto lloj peshku.

— Na jemi mësue me ta, e me kohë do të mësoheni edhe ju. Tek e mbramja na do të jemi t'armatosun, dhe ndoshta gjatë rrugës do të gjuejmë ndonji. Kjo âsht gjueti shum interesante. Pra, nesër në mëngjes heret, profesor.

Kapiteni Nemo duel. Unë fshina me dorë ballin plotë kokrra të mëdha djerse të ftoftë. Fillova me mendue. E dij se në disa vende zezakët e sulmojnë peshkaqenin me thikë në dorë pa ngurrim, por e dij se shum sish nuk kthehen gjallë. Në mendtë e mija filluen me u sjellë vërdallë peshkaqêjt. Pashë fulqijt e tmershëm të tyne, plot dhambë të mprehtë, që mund ta këpusin njeriun në dy copa, dhe ndjeva nji cegëm rreth zemre. Më habiti gjakftoftsija e kapitenit Nemo, që flitte aq me vokani për këto gjâ. Por, mendova, Këshilli sigurisht nuk do të pranojë dhe unë do të gjej kështu shkak për mos me shkue me kapitenin. Sa i përkitte Nedit, nuk kisha aq besim n'urtsin e tij, sepse sa mâ madh që bâhej rreziku, aq mâ tepër e tërhiqte.

N'at çast hyni Nedi dhe Këshilli mjaft në qejf. Nuk dijshin se çka i pritte.

— Përzo, — tha Nedi, — kapiteni i juej Nemo, dreqi e marrtë, na bani nji propozim shum të bukur.

— E dijkët ju? A ju dha ndonji spjegim mâ të gjanë?

— Jo. Vetëm na tha se kishte bisedue edhe me ju. A doni me ardhë me ne?

— Unë... qysh jo. Po shoh se ky propozim ju paska pëlqye shum.

— Do të jetë gjâ e bukur, ê prefesor?

— Ndoshta edhe e rrezikshme, — shtova unë.

— E rrezikshme? Nji sheti e vogël deri te guacat me margaritarë?

Unë i shiqova si me iu pasë mungue ndonji dorë ose kambë. Duhej t'ua kumtojsha rrezikun, por nuk dijsha se si. Për fat të mirë, Këshilli u kujtue dhe pyeti:

— A âsht e rrezikshme ajo gjueti?

— Nëse përgatitemi mirë, jo — u përgjegja. Ned, ju nuk droni prej peshkaqêjve? — e pyeta tue imitue gjakftoftsin e kapitenit.

— Unë të kem frigë prej peshkaqêjve? Paj, unë kam asi zanati sa vetëm mund t'i shpotis.

— Nuk âsht puna me i gjuejtë me fuzhnje në lundër.

— Po?

— Por, n'ujë.

— Besa, me fuzhnje të mirë, pse jo! Ta dini, ajo kafshë âsht e ndërtueme disi përdreq. Asaj i duhet me u kthye në shpinë për të mujtë me na kafshue, e gjatë asaj kohe....

— Mirë, ti Këshill, çka mendon për këta farë peshkaqêjt?

— Po e thom të vërtetën.

— Shyqyr zotit! — mendova unë.

— Në shkofshit ju me gjuejtë peshkaqêjt, pse të mos vijë me ju edhe shërbtori i juej besnik.

GJUETIJA E GUACAVE ME MARGARITARË

At natë pashë andërr peshkaqêj. Të nesërmen në mëngjes më zgjoi shërbtori i kapitenit. Kur hyna në sallon, atje tashmâ po më pritte kapiteni.

— Profesor, bregut nuk i jam afrue mjaft, por përgatita lundrën që do të na çojë deri atje. Në tê gjinden edhe kostumet tona zhytse.

Kur duelëm, pesë detarë i gjetëm tue na pritë në lundër. Nedi dhe Këshilli ishin gëzue si fëmij. Nata ishte ende e errët. Filloi me gdhî ngadalë. Deti ishte krejt i shkretë. Kurrkund nji lundër, as zhytës. Kah ora gjashtë u bâ menjiherë ditë, sepse në këto vise tropike nuk ka as muzg as agim. Kur mbërrijtëm veshëm kostumet e zhytsave. Vuna re se nuk kisha llampë dhe i thashë kapitenit.

— Nuk do të na duhen llampat, — m'u përgjegj, — sepse nuk do të hyjmë në thellsi të mëdha. Tek e mbramja, as nuk do t'ishte mirë me i marrë, sepse drita e tyne do të mund të tërhiqte ndonji banues të padëshiruem të këtyne viseve.

— E armët? Pushkët? — pyeta unë.

— Pushkët? Çka do të na duheshin? Merrnie këto thikë të mprehtë. Kjo do të nevojitet këtu mâ tepër.

Këshilli dhe Nedi u veshën. Nedi mbante në dorë nji fuzhnje shum të madhe. Kur hymë n'ujë, harrova frigën. Rreth nesh ikshin peshq në të gjitha anët. Mbas nji orë ecjeje mbërrijtëm te vendi ku gjindeshin miliona guaca me margaritarë. Ky burim ishte i pashterrshëm. Ned Lendi filloi menjiherë me shkoqë guaca dhe me mbushë me to strajcën që kishte marrë me vehte. Por na duhej me vazhdue përpara.

Mâ në fund para nesh u pá gryka e nji shpelle të madhe, e cila m'u duk shum e errtë. Kapiteni Nemo hyni mbrenda, e na mbas tij. Syt e mij u mësuen shpejt në terr. Mbërrijtëm te nji grykë e cila i përngjante pusit. Kapiteni u ndal dhe na e tregoi nji guacë vigane, të gjanë dy metra. Ishte mâ e madhe se ajo në muzeumin e kapitenit. Do të peshojë siguisht nja treqind kilogram. U pá qartë se kapiteni Nemo kishte qenë këtu edhe mâ parë. Guaca ishte gjysëm e çelun. Kapiteni shtini thikën midis krihve të guacës, nxuer nji kokërr margaritari sa nji arrë kokosi. Me formën madhshtore, ngjyrën e përsosun dhe me shkëlqimin e vet, vlefta e këtij margaritari as nuk do të mund të çmohej. Deshta me e shique mâ mirë dhe me e peshue, por më ndali kapiteni, ktheu margaritarin mbrapa dhe nxuer thikën. Atëherë guaca u mbyll shpejt. E pashë qartë se kapiteni e la at kokërr me u rritë pandijshëm, sepse për çdo vjet guaca prodhonte shtresa të reja. Vetëm kapiteni dinte për këtë shpellë, ku rritej kjo mrekulli e natyrës. Kur e krahasova margaritarin e koleksionit të kapitenit me këtë këtu, çmova se mund të vlente të paktën dhetë milion franga.

Kur duelëm prej shpelle, ecshim secili për hesap të vetin, tue shique rreth vehtes çudit e mrekullueshme të natyrës. Unë kisha harrue çdo rrezik. Kapiteni Nemo u ndal befas dhe me nji lëvizje na urdhnoi të rraseshim pranë tij në nji lug të shkambit. Shiqova në drejtimin që na e tregoi. Nja pesë metra larg nesh u duk nji hije dhe ra në truell. Si rrufe m'u çfaq mendimi se ky ishte peshkaqen, por u mashtrova. Ky ishte njeri, i gjallë, Hindian, nji gjuetar fatzi. Përmbi kryet tanë pashë lundrën e tij. Posa mbërrinte në fundin e detit, gjunjzohej, shkoqte guaca me shpejtsi dhe i shtinte në strajcë. Atëherë dilte, shprazte strajcën dhe kthehej prap. Ndalej n'ujë gjithsejt tridhetë sekonda. Ai nuk mund të na shihte. Me rastin e çdo zhytjeje nuk mund të shkoqte mâ tepër se nja dhetë guaca, e sa sosh ishin pa margaritarë! Kështu punoi gjysëm ore. Papritmas pashë se Hindiani u trand, i dha vehtes nga fundi për me dalë në sipërfaqe. E kuptova frigën e tij. Duel nji hije vigane. Ky ishte nji peshkaqen i tmershëm, syzjarrtë dhe gojëhapun. Mirëpo, ai anoi dhe i shpëtoi kafshimit, por jo edhe të rames së

tmershme të bishtit, e cila e rrëxoi në fund. Peshkaqeni u kthye, u praptue në shpinë dhe hapi fulqijt me kapërdi të ngratin, kur pashë kapitenin që u çue shpejt dhe me thikë në dorë u nis drejt peshkaqenit. Kafsha pa anmikun e ri të saj, u kthye në bark dhe iu vërsul kapitenit. Kapiteni e priti i qetë peshkaqenin, u hudh anësh dhe i shpëtoi të rames, e njiherit rrasi thikën në bark të kafshës. Atëherë filloi nji betejë e tmershme. Peshkaqeni, të thuesh, uluroi. Gjaku i rridhte rrëke nga plaga. Deti u ngjye me të kuq, e unë për nji kohë nuk mujta me pá kurrgjâ. Kur uji u kthjellue pak, pashë kapitenin e kapun fort për nji pendë tue ia ngulë thikën në bark kafshës së tmershme, por kurrsesi nuk mund ta qëllonte në zemër. Peshkaqeni rrehte aq fort bishtin n'ujë sa gjiret dojshin me më rrëxue. Deshta me i ndihmue kapitenit, por isha ngurue prej frige; atëherë fulqijt e tmershëm të kafshës grykse u zgërdhinë dhe kapiteni do të kishte mbarue, por Ned Lendi iu vërsul peshkaqenit si rrufe dhe ia nguli majen e mprehtë të thikës. Uji u turbullue prej gjakut dhe rrehjes së tërbueme të bishtit. Ned Ledi ia qëlloi. Kafsha e tmershme u gulçit. Nedi e nxuer kapitenin, i cili nuk ishte i plagosun, e ky menjiherë iu afrue zezakut, preu konopin e zi që e kishte lidhë për guri, e muer ngrykë dhe duel në sipërfaqe. Na u nisëm mbas tij.

Hall i parë i kapitenit ishte me i kthye jetën fatziut. Këshilli ndihmoi kapitenin. Filluen me e fërkue dhe me i dhanë frymë artificialisht. Zezaku erdh ngadalë në vehte. Çeli syt dhe merreni me mend sa u tmerue kur pá përmbi vehte katër krenë të mëdhej prej metali. E çka do të ketë mendue kur kapiteni ia shtini në dorë nji qese plot margaritarë.

Në shêj të kapitenit na u zhytëm dhe mbas gjysë ore mbërrijtëm shëndosh' e mirë në *„Nautilus"*. Kur i hoqëm blindat, fjala e parë e kapitenit qe kjo:

— Falemnderit, mjeshtri Ned!

Unë ndiejsha admirim ndaj kapitenit për guximtarin dhe dhimbsunin e tij ndaj nji krijese njerzore, nji për-

faqsuesi të tokës prej së cilës po ikte aq fort. Kur ia thashë këtë gjâ, ai m'u përgjegj:

— Ky Hindian, profesor, i takon nji popullí të shtypun, e unë kam qenë dhe do të jem gjithmonë mbrojtës i të shtypunve deri në ditën e vdekjes.

NËN ISTM

Më 7 fruer ishim në Detin e Kuq; por megjithse kishte këtë emën, uji i tij dukej i kthjelltë dhe me ngjyrë të zakonshme. Kur i thashë për këtë gjâ kapitenit, ai m'u përgjegj:

— Kur të hyjmë mâ thellë, do ta shihni ngjyrën e tij të çuditshme, dhe deti do të duket si me qenë gjithë prej gjaku.

— Këtë gjâ, thoni ju, e shkaktojnë do alga të vogla mikroskopike?

— Po.

— Domethanë, kjo nuk qenka hera e parë që po lundroni nëpër Detin e Kuq.

— Jo.

— Mbasi më keni folë nji herë për kalimin e Ebrejve nëpër këtë det dhe për disfatën e ushtris egjyptiane si dhe për rrugën historike, a keni gjetë gjurma nën ujë?

— Jo, profesor, sepse ai vend kah kaloi Mojsiu me popullin e tij, âsht i mbuluem me ranë aq shum, sa për nëndetsen time nuk ka mjaft ujë për të mujtë me kalue. Unë mendoj se, sikur të bâheshin gërmihje n'at vend, do të gjindeshin shum armë e sende t'ushtris së Faraonit.

Gjatë bisedimit të mâtejshëm kapiteni Nemo tha se mbasnesër do të gjindeshim në Detin e Mesdheut.

— Në Mesdhé?! — u habita.

— Po. Pse po çuditeni aq shum.

— Po më çudit shpejtsija e tmershme me të cilën do të detyrohet me notue *„Nautilusi"* për t'iu sjellë Afrikës rreth e rrotull.

— Zotni profesor, kush po ju thot se do të detyrokemi me iu sjellë Afrikës?

— Përpos, nëse „*Nautilusi*" ecë nëpër tokë ose përmbi istm?

— Ose nën të, profesor Aronaks.

— Nën të?

— Merret vesh, ta merr mendja, — u përgjegj kapiteni qetsisht. — Kaherë natyra bani nën këtë istm atë që njerzit e bâjnë mbi sipërfaqen e tij.

— Çka? A gjindet ndonji kalesë nëntoksore?

— Po. Unë e kam quejtë me emnin Tuneli i Arabis.

— Por, ky istm âsht krejt prej rane të gjallë.

— Deri-diku, por në thellsi prej pesëdhetë metrash gjinden shtresa mâ të forta shkambijesh.

— A e keni zbulue rastsisht këtë kalesë?

— Pak rastsisht, e pak edhe tue mendue, madje mâ tepër tue mendue. Pata vû re se në Detin Mesdhé dhe në Detin e Kuq gjinden shum peshq të njij lloji. Atëherë mâ muer mendja se, ndoshta, do të ketë ndonji lidhje midis këtyne dy detnave. Për ta vërtetue këtë gjâ, zunamjaft peshq rreth Suezit, ua vuna nga nji unazë metalike rret bishtit dhe prap i lëshova në det. Mbas disa muejsh në bregun sirian zuna disa peshq me këtë unazë. Atëherë e kërkova këtë lidhje dhe e gjeta nën Suez. Profesor, edhe ju do të kaloni së shpejti nëpër Tunelin tim t'Arabis.

Të nesërmen, ndërsa rrijsha në platformë me Nedin dhe Këshillin, Nedi bani befas me dorë në nji drejtim dhe tha:

— A po shihni diçka atje? A po shihni se po lëviz diçka?

— Po, po shoh nji trup të gjatë e të zi në sipërfaqe.

— Edhe nji „*Nautilus*", — tha Këshilli.

— Jo, — u përgjegj Kanadezi, — mos më rrejshin syt, kjo qenka njifarë kafshe detare.

— A ka balena këndej? — pyeti Këshilli.

— Ka, por kjo nuk âsht balenë, — u përgjegj Kanadezi.

— Unë dhe balenat jemi miq të vjetër. O, po ecka, notueka! — briti Nedi. — Çfarë kafshe do të jetë? Qe, u praptue në shpinë.

— Paj kjo qenka sirenë! — tha Këshilli, — sirenë e vërtetë, profesor!

Kjo kafshë i takonte atij lloji të kafshëve detare që prralla i quejti me emnin „gjysa peshk e gjysa vajzë".

— Jo, kjo nuk âsht sirenë, — tha Nedi, — por nji kafshë e çuditshme që gjindet tash shum rrallë vetëm në Detin e Kuq. Kjo âsht lopë e detit. O, — tha ai me nji zâ dridhës prej shqetsimi, — kurr në jetë nuk kam vra diçka kësisoj!

— N'at çast erdh kapiteni, pá lopën e detit dhe e kuptoi dëshirën e Nedit.

— A po provoni me e zanë?

— Me gjithë qejf! — tha Nedi, të cilit i vezulluen syt prej gëzimi.

— Por, po ju këshilloj, kqyrni dhe qëllonie mirë.

— Çka? Aq rrezik qenka me e sulmue? — pyeta unë.

— Po. Herë-herë kjo kafshë kthehet dhe prapton lundrën e sulmuesave të saj. Por Nedi mjeshtër sigurisht do ta godisë dhe ky rrezik nuk do t'egzistojë. Mishi i saj âsht shum i çmuem, e unë e di se mjeshtri Ned nuk përbuz nji copë mishi të mirë. Mishi i saj shtrohet vetëm në tryeza princash, e prandej kët kafshë e gjuejnë aq shum dhe po bâhet gjithnji mâ e rrallë.

Në shêjin e kapitenit, shtatë njerëz t'ekipazhit duelën në kuvertë tue mbajtë fuzhnjet dhe disa mjete tjera që përdoren për gjueti balenash. Menjiherë u gjetëm në lundër. Detarët lundruen drejt kafshës. Kur iu afruem, Nedi duel në pupën e lundrës dhe muer fuzhnjen në dorë. Lopa e detit ishte mâ se shtatë metra e gjatë. Në nofullën e sipërme kishte dy dhambë të gjatë e të mprehtë. Nuk luente vendit, dukej se flente. Kanadezi e gjuejti me fuzhnje, por kafsha u zhduk përnjiherë.

— Dreqnit e hangshin! — briti Nedi krejt i tërbuem. — Nuk e qëllova!

— Jo. Qe, uji âsht i përgjakun, por fuzhnja e juej nuk i paska mbetë në trup.

— Fuzhnja ime! Fuzhnja ime! — briti Nedi.

— Detarët lundruen përpara dhe kur e nxuerën fuzhnjen, filluen me ndjekë kafshën që dilte kohë mbas kohe në sipërfaqe për të marrë ajr. Dukej se plaga nuk ishte e rrezikshme, sepse kafsha ikte me nji shpejtsi të jashtëzakonshme. Iu afruem disa herë dhe Nedi prap muer me e gjuejtë, por lopa u zhyt shpejt, kështuqë ishte

e pamundun me e zanë. Mund ta mendoni tërbimin e Nedit. E shante kafshën me gojë plot. Kështu e ndoqëm plot nji orë, e atëherë ajo vendosi me na sulmue. Nedi vuni re qëllimin e saj dhe tha:

— Ruejuni!

Prijsi i detarëve u tha njerëzve të vet disa fjalë në gjuhën e tyne. Sigurisht i qortoi që të ruheshin mirë.

Kur kafsha u afrue nja njizet kambë buzë nesh, muer mjaft ajr dhe u vërsul drejt nesh. Lundra nuk mujti me i shpëtue përplasjes, por nuk u praptue vetëm në saje të timonit. Mirëpo, u mbush me ujë bukur shum. Ned Lendi filoi me i ra me fuzhnje kafshës vigane, e cila kapi lundrën me dhambë dhe filloi me e çue mbi ujë si t'ishte nji lodër. Na u rrëzuem njani mbi tjetrin dhe nuk e dij se si do të kishte përfundue kjo aventurë e jona, por Nedi e goditi ma në fund mu në zemër. Dhambët kërcitën buzës së lundrës dhe lopa u zhduk bashkë me fuzhnjen. Por vozga e lidhun me konopin e fuzhnjes duel shpejt në sipërfaqe, e pak mâ vonë edhe trupi i kafshës, i praptuem në shpinë. Kur e prumë te nëndetsja, u desht me përdorë konopë të veçantë për ta nxjerrë në të. Peshonte nja pesë mijë kilogramë. Po at ditë pata për drekë kësi mishi të përmendun që ishte mâ i mirë edhe se vetë mishi i viçit.

Kur mbërrijtëm te Suezi, kapiteni më tha se kalesa nën istm ishte shum e vështirë dhe se ai vetë do ta drejtonte nëndetsen. Më thirri me vështrue prej kabinës së pilotit në lundrim nëntoksuer e nëndetar njikohsisht. Në midis të kësaj kabine gjindej nji rrotë me të cilën drejtohej nëndetsja.

Mbasi kjo kthinë ishte gjithë prej qelqi, mund të shihej bukur në çdo anë. Kthina ishte e errët e deti tepër i ndriçuem me dritën tonë.

N'orën dhetë e nji çerek kapiteni Nemo muer timonin në duert e veta. Para nesh duel nji tunel i gjanë dhe i errët. Nëndetsja *„Nautilus"* u zhyt guximtarisht. Rreth nëndetses ndëgjohej nji shushurimë e çuditshme. Uji i Detit të Kuq turrej drejt Detit Mesdhe. *„Nautilusi"* u nis i bartun prej këtij sheu të shpejtë si shigjeta. Nëpër

muret e tunelit të ngushtë shifsha vetëm vija të shkëlqyeshme si të flakta të dritës elektrike. Zemra më rrektonte aq fort saqë e shtrëngova me dorë. N'orën dhetë e tridhetë e pesë minuta kapiteni Nemo la timonin dhe më tha:

— Deti Mesdhe!

„Nautilusi" i bartun nga ky she kaloi tunelin për ma shpejt se njizet minuta.

NË „NAUTILUS" ASHT BUKUR, POR...

Të nesërmen në nadje vrapova në platformë. Ma vonë erdhën edhe Nedi dhe Këshilli dhe unë ua tregova ngjarjet e asaj nate. Në fillim nuk besonte, por në fund tha:

— Mirë, profesor Aronaks, na gjindemi në Mesdhe. Atëherë, të bisedojmë për çashtjet tona private, por të mos na ndiejë askush.

Unë kuptova se çka donte Kanadezi. Kurrsesi nuk i largohej mendimi i ikjes. Nuk pata se kah me ia mbajtë, porse nji herë do të duhej edhe kështu me bisedue për këtë gja me Nedin seriozisht.

Kur u tërhoqëm në pjesën e mbrame të platformës. Nedi filloi:

— Na gjindemi n'Europë dhe para se natyra e çuditshme e kapitenit të na çojë në detnat polarë, unë due me ikë prej *„Nautilusit"*.

Bisedimi për këtë çashtje gjithmonë më mundonte, sepse nuk dëshrojsha aspak me lanë kapitenin Nemo .Në saje të tij dhe të nëndetses së tij, përditë plotsojsha studimet e mija dhe librin për thellsit e detit. A do të gëzojsha ma kësi rasti të shkëlqyeshëm me i pa të gjitha mrekullit e natyrës? Sigurisht jo!

— Shok Ned, — i thashë, — m'u përgjigjni sinqerisht: a po mërziteni këtu? A ju dhimbet që fati ju qiti në nëndetsen e kapitenit!

Ai heshti pak kohë, e mandej u përgjegj:

— Me ju thanë të drejtën, nuk më dhimbset. Përkundrazi, jam i kënaqun me këtë rrugë të bame, por nji herë duhet të marrë fund. Kështu mendoj unë.

— Paj, Ned, do të mbarojë!

— Ku dhe kur?

— Nuk e dij. Por gjithçka që fillon nji herë, ka edhe mbarimin e vet. Unë mendoj se, bje fjala, mbrenda gjashtë muejve, do të na jepet rasti me ikë.

— E ku do të gjindemi atëherë, profesor?

— Ndoshta këtu, e ndoshta në Kinë. Ju e dini se largsija për *„Nautilusin"* nuk don të thotë kurrgja. Ku mund ta dini se nji ditë nuk do të mund të gjindemi pranë bregut të Francës ose t'Anglis? Atje do ta kemi mâ lehtë me ikë.

— Profesor, — tha Kanadezi, — ju flitni gjithnji vetëm në kohën e ardhshme: „Do të gjindemi atje, do të gjindemi këtu!", e unë po flas në kohën e tashme: „Gjindemi këtu dhe duhet ta çfrytzojmë këtë rast".

Nuk dijta se çka me iu përgjegjë. Ateherë Nedi më pyeti:

— Të sypozojmë nji gja të pamundshme: sikur kapiteni Nemo t'ua ofronte qysh sot lirin. A do të pranojshit ju!

— Nuk e dij, — u përgjegja.

— E nëse ju thot se këtë liri nuk do t'ua ofrojë mâ, a do ta pranojshit atëherë?

Nuk i dhash përgjegje.

— E çka mendon shoku Këshill për këtë gja? — pyeti Nedi.

— Shoku Këshilli, — u përgjegj qetsisht ky djalosh i pashoq, — shoku Këshill nuk ka se çka me thanë. Ashtu si profesori itij, si miku i tij Nedi, âsht i pamartuem, nuk e pret grueja, nuk e presin as prindët, as fëmijt. Ai âsht në shërbimin tuej dhe mendon si ju, flet si ju. Prandej mermnie parasysh jo si shumicën. Këtu egzistojnë vetëm dy persona: ju nga nji anë dhe Ned Lendi n'anën tjetër. Ju të dy vendosni.

Na u desht me gjetë nji zgjidhje dhe unë i thash Nedit:

— Ju keni të drejtë. Nuk mund të varim shpresat në vullnetin i mirë të kapitenit Nemo dhe âsht krejt me vend kur thoni se duhet të çfrytzojmë rastin e parë me ikë prej *„Nautilusit"*. Por, rasti duhet të jetë serioz. Duhet t'ia dalim qëllimit, se përndryshe, kurr mâ nuk do të

na jepet rasti, e kapiteni Nemo nuk do të na e falte këtë gjâ.

— S'ka fjalë, — tha Nedi. — Ky rast do të na jepet atëherë kur *„Nautilusi"*, në ndonji natë t'errët, t'i afrohet bregut europian. Në qofshim në sipërfaqe, do të provojmë me ikë tue notue, e në qofshim në thellsi, do ta çfrytzojmë lundrën, mbasi dijmë se si duhet me e drejtue dhe do të dalim në sipërfaqe.

— Mirë, Ned, e tash asnji fjalë mâ për këtë çashtje. Kur të jeni gati, do të na njoftoni dhe na do të vijmë mbas jush.

Me kaq muer fund kjo bisedë, që mâ vonë do të ketë pasoja aq serioze.

Të nesërmen, më 14 kallnuer, lundrojshim drejt Kretës. Pikrisht n'at kohë kur hypa n'anijen *„Abraham Linkoln"*, kjo ujdhesë qe çue në kryengritje kundër pushtetit turk, por çka kishte ndodhë mbasandej, nuk mujsha me e dijtë. Në mbramje, derisa isha në sallon, hyni kapiteni Nemo, urdhnoi të çileshin kapakët e dritareve dhe na vështroi të gjithëve me kujdes. Papritmas u pa nji zhytës që notonte fuqishëm. Kohë mbas kohe dilte në sipërfaqe për të marrë frymë dhe zhytej prap.

— Nji njeri! I mbytun, — brita unë. — Duhet ta shpëtojmë me çdo kusht!

Kapiteni nuk m'u përgjegj dhe iu afrue dritares. Njeriu ishte afrue krejt afër dritares dhe po na shiqonte. Për çudin time mâ të madhe kapiteni i dha nji shêj. Zhytsi iu përgjegj me dorë, menjiherë duel në sipërfaqe dhe nuk u pá mâ.

— Mos kini frigë, — më tha kapiteni. — Ky âsht Kola i Kepit të Matapanit. Asht zhytës guximtar. Uji âsht element i tij dhe jeton mâ tepër në tê se në tokë.

— A e njifni ju?

— Pse jo, profesor Aronaks?

Atëherë kapiteni iu afrue njij arke të hekurt dhe e çeli. Ishte plot thupra florini. Kah e kishte marrë ky njeri gjithë këtë flori që kishte nji vleftë kolosale, dhe çka mendonte me bâ me tê?

Nuk thashë kurrgjâ, por vetëm e vështrojsha. N'arkë gjindeshin me siguri mâ se njimijë kilogram flori. Kapiteni e mbylli arkën mirë dhe në kapak shkroi diçka me

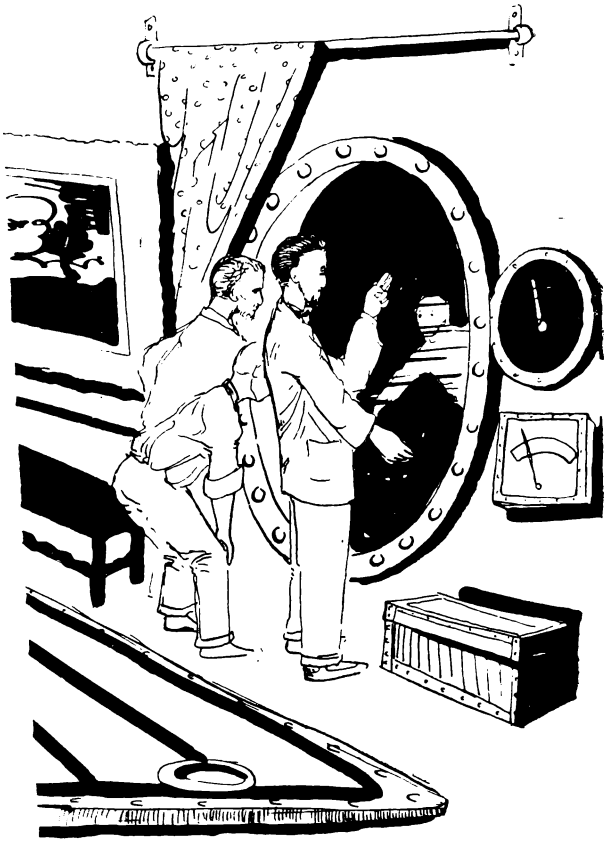

€ 20.000 mila nen det

germa greke, e mandej preku nji sustë. Duelën katër njerëz dhe memzi e qitën arkën prej sallonit tue e shty. Mandej ndëgjova kah hypshin shkallëve përpjetë.

Hyna në dhomën time dhe kot u përpoqa me më marrë gjumi. Gjithnji kërkojsha ndonji lidhje midis kre-dharakut dhe arkës me flori. Ndjeva së shpejti se *„Nautilusi"* hypi në sipërfaqe, e atëherë ndëgjova disa hapa në platformë. Ndjeva se lundrën e lëshuen në det, e mandej pushoi çdo zhurmë. Vetëm mbas dy orësh prap ndëgjova të njajtën zhurmë, të njajtët hapa nëpër platformë dhe lundrën prap e ngjitën për nëndetse. Në cilin kontinent do ta ketë dërgue florinin? Kujt do t'ia ketë dërgue kapiteni Nemo?

Të nesërmen punova në sallon deri n'orën pesë, kur ndjeva vapë të tmershme. Kjo gjâ më habiti, sepse gjindeshim nën ujë. Deshta me dalë prej sallonit, por n'at çast hyni kapiteni Nemo, shiqoi termometrin dhe tha:

— Katërdhetë e dy gradë.

— Po e shoh, kapiten, dhe nëse vazhdon kështu, nuk do të mund të qëndrojmë mâ.

— Oh, profesor, kjo temperatyrë do të zbresë vetëm nëse duem na.

— Domethanë, ju mund ta drejtoni simbas qejfit tuej, ê?

— Jo, por mund të largohemi prej votrës e cila e prodhon.

— Domethanë, kjo vjen prej së jashtmi?

— Natyrisht. Na jemi tue lundrue në rrymën e ujit vlues.

— S'âsht e mundun! — brita unë.

— Shiqoni!

U hapën kapakët e dritareve dhe pashë se uji rreth *„Nautilusit"* ishte krejt i bardhë dhe vlonte si në kazan të vumë në zjarm. Vuna dorën, por e tërhoqa menjiherë, aq fort më dogj.

— Ku gjindemi na? — pyeta kapitenin.

— Afër ujdhesës Santorino, profesor. — Deshta me ju tregue se si duket erupcioni nëndetës.

Dhe kapiteni më tregoi se në këtë pjesë të detit erupcionet gjithnji mâ të reja qesin ujdhesa të reja në sipërfaqe dhe mbulojnë të vjetrat.

Vapa bâhej e padurueshme. Ndonse *„Nautilusi"* ishte i mbyllun hermetikisht, nëpër sallon filloi të përhapej nji erë e padurueshme surfulli. Vuna re edhe dofarë flakash, shkëlqimi i të cilave zbente dritën e elektrikut.

— Jo, nuk do t'ishte gjâ e urtë, — tha kapiteni Nemo qetsisht, dhe me shêjin e tij *„Nautilusi"* u largue prej kësaj votre të zjarrtë. Mbas nji çerek ore merrshim frymë lirisht në sipërfaqen e detit.

Atëherë më shkoi mendja se, sikur Nedi ta kishte zgjedhë këtë vend për të ikë, do të kishim mbërrijtë të pjekun në breg.

Mbrenda katërdhetë orëve të pastajshme kalvem gjithë Detin e Mesdheut dhe më 18 fruer hymë nëpër Gibraltar n'Oqeanin Atlantik. Unë dola në platformë, ku kishin dalë Nedi dhe Këshilli. Oqeani ishte mjaft i turbulluem, kështuqë nuk mujtëm me qëndrue mâ gjatë dhe unë shkova në dhomën time. Nedi erdhi mbas meje, u ul kundruell. Pashë se gjithnji e mundonte mendimi i ikjes.

— Bahuni gati për sonte, më tha.

Këceva. Nuk e pritsha këtë gjâ, por nuk dijta se çka me i thanë.

— U muerëm vesh me çfrytzue rastin e përshtatshëm. Sonte do të gjindemi vetëm nja disa mila larg bregut të Spanjës. Nata âsht e errët. Më keni dhanë fjalën dhe unë ju pres, profesor Aronaks. — më tha Nedi shkurt. — Pra, sonte n'orën nandë. Këshillin e kam njoftue. Kapiteni Nemo sigurisht do të flejë në dhomën e vet. Kurrkush nuk mundet me na pá. Këshilli dhe unë do të ngjitemi shkallëve kryesore. Ju do të gjindeni në bibliotekë dhe do të pritni shêjin tonë. U kujdesova me shti në lundër edhe pak ushqim, remat dhe velat. Gjithçka âsht gati.

— Deti âsht i shqetsuem, — thashë.

— Duhet të flijojmë diçka. Tek e mbramja, lundra âsht shum e fortë dhe era do të na ndihmojë. Kush e din se a nuk do të jemi nesër njiqind mila larg bregut? Në paçim fat, kah ora njimbëdhetë do të gjindemi në truell të fortë, ose do të jemi të vdekun. Pra, mirë u pafshim sonte.

Kur duel Kanadezi, mbeta si pa gojë. Mendova se, derisa të vinte koha për ikje, do të kisha nge me mendue dhe me diskutue për këtë gjâ. Mirëpo, shoku im kokëfortë nuk lejoi. Por, çka mujsha me i thanë? Ai kishte të drejtë.

N'at çast ndëgjova se rezervoarët po mbusheshin me ujë dhe *„Nautilusi"* u zhyt në thellsi. Mbeta në dhomën time, për të mos u takue me kapitenin. Këtë ditë e kalova në mundime midis dëshirës që të fitojsha lirin dhe keqardhjes që do të largohesha prej *„Nautilusit"* madhshtuer para se t'i përfundojsha studimet e mija detare. Mâ në fund u bana gati për ikje.

Kapitenin Nemo nuk e kisha pá ç'prej ujdhesës Santorino dhe mendova se a gjindet fare në nëndetse. Mbas asaj ngjarjeje me arkën e florinit, fillova me mendue se kapiteni Nemo patjetër kishte dofarë lidhjesh me tokën Herë-herë kalojshin edhe javë të tana, e unë nuk e shifsha kurrsesi. Kush e din a do të ketë qenë gjatë asaj kohe në *„Nautilus"*, ose do të ketë krye ndonji mision të tij misterioz. Mija gjithfarë mendimesh më kalojshin nëpër tru. Kjo m'u duk dita mâ e gjatë në jetën time, e paduresa po më shtohej gjithnji mâ tepër. Orët, madje edhe minutat, më kalojshin shum ngadalë, e paduresa ime bâhej gjithnji mâ e madhe. Më kishin mbetë vetëm edhe njiqind e njizetë minuta. Bâhesha gjithnji mâ i shqetsuem dhe endesha i nevrikosun poshtë e nalt nëpër dhomë. Mendimi se akcioni ynë mund të shkonte huq nuk po më mundonte, por mendimi se plani ynë mund të zbulohej para se të niseshim prej „Nautilusit" dhe se mund të dilshim para kapitenit t'idhtë, Nemo, të cilit do t'i vinte keq me e lanë, më bante me u trenue.

Deshta me pá për herë të fundit muzeumin ku kisha kalue aq orë të bukura e të dobishme. Deshta me u kënaqë për herë të fundit me këto pasuni dhe me këto çudi të natyrës. Deshta me pá edhe Oqeanin e panjoftun t'Atlantikut, por kapakët ishin të mbyllun. Erdha edhe deri te dera e dhomës së kapitenit dhe u habita kur e pashë pak të çelun. Dhoma ishte e zbrazët. Ra ora tetë. Kjo e rame e orës më bani të dridhesha dhe ika prej dhome. Mandej u ktheva në dhomën time dhe fillova me ndëgjue. A mos e zbuluen, ndoshta, planin e Nedit? Më kap-

loi nji djersë si e vdekjes prej drojes që pata. Kot u përpoqa me u qetsue. Disa minuta para orës nandë vuna veshin në derën e dhomës së kapitenit. Nuk ndëgjohej gjâ. Atëherë shkova në sallon, i cili nuk kishte njeri. Çela derën e bibliotekës. Atje — gjysëterr. Pritsha shêjin e Nedit. N'at çast pushoi elisa e nëndetses. Nuk e dijsha se çka donte me thanë kjo gjâ. Qetsin e prishte vetëm të rrahunit e zemrës sime.

Ndjeva nji të rame të dobët. *„Nautilusi"* kishte zbritë në fund të detit. U shqetsova edhe mâ tepër. Nedi nuk jipte kurrsesi shêjin e caktuem. Pata vendosë me shkue deri te Nedi dhe me iu lutë që këtë ikje tonën ta lejshim për mâ vonë, sepse në *„Nautilus"* po ndodhte diçka e jashtëzakonshme, kur n'at çast u çel dera dhe hyni kapiteni Nemo.

— O, profesor, mu juve ju kërkova. A e njifni historin e Spanjës.

Mujsha me e dijtë përmendsh historin e Spanjës, por n'at çast, kur isha krejt i humbun, nuk do të kisha dijtë me i thanë as se si e kam emnin. Prandej iu përgjegja:

— Shum pak, kapiten.

— E, atëherë po ua tregoj nji fragment nga historija e saj.

Kapiteni Nemo më tregoi për njifarë pasunije që duhej të mbërrinte në Spanjë, por ishte fundosë bashkë me anijet që po e bartshin. Kurrsesi nuk mund t'ia qëllojsha pse ma tregonte këtë gjâ. Çka donte me këtë?

— Eh, profesor Aronaks, na gjindemi tash pikrisht n'at vend ku âsht fundosë ajo pasuni.

Hymë në sallon dhe pamë nëpër dritare ekipazhin e anijes në kostume zhytsash, tue nxjerrë do vozga të mëdha e të kalbuna dhe do arka prej së cilash po derdheshin thupra florini e argjendi dhe gurë tjerë. Këtë pasuni e sillshin në *„Nautilus"* dhe ktheheshin prap me vazhdue at gjueti të pashtershme.

— Profesor, a keni dijtë se deti ka pasuni kaq të madhe? — më pyeti kapiteni tue buzëqesh.

— E kam dijtë. Por, a keni ndëgjue ju se po përgatitet nji shoqni për ta nxjerrë këtë pasuni? Më dhimbset, sepse nuk do të gjejnë kurrgjâ, e këndej do të shpen-

zojnë të holla të shumta për këtë qëllim. Por, ata më dhimbsen më pak se miliona të ngratë të cilët kjo pasuni do t'i ushqente dhe shpëtonte prej vorfnis, e kështu do të mbetet krejt e pavlefshme për ta.

— E pavlefshme? — u përgjegj kapiteni i prekun. — A mendoni se kjo pasuni âsht e bjerrun n'e paça mbledhë unë? A mendoni se po e mbledhi për vehte këtë pasuni? Kush ju thot se nuk e çfrytzoj për qëllime fisnike? A mendoni se nuk e dij që ka shum e shum arsye që vuejnë, se egzistojnë popuj të tanë në tokë, se ka aq shum fatzez, të cilëve duhet me u ndihmue dhe aq shum viktima, të cilave duhet me ua marrë hakun? A nuk po kuptoni?...

Kapiteni heshti menjiherë, thue se tha më tepër se sa deshti. Shihej se ende ushqente ndjenja bujare për njerzimin dhe mirsija e tij e pafundme përfshinte si të veçuemit ashtu edhe raca të tana të shtypunash. Atëherë kuptova se kujt i ishin dërgue ata miliona kur kaluem pranë Kretës kryengritse.

KONTINENTI I ZHDUKUN

Të nesërmen në nadje hyni në dhomën time Kanadezi tepër i dëshpruem. I tregova se çka kisha pá at natë, tue shpresue se kjo do t'ia largonte mendimin me lanë kapitenin, por Nedit vetëm iu dhimbs rasti i humbun dhe bâhej gati me provue prap kësaj nate, nëse do të gjindeshim afër bregut. Në mesditë dola në kuvertë. Nedin e gjeta atje, krejt të zemruem pse nuk shifte asnji copë toke. Mue m'u duk si me pasë shkarkue nji barrë të randë nga shpirti, kur pashë në hartë se gjindeshim nja njiqind e pesëdhetë mila larg bregut.

Kah ora njimbëdhetë në mbramje kapiteni Nemo më habiti me vizitën e tij dhe më pyeti nëse dëshirojsha me pá thellsit detare edhe natën. Unë e pranova ftesën me gjithë qejf.

— Por, kjo sheti do të jetë mjaft e randë, po ju tregoj qysh përpara, — më tha kapiteni. — Do të kemi me ecë shum, madje do të detyrohemi me kalue edhe nji bjeshkë, në të cilën rrugëve nuk u bje mbrapa kurrkush.

Me të mbërrijtë në garderobë, pashë se nuk do të na shoqnonte kurrkush prej ekipazhit, prandej nuk do të vijshin as shokët e mij. Kur u veshëm, vuna re se llampat nuk ishin bâ gati. Kapiteni më tha se nuk do të na nevojiteshin. Në vend të tyne mëdha nji shkop të mbathun. Zbritëm në treqind metra thellsi. Po afrohej mesnata. Rreth nesh errsi e plotë, por kapiteni Nemo tregoi nji pikë të kuqe në largsi, e cila ndriçonte nja dy mila larg *„Nautilusit"*.

Rruga jonë ndriçohej gjithnji mâ tepër. Drita vinte prej nji maje bjeshke, të naltë afërsisht tetëqind kambë,

por ky ishte vetëm shkëlqim, e qendra gjindej matanë bjeshkës.

Na kishim mbërrijtë rranzë bjeshkës, mbulue me pyje të denduna drujsh të nguruem, nëpër të cilat ishte shum vështirë me ecë.

Pamja ishte madhështore. Na kcejshim shkamb më shkamb, prej të cilëve shkoqeshin gurë tue ra me nji gjamë të ngjirun. Në të djathtë dhe në të majtë gjindeshin gremina, në të cilat humbte shiqimi. Sikur të mos më kishte magjepsë kjo bukuri e egër, do të m'ishin marrë mendtë. Drujt dhe shkambijt gjindeshin në pozita që duken të pamundshme në tokë, sepse ishin në kundërshtim me çdo ligj t'ekuilibrit. E unë e ndiejsha vehten mâ të lehtë në këtë atmosferë të dendun, ndonse në kostumin e randë, kapërcejsha humnerat, hypsha shkambijve me nji lehtsi të pabesueshme. Tufa peshqish çoheshin nën kambët tona si shpezët kur i befasoni në bar të rritun. Mija pika ndriçuese vizllojshin në terr. Këta ishin syt e goloveshave vigâj.

Mbërrijtëm në rrafshnaltën e parë, ku gjindeshin rrenime piktoreske të cilat të dukeshin si me i pasë punue dora e njeriut. Mujsha me dallue siluetat e kështjellave. faltoreve, pallateve të mveshuna me lule dhe bimë deti. Deshta me pyetë kapitenin: cila pjesë e lamshit botnuer qenka rrenue, dhe e kapa përdore, por ai më tregoi majen mâ të naltë të bjeshkës. Eca mbas tij dhe së shpejti u gjetëm në maje. Bjeshka në maje të së cilës hypëm. nuk dukej aq e naltë nga ajo anë, kurse n'anën e kundërt dukej dy herë mâ e naltë. Në të vërtetë kjo bjeshkë ishte vullkan, prej kraterit të të cilit gufonte nji vrushkull llave që derdhej me cërcalla të zjarrta në midis kësaj lande të langët. Vullkani ndriçonte mbarë horizontin. Kisha parasysh nji qytet të vogël të tanë të rrenuem. Ku gjindesha? Dojsha me e dijtë nën çdo kusht. Kapiteni kapi nji gur dhe shkroi në nji shkamb vetëm nji fjalë:

ATLANTIDA

Ky vend, të cilin e mohojshin historianët e vjetër e të rij dhe e merrshin se kishte egzistue vetëm në prra-

lla, shtrihej para syve të mij. U ndalëm këtu nji orë të tanë, të thelluem në soditje dhe mendime. N'agim u kthyem në nëndetse.

Të nesërmen në nadje, kur dola në platformë, rreth meje mbretnonte errsi e plotë. N'at çast ndëgjova zanin e kapitenit:

— Ju qenkët, profesor?

— Kapiten, ku gjindemi? — e pyeta.

— Nën tokë!

— Nën tokë! „*Nautilusi*" a po noton gjithnji?

— Po.

— Por, nuk po kuptoj se si?

— Tash po e ndezim reflektorin dhe do të shihni.

Terri ishte aq i dendun sa nuk mund ta shifsha as kapitenin. Por, kur shiqova sipër, pikrisht mbi krye, m'u duk se pashë nji dritë të paqartë në nji birë. „*Nautilusi*" gjindej në njifarë liqeni krejt të mbyllun nga të gjitha anët me mure vigane shkambijsh që lidheshin sipër si nji kupë. Në midis gjindej nji birë rrumbullake, nëpër të cilën pashë at dritë.

— Ku gjindemi? — pyeta kapitenin.

— Në midis të nji vullkani të shuem, — u përgjegj kapiteni. „*Nautilusi*" ka hy nëpër nji të çelme nja dhetë metra nën sipërfaqen e detit.

— Kapiten, pse erdhëm këtu? — „*Nautilusi*" nuk ka nevojë për nji strehë kaq të mëshefun.

— Jo, por i nevojitet elektriciteti, të cilin e marr prej sodiumit, e këtu gjindet nji xeherore e pashtershme e tij.

Gjatë ditve t'ardhshme notojshim gjithnji kah jugu. Deri më 13 mars udhtimi ynë kaloi pa kurrfarë ngjarjesh. Atëherë kapiteni vendosi me lëshue „*Nautilusin*" sa mâ thellë që të jetë e mundun, për të matë thellsin e Oqeanit. Elisa filloi me u sjellë me shpejtsin mâ të madhe, „*Nautilusi*" u dridh nën presionin e fortë dhe u zhyt. Kapakët në dritaret e sallonit u hapën dhe unë mujta me soditë botën nëndetse në të gjitha thellsit. Mbas dy orë zbritjeje u gjetëm në trembëdhetë mijë metra, e vetëm mbas katërmbëdhetë mijë metrave vumë re dofarë majesh të galme që naltoheshin n'ujë. Megjithatê, ky nuk ishte fund i Oqeanit, sepse këto ishin maje bjeshkësh të

nalta, mâ të nalta se Himalajet. *„Nautilusi"* zbriti edhe mâ thellë e nën presionin shum të madh gjithçka dridhej dhe kërcitte. Qelqet e dritareve thuese ishin krrusë nën presionin e ujit. Kur zbritëm në thellsi prej gjashtëmbëdhetë mijë metrash, n'ujë nuk kishte mâ kurrfarë krijesash të gjalla, e *„Nautilusi"* duronte nji presion prej njimijë e gjashtëqind kilogram ujë në nji centimetër katruer. Asht vështirë me përshkrue pamjen e çuditshme të shkambijve me trajta të ndryshme, pamjen e shpellave të shkreta, profileve krejt të qarta të bjeshkëve, të gjitha këto të lëmueme për mrekulli, pa lëmashk, pa asnji njollë.

— Të kthehemi, profesor, — tha kapiteni. — Nuk duhet ta keqpërdorim këtë pozitë dhe ta qesim *„Nautilusin"* në presion kaq të madh. Mbajuni mirë.

Nuk pata kohë as me mendue pse më tha kapiteni me u mbajtë mirë, dhe menjiherë u gjeta i rrëzuem në dysheme. Me shêjin e kapitenit *„Nautilusi"* u kthye vertikalisht përpjetë dhe fugoi si shigjeta. Nuk mujta me pá kurrgjâ. Mbrenda katër minutave nëndetsja duel në sipërfaqe dhe për shkak të turrit të madh pjesa e parë ra n'ujë dhe në të dy anët hudhi valë shum të mëdha.

„Nautilusi" vazhdoi rugën kah jugu. Ku mendon me shkue? A mos po don në Polin Juguer? Kjo do t'ishte marri! Fillova me besue se Nedi filloi me drashtë me arsye prej guximit të kapitenit.

Nji ditë, ndërsa rrijshim në platformë, Nedi vuni re në largsi nji trup të galmë tue u çue dhe zbritë nja pesë mila larg *„Nautilusit"*. Kjo ishte balenë, Nedi ishte si i tërbuem që nuk mund ta gjuente. Sa mâ tepër që afrohej balena, aq mâ pak mund të përmbahej Nedi. Atëherë briti papritmas:

— O, nuk qenka vetëm nji balenë. Qenkan dhetë, dymbëdhetë, nji grup i madh! E unë nuk mund t'u bâj kurrgjâ! Në këtë *„Nautilus"* të mallkuem m'i lidhën duer e kambë!

— E pse s'po pyetni kapitenin me u dhanë leje me gjuejtë? — i tha Këshilli.

Këshilli as nuk pat krye fjalín, e Nedi vrapoi nëpër grykën e vogël. Së shpejti duelën kapiteni Nemo dhe

Nedi. Kapiteni shiqoi grumbullin e balenave. Kur iu lut Kanadezi me i dhanë leje për t'i gjuejtë, ky i tha:

— Pse? Me gjuejtë vetëm për të vra? Voji i tyne nuk na nevojitet.

— Por në Detin e Kuq më lejuet me zanë lopën e detit.

— Atëherë u desht mishi i freskët për ekipazhin tim. E këtu do të gjuejshim vetëm për të vra. Në këtë mënyrë çfarosim kafshë fisnike dhe të padamshme. Mos i ngucni. U dalin mjaft anmiqt e tyne të natyrshëm.

Mund ta merrni me mend se si shtrembnoi fytyrën Nedi gjatë këtij predikimi. Ai nuk mundej me kuptue se çka donte me i thanë kapiteni, prandej nisi të fëshllojë nji kangë, shtini duert në xhepa dhe na ktheu shpinën. Mirëpo, kapiteni i vështronte balenat gjithnji dhe më tha:

— Pata të drejtë kur thashë se, përpos njerëzve, balenat kanë edhe shum anmiqt tjerë. Këto të ngrata së shpejti do të kenë punë. Profesor Aronaks, a po shifni nja tetë mila larg do pika të zeza që po ecin?

— Po, kapiten, — iu përgjegja.

— Ato janë balena t'egra, kafshë të tmershme që i kam takue herë-herë në grupe nga dyqind ose treqind sosh. Ato duhet me i çfarosë.

Me të ndëgjue këto fjalë Kanadezi u kthye gjallnisht.

— Pra, kapiten, qenka n'interesin e vetë balenave, — thashë unë, — me...

— Nuk âsht nevoja, — më ndërpreu kapiteni. — Do të mjaftojë *„Nautilusi"* me i përzanë këto balena t'egra. Kemi nji akullthyes prej çeliku që vlen, ndoshta, sa fuzhnja e Nedit.

Kanadezi rrudhi krahët.

— Veç pritni, profesor Aronaks, tash ua tregojmë gjuetin që kurr nuk e keni pá. Për këto kafshë gjakpirse nuk ka mëshirë! Ato përbâhen vetëm prej fulqijsh dhe dhambësh.

Me të vërtetë, ky qe përshkrimi mâ besnik i këtyne kafshëve, që mund t'ishin të gjata edhe njizet e pesë metra. Kryet e tyne vigâ përbante të tretën e mbarë trupit. Balena e egër, e armatosun shum mâ mirë se sa balena që ka vetëm dhambët e mprehtë, ka njizetepesë dhambë të mëdhej dhe secili prej tyne peshon nji kilo-

gram. Kjo âsht kafshë e keqe dhe e shëmtuet e gjithë ana e majtë e saj âsht disi e deformueme dhe ajo mundet me pá vetëm me synin e djathtë.

Mirëpo, ky grup gjakpirës i kishte hetue balenat dhe po bâhej gati me i sulmue.

Ishte koha që *„Nautilusi"* të shkonte me u ndihmue balenave. U zhyt. Kapiteni Nemo muer me e drejtue nëndetsen me dorën e vet. Lufta midis balenave të buta dhe t'egra filloi kur *„Nautilusi"* hyni midis kryemëdhave. Në fillim nuk u trazuen aspak kur panë se nji fantazmë e re u përzie në luftën e tyne, por së shpejti u detyruen me u ruejtë prej të rameve të saj.

Çfarë lufte qe kjo! Edhe vetë Nedi u dalldis dhe filloi me rrahë shuplaka. *„Nautilusi"* në duert e kapitenit ishte shndërrue në shpatë të tmershme. U vërsulej këtyne kafshëve tulake dhe i çante tejet, tue lanë mbas vehtes dy gjysa që përpëliteshin. *„Nautilusi"* as që i ndiente të ramet e tmershme të bishtnave të kafshëve. Kur kryente punë me nji, i vërsulej tjetrës, këthehej, shkonte përpara, mandej mbrapa, zhytej mbas kafshës, dilte mbas saj dhe e coptonte dyzash ose e shkyente me shpatën e vet të tmershme.

Kjo qe masakër e tmershme. Ndëgjohej gjama shurdhuese, fëshkllima e hollë dhe tërfllima e kafshëve të trembuna. Plot nji orë zgjati kjo masakër. Asnji kryemadhe nuk mujti me ikë. Disa herë u tubuen nga dhetë sish për ta ndrydhë *„Nautilusin"* me peshën e tyne, por pa sukses. Pranë dritares mujshim me pá fulqijt e zgërdhime të tyne, që ishin plot dhambë të tmershëm, dhe syt e tyne mizorë. Ndiejshim se po hypshin në nëndetse, por *„Nautilusi"* i tërhiqte thellë nën ujë ose i qitte në sipërfaqe, pa e ndie aspak peshën e tyne. Mâ në fund grupi i balenave t'egra u shpërnda. *„Nautilusi"* duel në sipërfaqe dhe na vrapuem në kuvertë. Deti ishte i mbuluem me trupa të coptuem. As eksplodimi mâ i tmershëm nuk do të mund t'i përgjysmonte dhe coptonte këta grumbuj mishi. Na lundrojshim nëpër trupa viganë me shpina si të kaltra, barqe të zbardha dhe me gunga vigane. Disa balena t'egra ikshin të frigueme në horizont. Valët ishin ngjyrue me të kuqe disa mila rreth e rrotull dhe *„Nautilusi"* notonte nëpër det gjaku.

NËN SHKAMBIJ AKULLI

„Nautilusi" shkonte gjithnji kah jugu. A mendonte me mbërrijtë njimend në Polin Juguer? Unë nuk mund të besojsha, sepse të gjitha përpjekjet e deriatëhershme për të mbërrijtë deri n'at pikë, kanë shkue huq. Me katërmbëdhetë mars vuna re do santa akulli. Sa mâ tepër që zbritshim kah jugu, santat shndërroheshin n'ujdhesa të tana akulli, plot me shpezë polare. Ndonjiherë horizonti dukej krejt i mbyllun, por kapiteni gjithmonë gjente ndonji të çelme nëpër të cilën rrëshqitte me kujdes, ndonse e dinte fort mirë se do të mbyllej mbas tij. Temperatyra ishte mjaft e ultë, nja dy ose tri gradë nën xero, por na nuk e ndiejshim këtë gjâ. Sikur të kishim ardhë para dy muejsh, do të kishim pasë përherë ditë, por tash nata zgjatte tri deri në katër orë, e së shpejti duhej të fillonte edhe nata gjashtë muej e gjatë. Nuk mundem me shprehë se sa më ngazllojshin këto bukuri krejt të panjoftuna. Ujdhesat e akullit kishin format mâ të pabesueshme. Herë i përngjajshin ndonji qyteti të vogël të Lindjes me minare, kube dhe mori xhamijash, e herë ndonji qyteti të rrenuem. Ndëgjohej nga të gjitha anët përplasja gjëmuese, kërsitja e akullit dhe nji gjamë e ngjirun. Kur *„Nautilusi"* gjindej nën ujë, me rastin e këtyne rrënimeve, zani përhapej shum mâ fort dhe krijoheshin aso gjiresh e valësh sa të dukej se sosej bota.

Shpeshherë më dukej se nuk kishte mâ kurrfarë shtegdaljeje, por tue lanë t'i printe instinkti, kapiteni gjente gjithmonë plasa të reja, Më pesëmbëdhetë mars nji fushë e tanë akulli zuni rrugën tonë. Mirëpo, as kjo pengesë nuk mujti me e ndalë kapitenin. U vërsul me fuqi tmeruese dhe sqepi i *„Nautilusit"* çau akullin me nji

krizmë të madhe. Akulli binte rreth nesh si breshën. Ndonjiherë, i marrun vrull, *„Nautilusi"* i hypte akullit përsipër dhe e thente me peshën e vet. Herë-herë bora e dendun na pengonte me pá njani tjetrin prej nji skaji në skajin tjetër të platformës. Temperatyra ishte pesë gradë nën xero dhe *„Nautilusin"* filloi me e ngjeshë akullë.

Mâ në fund, më tetëmbëdhetë mars na kishte rrethue nji mur i pafund dhe i paluejtshëm bjeshkësh të ngjituna.

— Bjeshka e akullt! — tha Nedi.

E dijsha se ajo ishte pengesë e pakalueshme. Kurrkund nuk mund të shifshim detin, por vetëm nji fushë të gjanë akulli, të mbushun plot blloqe të ngrime.

Me të gjitha përpjekjet *„Nautilusi"* nuk mundej me shkue mâ andej, por gjithashtu nuk kishte mundsi as me u kthye, sepse të gjitha të çelmet mbas nesh ishin mbyllë. At natë *„Nautilusin"* e kaploi akulli nga të katër anët. Veprimi i kapitenit m'u duk tepër i pamatun. Ai më pyeti:

— Ani, profesor, çka mendoni për këtë gjâ?

— Mendoj se u kurthuem.

— Qysh?

— Qe, nuk mundemi as përpara, as mbrapa, n'asnji anë.

— Domethanë, ju mendoni se kurrsesi nuk do të mundemi me dalë?

— Vështirë, kapiten, sepse në këtë stinë ju nuk mund të pritni plasjen e akullit.

— O profesor, — tha kapiteni Nemo me ironi, — gjithmonë jeni njisoj! Ju shifni vetëm pengesat. Unë po ju thom se *„Nautilusi"* jo vetëm që do të dalë, por do të depërtojë edhe mâ tutje.

— Mâ tutje në jug?

— Po, profesor, do të shkojmë në Polin Juguer.

Mue më dukej se kapiteni ishte çmendë. E pyeta se a e kishte zbulue tashmâ Polin.

— Jo, — m'u përgjegj ai, — do ta zbulojmë bashkarisht. — Atje ku të tjerët nuk patën sukses, do të mbërrijmë na. Kurr në jetë nuk kam hy kaq larg në jug, por prap po ju thom se do të shkoj edhe mâ larg.

— Ju besoj, kapiten, — i thashë pak me ironi. — Veç përpara! Për ne nuk ka pengesa! Hajde të thejmë

këtë mur akulli, e nëse ban rezistencë atëherë *„Nautilusit"* do t'i japim flatrat për të mujtë me kalue sipri.

— Sipri? — tha kapiteni Nemo qetsisht. — Jo sipri, por përfundi.

Unë e kuptova qëllimin e tij.

— Pra, mâ në fund, u muerëm vesh! — tha kapiteni — Atê që nuk mund të bâjë nji anije e thjeshtë, mund ta bâjë nëndetsja dhe nëse gjindet në Pol ndonji kontinent, na do të ndalemi, e nëse âsht det, do të shkojmë në Polin Juguer.

— Taman, — u përgjegja. — Dhe, në mos u mashtrofsha, pjesa e sipërme e këtij muri që gjindet në sipërfaqe âsht tri herë mâ e hollë se ajo pjesë që gjindet n'ujë.

— Ashtu âsht, — tha kapiteni — e mbasi këto male nuk janë mâ të nalta se njiqind metra, atëherë do të mundemi me notue në treqind metra thellsi. Mund të zhytemi edhe mâ thellë, sepse kështu do t'i shpëtojmë këtij të ftofti. E vetmja gjâ e keqe âsht, se disa dit nuk do të mund të dalim me marrë ajr të pastër.

— Paj *„Nautilusi"* ka rezervoarët, — iu përgjegja.

— Por, âsht edhe nji gjâ e keqe: deti që, ndoshta, egziston në Pol, mundet me qenë i ngrimë dhe na të mos dalim kurrma në sipërfaqe.

— A nuk ka *„Nautilusi"* thyesin e akullit, me të cilin do të thejshim akullin përmbi ne? Tek e mbramja, pse të mos ketë në Polin Juguer det të pangrimë, ashtu si në Polin e Veriut?

„Nautilusi" filloi të përgatitej për rrugë. Nja dhetë njerëz hypën në shpinën e *„Nautilusit"* dhe filluen me thye me kazma akullin që e shtrëngonte nëndetsen. Kur kryen punë, të gjithë hymë mbrenda dhe *„Nautilusi"* u zhyt. Zemra më rrihte shpejt. A do të mundemi me dalë në sipërfaqen e Polit? Nji e rame më bani me dijtë se akulli ishte mâ i trashë se kur u nisëm. Nëndetsja i ra akullit disa herë me kujdes, për të provue trashsin e tij. Po ecshim me shpejtsi të madhe. Notuem kështu njizet e tetë orë. Ajri nuk u përtrî. Na duhej me kursye. Natën e dytë fjeta keq, sepse gjindesha gjithnji midis shpresës dhe frigës. Akulli bâhej gjithnji mâ i hollë dhe në vend të bjeshkëve tash ishte fushë. Mâ në fund, të nesërmen n'orën gjashtë në mëngjes, kapiteni hyni në sallon dhe tha:

— Deti!

Në mesditë vërtetuem se gjindeshim në Polin Juguer.

Gëzimi ynë ishte i pamasë. Kapiteni ngrehi nji flamur të madh e të zi, në të cilin kishin qëndisë me flori nji „N" të madhe, e nguli në tokë dhe tha:

— Ky kontinent ç'prej sodit bâhet prona ime.

Të nesërmen filluem me u përgatitë për t'u kthye. Temperatyra ishte dymbëdhetë gradë nën xero. Uji filloi me u ngri. Shifej qartë se ky det gjatë natës që zgjat gjashtë muej ngrihet krejt.

Në mbramje lundrojshim nën murin e madh t'akullit. Kapakët e çeliktë në *„Nautilus"* ishin të mbyllun, për të mos u ra dritareve ndonji copë e madhe akulli e cila do t'i thente. Unë mendojsha gjithnji se si kishim mbërri në këtë pikë të pambërrijshme pa fije lodhjeje, pa e ndie rrugën aspak. Për pesë muej e gjysë, ç'prejse gjindemi në nëndetse, kishim kalue katërmbëdhetë mijë mila dhe patëm gjithë këto aventura të bukura e të tmershme. Mendojsha: a thue edhe kthimi po më përgatitte ndonji habi.

Kah ora tre në mëngjez më zgjoi nji e rame shum e fortë. U drejtova në shtrat dhe vuna veshin, por n'at çast rashë në dysheme. *„Nautilusi"* do t'i ketë ra sigurisht ndonji shkambi t'akullt dhe do të jetë praptue. Erdha barkas deri te salloni. Të gjitha mobiljet ishin të rrëxueme. Për fat të mirë dritaret kishin shpëtue të paprishuna. Figurat në krahun e djathtë të nëndetses ishin ngjitë për muri, e ato të krahut të majtë po zvareshin plot nji kambë larg murit. *„Nautilusi"* nuk luente vendit. Ndëgjova disa hapa e zane, por kapiteni nuk u duk. Erdhën Nedi dhe Këshilli.

Kurrkush nuk e dinte se çka kishte ndodhë, por mue m'interesonte veçanisht a gjindeshim në sipërfaqe. Shiqova manometrin. Ai tregonte thellsi prej treqind e gjashtëdhetë metrash. Vrapuem me kërkue kapitenin, por nuk e gjetëm dhe u kthyem në sallon për të pritë. Do t'i lâ në nji anë të gjitha shamjet dhe prozhmet e Nedit. E lashë të ngihej së brituni sa të donte dhe nuk iu përgjegja asnjiherë.

Kur hyni kapiteni, thuese nuk na pá. Fytyra e tij, gjithmonë e qetë dhe gjakftoftë, pasqyronte shqetsim. E pyeta se çka kishte ndodhë. M'u përgjegj:

— *„Nautilusi"* âsht rrasë, por pa fajin e njerëzve të mij. Nuk ndodhi asnji gabim sa i përket drejtimit. Njeriu mundet me kundërshtue ligjet njerzore, por ligjit të natyrës nuk mund t'i shmanget.

— A mundem me dijtë se çka e shkaktoi këtë fatkeqsi?

— Nji bjeshkë e tanë akulli âsht përmbysë, — m'u përgjegj ai. — Kur nën malet e akullit vjen rryma e ujit mâ të nxehtë ose ndodh ndonji përplasje, atëherë këto male përmbysen. Kështu, nji bjeshkë, tue u rrëxue, i ra *„Nautilusit"*, e mandej rrëshqiti nën tê dhe e muer mbi vehte tue dalë.

— A nuk mund të çlirohet *„Nautilusi"* tue shprazë rezervoarin?

— Pikrisht tash âsht tue u bâ kjo gjâ, profesor. A po shihni se manometri po tregon se *„Nautilusi"* âsht tue hypë përpjetë? Por, edhe mali i akullt po hyp me tê dhe derisa të mos e ndalojë ndonji pengesë hypjen e këtij mali, na do të gjindemi në këtë pozitë.

N'at çast ndëgjuem nji lëvizje. Sendet e varuna në muret e sallonit filluen me u kthye në pozitën e tyne të parë. Të gjithë ishim të tronditun. Pamë se ishim tue u kthye në pozitë normale. Dyshemeja nën kambët tona u rrafshue. Kaluen dhetë minuta dhe u drejtuem krejtsisht.

— Por, a do të mundemi me vazhdue lundrimin? — pyeta kapitenin.

— Ta merr mendja. Posa, të zbrazen rezervoarët, *„Nautilusi"* do tê dalë në sipërfaqe.

Kapiteni duel dhe u detyrue t'urdhnojë që *„Nautilusi"* të mos hypte mâ nalt, sepse prap do t'i binte kodrës s'akullt.

— Shpëtuem mirë! — tha Këshilli. — Këto bjeshkë akulli kanë mujtë me na bâ petull ose të paktën me na mbyllë, e atëherë nuk do të kishim mujtë me përtri ajrin... Po! Shpetuem për mrekulli!

Kah ora pesë ndiem nji tronditje të fortë. Sqepi i nëndetses i kishte ra nji bjeshke akulli. *„Nautilusi"* filloi të kthehej bukur shpejt.

— Po kthehemi, — tha Këshilli.

— Po, — iu përgjegja. — Ky koridor sigurisht nuk do të ketë derë në këtë anë.

— Atëherë?

— Atëherë do të kthehemi mbrapa dhe do të dalim nëpër grykën jugore. Gjâ krejt e thjeshtë.

U përpoqa me pasë nji zâ të sigurtë ndërsa flitsha kështu.

Mirëpo, „*Nautilusi*" kthehej me shpejtsi të madhe.

— Do të vonohemi shum, — tha Nedi.

— S'ka gjâ. Kryesore âsht që të dalim njiherë!

NËN MBULOJEN E AKULLT

Kaluen disa orë. Manometri tregonte se „*Nautilusi*" gjindej vazhdimisht në të njajtën thellsi prej treqind metrash.. Po fugojshim me shpejtsi të tmershme, sepse çdo minutë vlente sa nji shekull i tanë. N'orën 8 e nji çerek ndiem edhe nji të rame nga mbrapa. Shiquem njani tjetrin. N'at çast hyni kapiteni.

— A e paskemi të mbyllun rrugën në jug? — e pyeta.

— Po, profesor. Kur âsht praptue bjeshka ka mbyllë çdo shteg.

— Domethanë se jemi të mbyllun nga të gjitha anët?

— Po.

Nedi i ra tryezës me grusht. Këshilli heshtte. Fytyra e kapitenit ishte e qetë. Bani duert kryq dhe filloi me mendue. „*Nautilusi*" nuk luente vendit.

— Janë dy mënyrë me vdekë në pozitë kësisoj, — filloi kapiteni me nji zâ të qetë. — Njana: me vdekë të shtypun, e tjetra — të mbarojmë pa frymë.

— Paj, „*Nautilusi*" ka mjaft ajr rezervë dhe s'kemi pse të frigohemi se do të shuhemi pa frymë .

Po, por mundet me na dhanë ajr vetëm edhe dy dit. Tash tridhetë orë gjindemi nën ujë dhe ajri âsht randue. Mbrenda katërdhetë e tetë orëve do ta sosim gjithë ajrin.

— Për katërdhetë e tetë orë do të dalim.

— Do të provojmë, — u përgjegj kapiteni, — do të përpiqemi me shpue ndonji mur që âsht mâ i holli.

Kapiteni duel.

— Miq, — iu drejtova Këshillit dhe Nedit, — pozita jonë asht shum serioze dhe tash pres guximtarín dhe energjin tuej.

— Më keni në dispozicion dhe jam gati me bâ gjithçka për të mirën e përgjithshme, — tha Nedi. — Nëse mu-

ndem me i dhanë ndihmë kapitenit, me gjithë qejft po ua jap fuqin time.

Unë ia shtrëngova dorën dhe e çova në dhomë, ku ekipazhi ishte tue veshë kostumet e zhytsave. Kapiteni pranoi ofrimin e Nedit dhe Kanadezi veshi kostumin e zhytsit, ashtu si antarët tjerë t'ekipazhit. Secili prej tyne mbante në shpinë rezerva ajri, të marrun prej sasive të vobekta të *„Nautilusit"*.

Këshilli dhe unë u kthyem në sallon. Pamë nëpër dritare disa njerëz t'ekipazhit. Midis tyne edhe Nedin që po e dallonte shtati i tij. Muri i akullt nën ne ishte gjithsejt dhetë metra i trashë. Duhej me çelë në të nji birë prej gjashtë mijë e pesëqind metrash kub, për të mujtë me kalue *„Nautilusi"*. Njerzit iu përveshën punës me hov. Mbas dy orë pune të lodhshme, Nedi u kthye i stërlodhun. Këtë dhe shokët e tij e zëvendsuen njerzit e ri me të cilët u bashkuem edhe Këshilli dhe unë. Uji m'u duk shum i ftoftë, por u nxeva shpejt tue sjellë me kazmë. Mbas dy orë pune, kur u ktheva me pushue dhe me hangër, ajri të cilin e pata marrë me vehte ndryshonte shum prej këtij ajri të nëndetses. Ajri nuk e kishin ndërrue katërdhetë e tetë orë dhe kishte mjaft karbon dioksid. Mirëpo, mbrenda dymbëdhetë orëve mbërrijtëm me thye vetëm gjashtëqind metra kub akull. Domethanë, do të na duheshin edhe pesë net e katër dit pune të vështirë për ta shpue murin.

— Pa llogaritë se edhe sa kohë do të gjindemi nën murin e akullit, nëse mbërrijmë me shpëtue prej këtij burgu të mallkuem, — shtoi Nedi.

E deri atëherë të gjithë do të mbarojmë pa ajr. A thue *„Nautilusit"* i paska takue fati me sharrue në këthough vorr akulli? Pozita jonë ishte tmerisht e keqe, por të gjithë ishin të vendosun me krye detyrën e tyne deri në fund.

Të nesërmen, kur dola në punë, temperatyra ishte shtatë gradë nën zero. Vuna re se muret ansore po i afroheshin ngadalë *„Nautilusit"*. Uji që gjindej rreth nesh filloi të ngrihej. Para këtij rreziku të ri humbëm shpresat për shpëtimin tonë. N'u ngriftë uji, muret e nëndetses do të thërmohen si qelqi. Nuk guxova me ua thanë këthough gjâ shokëve të mij, sepse do të mund të bjerrshin energjin

e punës, por kur u ktheva në nëndetse, ia kumtova këtë gjâ kapitenit.

— E di, — më tha ai qetsisht. — Ky âsht rrezik i ri dhe nuk po shoh se si do të mund ta pengojmë. E vetmja shtegdalje âsht: me çelë derën para se të ngrijë uji.

At ditë punova disa orë me hovin mâ të madh. Kjo punë më pëlqente. Tek e mbramja, kjo ishte e vetmja mënyrë me dalë prej *„Nautilusit"* dhe me thithë ajr të pastër rezervë. Në mbramje, kur u ktheva prej pune, m'u duk se do të më mbytte ajri i prishun i nëndetses. Kapiteni Nemo u shtrëngue me lëshue pak ajr rezervë se përndryshe nuk do ta çojshim kryet prej shtratit.

Të nesërmen pashë se muret ansore dhe pullazi i akullt ishin trashë bukur shum. Dukej qartë se do të bashkoheshin para se *„Nautilusi"* të mbërrinte me dalë prej këndej. Më kaploi pikllimi. Pse të mundohem mbasi do të vdes i shtypun prej këtij akulli! Më dukej se gjindesha në fulqijt e ndonji përbindshi dhe se nofullat e tmershme po m'afroheshin.

Kur pashë kapitenin, e pyeta se edhe sa kohë do të kishim ajr rezervë.

— Mbasnesër rezervoarët do të jenë të shprazët, — më tha.

Më kaploi nji djersë e ftoftë. Kjo përgjegje nuk mund të më habitte, sepse tash pesë dit konsumojshim ajrin rezervë. Ajrin e pakët që kishte mbetë, duhej me e ruejtë për puntorët. Në çastin kur po i shkruej këta rreshta, kjo përshtypje e imja âsht aq e bindshme, sa po më kaplon nji tmer i pafrenueshëm dhe po më duket se po më zehet fryma.

Mirëpo, kapiteni Nemo po mendonte. Mâ në fund më tha:

— Uji i valë.

— Uji i valë? — brita unë.

— Po, profesor. Na jemi të mbyllun në nji hapsinë mjaft të ngushtë dhe vrushkujt e ujit të valë, të cilin do ta qesin pompat vazhdimisht, do të mund ta rrisin temperatyrën dhe kështu do ta ngadalsojnë ngrimjen.

Kapiteni Nemo urdhnoi menjiherë që gjithë kaloria elektrike t'i kushtohej nxemjes s'ujit. Mbrenda disa minutash uji mbërrijti në njiqind gradë. Pompat qitshin

ujin, e gjatë kësaj kohe mbushej uji i ri dhe nxehej me shpejtsi të madhe. Mbas tri orësh uji u nxe për nji gradë, e mbas dy orësh edhe dy gradë.

— Duket se do t'ia dalim, — tha kapiteni. — Do ta largojmë këtë rrezik të shtypjes, por âsht nji droe tjetër se do të gulçitemi.

Të nesërmen na kishte mbetë me shkoqë vetëm edhe pesë metra akull. Për këtë na duheshin edhe njizet e katër orë punë. Ajri nuk mund të përtrihej mâ edhe mushknit po m'i randonte nji peshë e padurueshme. Kah ora tre mbas mesdite isha gjysë i vdekun prej frige. Hapsha gojën aq fort, thuese nofullat do të më dilshin. Ajri bâhej gjithnji mâ zapullues. Më kapi njifarë këputjeje. U shtrina gita i kalamendun. Këshilli nuk ndahej prej meje, ndonse vuente po aq sa unë. Më mbante për dore, më trimnonte. E ndëgjojsha kah pëshpëritte.

— Ah, sikur të mundsha mos me marrë frymë, për të pasë mâ tepër ajr për profesorin!

Me vijshin lott në sy kah e ndëgjojsha se si flitte.

I vetmi lehtsim për ne ishte kur na vinte radha me punue. Me sa lumni e ngutje i vishnim kostumet e kredharakëve! Kazmat jehojshin. Ishim të lodhun për vdekje, por pesë pare nuk jepshim për këtë lodhje, sepse ajri i pastër na nginte mushknit. Merrshim frymë me afsh! Me afsh! Megjithatê, kurrkush nuk vazhdonte punën përtej kohës së caktueme. Posa vinte minuta e caktueme, secili i dorzonte zêvendsit të vet ajrin rezervë, me të cilin ia vazhdonte jetën. Kapiteni Nemo jepte shembull, sepse i pari xhvishte prej vehtes kostumin e kredharakut, gjithmonë i qetë dhe pa fije ankese.

At ditë punuem me fuqi edhe mâ të madhe. Na kishte mbetë me shkoqë vetëm edhe dy metra akull. Vetëm edhe dy metra na ndajshin prej detit. Por rezervoarët ishin gati të shprazun. Këtë pak ajr që kishte mbetë, duhej me e ruejtë për puntorë. Për *„Nautilusin"* kurrgjâ!

Kur u ktheva në nëndetse, gati më zîhej fryma. Vuejtjet e mija t'asaj nate nuk do të mund t'i përshkruejsha. Të nesërmen memzi merrsha frymë. Përpos kokëdhimbjes së tmershme, më mirreshin mendtë si t'isha i dejun. Shokët e mij e ndiejshin vehten njisoj si unë. Disa njerëz t'ekipazhit ishin tashmâ n'agoni.

Kjo ishte dita e gjashtë e burgimit tonë.

Të gjithë hymë në *„Nautilus"* dhe dera e dyfishtë u mbyll. Pritshim dhe ndëgjojshim, tue harrue vuejtjet dhe tue shpresue gjithnji. Kjo ishte përpjekja e fundit për shpëtim. Me gjithë zukamën e veshëve, së shpejti ndëgjova njifarë pëlcitjeje rreth *„Nautilusit"*. Plasi akulli tue shkaktue zhurmë të ngjajshme me shkyemjen e letrës dhe *„Nautilusi"* zbriti.

—Kaluem! — më tha Këshilli në vesh.

Nuk mujta me iu përgjegjë, por vetëm i shtërngova dorën. Papritmas, i tërhequn prej peshës së vet, *„Nautilusi"* ra si në nji zbrazti. Atëherë gjithë fuqija elektrike kaloi në pompa, të cilat e shprazën ujin prej rezervoarit. Mbas disa minutash u ndalëm së zbrituni teposhtë dhe u nisëm me shpejtsi të tmershme drejt veriut. Por, sa do të zgjasë notimi ynë nën bjeshkët e akullit? Në vazhdoftë vetëm edhe nji ditë unë do të vdes! U shtrina në nji divan të bibliotekës. Fryma po më zihej. E gjithë fytyra m'ishte irnosë. nuk mund të shifsha dhe të ndiejsha kurgjâ. Kisha hupë edhe kuptimin e kohës. Musklat nuk mund t'i luejsha. Nuk e di se sa orë kaluen kështu por ndjeva kur rash n'agoni. Pashë se do të vdes...

Edhe në vehte befas. Ijri po depërtonte në mushknit e mija. A mos duel në sipërfaqe, Jo! Nedi dhe Këshilli kishin flijue vehten me më shpëtue. Kishin gjetë pak ajr në nji vegël dhe, në vend që ta thithshin, ata e kishin ruejtë për mue. Kështu më dhanë nga nji pikë jete. Deshta me e shty veglën, por m'i mbajshin duert dhe për disa çaste thitha me afsh. Shiqova orën. Ishte njimbëdhetë para mesdite. *„Nautilusi"* ecte me shpejtsi të tmershme prej katërdhetë milash n'orë. Ku do të jetë kapiteni Nemo? A mos vdiq? A mos vdiqën edhe shokët me tê. N'at çast manometri tregoi se gjindeshim vetëm njizet kambë nën sipërfaqe. Na ndante prej ajrit vetëm nji kojë e hollë akulli. A nuk do të mund ta shpojshim këtë mbulojë? Ndoshta. Ndjeva se *„Nautilusi"* merrte hov dhe, i shtymë prej elisës së fuqishme të tij, i ra kojës s'akullt. E shpoi ngadalë, u tërhoq, muer hov përsëri dhe mâ në fund, me nji vrull të madh, duel në sipërfaqen e akullt, e cila u thye nën peshën e tij.

Kapakët u çelën shpejt dhe ajri i pastër hyni me vrushkuj në të gjitha kthinat e *„Nautilusit"*.

Nuk mund ta dij se si u gjeta në kuvertë. E dij vetëm se po thithsha ajr të pastër deti me tanë krahnorin tim.

— Oh, sa madhshtuer âsht oksigjeni! — tha Këshilli. Le të mos frigohet profesori! Le të thithi, sepse ka për të gjithë.

Nedi nuk flitte kurrgjâ, por i hapte fulqijt aq fort, saqë edhe peshkaqenin do ta trembte.

Fuqija na kthehej ngadalë. Kur shiqova rreth vehtes, pashë se ishim të vetëm në kuvertë. Kurrkund njeri të gjallë t'ekipazhit, madje as kapiteni Nemo. Këta detarë të çuditshëm kënaqeshin me ajrin që rrymonte në mbrendit e nëndetses.

Mbas disa ditsh vuna re se ecshim nëpër Oqeanin Atlantik drejt veriut.

—A mos mendon kapiteni Nemo me na çue në Polin e Veriut, mbas këtij të jugut? — tha Këshilli.

— Qe besa, na nuk do t'i bâjmë shoqni! — tha Kanadezi.

— Sidoqoftë, ky âsht njeri shum i mirë dhe nuk do të na vijë keq pse e takuem.

—Sidomos mbasi të ndalemi! — shtoi Nedi.

Fugojshim gjithnji me shpejtsi të madhe, kështuqë me njimbëdhetë prill kaluem ekuatorin.

LUFTA ME OKTAPODËT

Më njizet prill kah ora njimbëdhetë shiqojshim nëpër dritare të sallonit, kur Nedi m'i tregoi do alga vigane.

— Këto janë shpella të vërteta oktapodësh dhe nuk do të çuditesha sikur të shifsha këtu kësi përbindshash.

— Do të dojsha tepër me pá nji oktapod, sepse kam ndëgjue se mund ta tërheqin me vehte nji anije të tanë deri në fund të detit.

— Kurrkush nuk mundet me më bindë se ka këso kafshësh, — tha Nedi.

— Ka, Ned, — i thashë unë, — nëse jo aq të mëdha sa të munden me tërheqë nji anije të tanë, atëherë mund të jenë mâ se tri metra: por gjymtyrët i kanë shum të gjata, kështuqë kafsha duket vigane. Nji shok i imi, kapiten i nji anijeje, më ka tregue se nji ditë kishte pá nji oktapod vigan afërsisht në këtë vend ku gjindemi tash. E kanë gjujtë me fuzhnje dhe me pushkë, por pa sukses. Sepse, mishi i tij âsht aq i tultë, sa plumbat dhe fuzhnjet i kalojshin nëpër trup, por aspak nuk e damtojshin. Atëherë u kujtuen me bâ nji gojzë dhe e shtrënguen afër bishtit. Mandej u përpoqën me nxjerrë n'anije, por ishte i randë, sa bishti iu shkoq prej trupit dhe oktapodi mbet n'ujë.

— Sa kishte qenë i gjatë? — pyeti Kanadezi.

— A ishte i gjatë afërsisht nja gjashtë metra? — pyeti Këshilli, tue shique nëpër dritare.

— Pikrisht aq, — iu përgjegja.

—A kishte në krye tetë gjymtyrë vigane që lakoheshin n'ujë si gjarpij?

— Po.

— Edhe syt që i kishte në krye, ishin shum të mëdhej?

— Ashtu âsht, Këshill.

— E pra, profesor, në mos qoftë ky pikrisht ai oktapod i mikut tuej, atëherë do të jetë ndonji vlla i tij, — tha Këshilli.

Ned Lendi vrapoi te dritarja dhe briti:

— Uh, sa kafshë e tmershme!

Ky ishte nji oktapod i gjatë mâ tepër se tetë metra. Vinte drejt *„Nautilusit"* dhe shiqonte me syt e vet si gjelbroshë. Gjymtyrët i kishte dy herë mâ të gjata dhe gërshetoheshin si flokët e hyjneshës s'ahmarrjes. Mujtëm me pá qartë dyqind e pesëdhetë thithse në gjymtyrë. Po hapte e mbyllte gojën e vet të tmershme, e prej saj dilte, si tue lëpi, nji gjuhë e mbulueme me dhambë të mprehtë. Trupi do të mund t'i peshonte nja njizet e pesë kilogram. Ngjyrën e ndërronte shum shpejt.

— Ndoshta ky âsht mu ai që do ta ketë pá miku i juej, — tha Këshilli.

— Jo, — u përgjegj Kanadezi, — sepse ky qenka i tanë, e atij i kanë pre bishtin.

— Ky nuk âsht shkak i domosdoshëm, — iu përgjegja. — Gjymtyrët dhe bishti i këtyne kafshëve mund të dali prap dhe mbrenda shtatë vjetve, ç'prej se e ka pá miku im, bishti ka mujtë me iu përtri.

— Paj, në mos qoftë pikrisht ky, atëherë do të jetë ndonjani sish, — tha Nedi.

Rreth dritareve u mblodhën plot oktapodë. Po ecshin krahas me *„Nautilusin"*, mandej aq lehtë sa më dukej se nuk luejshin prej vendit. Na ecshim mjaft ngadalë. *Nautilusi"* u ndal papritmas e na ndëgjuem nji të rame të fortë. Nuk u ndie mâ puna e elisës. Kapiteni hyni në sallon i shoqnuem nga ndihmsi i vet. Dukej i zymtë dhe nuk na shiqoi, por shkoi drejt dritares, shiqoi dhe i tha shokut të vet disa fjalë. Ky duel. Kapakët u mbyllën. Iu afrova kapitenit dhe i thashë:

— Sa kolekcion i bukur oktapodësh.

—Po profesor, dhe fyt për fyt do të luftojmë me ta.

— Fyt për fyt? — pyeta, sepse m'u duk se nuk e kuptova mirë.

—Po, profesor. Elisa u ndal. Duket se nji prej tyne qenka ngatrrue n'elisë e tash nuk mund të vazhdojmë mâ tutje.

— E çka do të bani?

— Do të hypim në pullaz dhe do t'i therim të gjithë këta mizorë.

— Do ta keni vështirë.

— Natyrisht. Plumbat elektrikë nuk mund t'u bâjnë kurrgjâ, por do t'i sulmojmë me sopata..

— Edhe me fuzhnje, profesor, — tha Nedi, — në daçit me pranue ndihmën time.

— E pranoj, mjeshtri Ned.

Të gjithë duelëm në shkallë. Atje ishin mbledhë nja dhetë njerëz t'armatosun me sopata. Këshilli dhe unë muerëm nga nji sopatë, kurse Nedi muer fuzhnjen. „*Nautilusi*" kishte dalë në sipërfaqe. Posa nji detar i zbërtheu kapakët, u çelën me vrull, të tërhequn me siguri prej thithseve të nji oktapodi, dhe nji gjymtyrë vigane u fut si gjarpën nëpër birë. Nja njizet gjymtyrë tjera gërshetoheshin përmbi grykë. Me nji të rame sopate kapiteni Nemo preu gjymtyrën që u rrokullis shkallëve tue u mbështjellë. Ndërsa nguteshim shkallëve, dy gjymtyrë e rrokën nji detar që gjindej para kapitenit dhe e çuen me nji fuqi të pafrenueshme. Kapiteni briti dhe vrapoi në kuvertë. Vrapuem edhe na mbas tij. Sa sqenë e tmershme! Fatziu, të cilin gjymtyrët po e shtrëngojshin fort, valavitej n'ajr. Po gulçitej, mbytej dhe britte: „Ndihmë! Ndihmë!" Këto britma të shqiptueme në gjuhën frengjishte më habitën. Domethanë, në nëndetse paskam pasë nji bashkëvendas! Do të kenë qenë, ndoshta, edhe mâ tepër! Kët klithmë, që ta therte zemrën, nuk do ta harroj kurr. Mbaroi, i ngrati. Kush do të mund ta shpëtonte prej atij përqafimi të tmershëm! Mirëpo, kapiteni Nemo iu vërsul oktapodit dhe ia preu edhe nji gjymtyrë. Ndihmsi i tij luftonte rrebtë me oktapodët tjerë që rrëshqitshin nëpër „*Nautilus*". Të gjithë po sillshim me sopata në këta grumbuj mishi. Era e randë e moshusit na zuni frymën. Sa tmer! Nji çast m'u duk se Françezi fatzi do të shpëtonte, sepse kapiteni Nemo i kishte pre të shtatë thithset. I kishte mbetë vetëm ajo thithse që e valavitte njeriun n'ajr si t'ishe pupël. Por, pikrisht kur iu vërsulën kapiteni dhe ndihmsi i tij, oktapodi lëshoi nji shtyllë të tanë të njifarë langu të zi i cili na reshi aq fort, sa kurrgjâ nuk mujtëm me pá. Kur u shpërnda ky lang, oktapodi ishte zhdukë, e me tê edhe bashkëvendasi im i ngratë.

E me çfarë tërbimi sulmuen atëherë këta përbindsha! Nuk u përmbajtëm mâ. Nji dyzinë e tanë oktapodësh e kishte mbulue nëndetsen. Na po shkrryheshim midis këtyne gjarpijve të premë në valët e gjakut dhe mereqepit të zi. Na dukej se këta gjymtyrë ngjitsa dilshin prap si krenë kulshedrash. Ned Lendi me çdo të rame ngulte fuzhnjen në syt e tyne të murrmë, por n'at çast e rrëxuen gjymtyrët e njij përbindshi. Nuk dij se si nuk më plasi zemra prej tronditjes dhe tmerit. Sqepi i tmershëm ishte hapë dhe përpak deshti me e coptue dyzash. Vrapova me i ndihmue, por kapiteni qe mâ i shpejtë. Sopata e tij u zhduk në fulqijt viganë dhe Kanadezi i shpëtuem si për çudi u çue dhe rrasi fuzhnjen e vet në zemrën e oktapodit.

— Këtê ju kam pasë borxh! — i tha Nedit kapiteni Nemo.

Lufta zgjati nji çerek ore. Përbindshat e sakatuem, mâ në fund, u zhdukën në valë. Kapiteni Nemo, i kuq prej gjakut, qëndronte pa lujtë vendit dhe shiqonte në detin që ia kapërdiu nji shok dhe kokrra të mëdha lotsh rrodhën fytyrës së tij të zbetë. Dhimbsunija e tij ishte e pamasë.

AHMARRJA

Ditve të pastajshme, si dukej, nga pikllimi i kapitenit *„Nautilusi"* ecte pa qëllim të caktuem. Ecte, kthehej, notonte si kufomë simbas vullnetit të valëve. Elisa ishte i lirë, por nuk sillej. *„Nautilusi"* nuk mund të ndahej prej këtij deti që i rrëmbeu njanin prej njerëzve të vet.

Kështu kaluen dhetë dit. Por, më nji maj *„Nautilusi"* u nis në veri. Meqenëse nëndetsja ecte pa qëllim dhe mjaft afër bregut, na kishim gjasë me ikë. Mirëpo, koha ishte shum e keqe. Stuhit dhe orkanet në këto vise janë shum të shpeshta, pse i shkakton rryma e nxehtë e Golfit. Ned Lendi ishte i tmershëm, ato ditë e kaploi malli për atdhe mâ tepër se kurr.

— Profesor, — më tha nji ditë, — kjo duhet të marrë fund nji herë. Due me dijtë qartë. Kur më shkon mendja se *„Nautilusi"* mbrenda disa ditsh do të gjindet kundruell Tokës së Re dhe se aty derdhet lumi San Lorens, lumi im që rrjedh nëpër vendlindjen time Kvebek, atëherë më kap tërbimi dhe flokët më rrëqethen në krye. Mâ parë do të mbytem në det se sa të rri këtu. Fryma po më zîhet, a merrni vesh? Duhet ta pyetni kapitenin se a mendon me na ndalë përgjithmonë në këtë burg të mallkuem. Madje bisedoni me tê qysh sot, ose do ta bâj unë këtë gjâ.

Kur hyna në dhomën time, ndëgjova kapitenin tue shetitë nëpër dhomën e vet. Unë trokita me vendosmeni në derën e tij. Nuk mora përgjegje. Trokita prap dhe hyna. Kapiteni ishte thellue në njifarë pune. Kur iu afrova, çoi kryet, u mrrol dhe më tha me nji zâ të rreptë:

— Ju këtu? Çka kërkoni prej meje?

— Deshta me folë me ju.

— Por, jam i zanun, profesor. Vallë, at liri që ua dhashë juve për punë, a nuk mundem me e pasë edhe unë?

— Kapiten, — i thashë me gjakftoftsi, — më duhet me bisedue me ju për nji çashtje që nuk mund ta lâ për mâ vonë.

— A mos keni bâ ndonji zbulim? — më pyeti ai me ironi. — Profesor Aronaks, qe studimet e mija për detin, të shkrueme në disa gjuhë dhe, në dashtë perëndija, nuk do të mbarojnë me mue. Këtu gjindet edhe ditari im. Të gjitha këto do t'i mbylli në nji kuti e cila nuk do të mund të fundoset. Ai që mbetet i fundit në „Nautilus", këtë kuti do ta qesë në det.

— Kapiten, — i thashë, — do t'ishte njimend mëkat me hupë kjo, por nuk po më pëlqen mënyra të cilën mendoni me e përdorë ju. Kush e din se kujt do t'i bjerë në dorë kjo kuti? A nuk do të mund të gjêjshit ndonji mënyrë mâ të mirë? Unë dhe shokët e mij jemi të gatshëm me e ruejtë këtë dorshkrim dhe nëse na ktheni lirin...

—Lirin! — briti kapiteni dhe u çue.

— Po, kapiten, për këtë gjâ edhe erdha te ju. Qe shtatë muej jemi rob te ju dhe tash po ju pyes n'emën të shokëve të mij dhe n'emnin tim: a mendoni me na ndalë këtu përgjithmonë.

— Profesor Aronaks, tha kapiteni, — po ju përgjegjem sot ashtu si u jam përgjegjë para shtatë muejve: kush hyn nji herë në *„Nautilus"*, nuk guxon mâ me dalë prej tij. Kaq, e kurrgjâ mâ. Kjo le të jetë hera e parë dhe e fundit që po më pyetni kështu, sepse herën tjetër as nuk do të mund t'u ndëgjoj.

Kur ua rrëfeva shokëve të mij këtë gjâ, Nedi tha:

— Tash e dijmë se prej këtij njeriu nuk mund të presim kurrgjâ. *„Nautilusi"* po i afrohet Islandës dhe na do t'ikim, sido që të jetë moti.

Më tetëmbëdhetë maj u çue nji stuhi e tmershme. Kapiteni Nemo donte me i bâ inat dhe mbet në kuvertë, i lidhun mirë për të mos e rrëmbye valët e rrepta që po e rrahshin. Edhe unë pata hypë dhe po çuditesha njiherit me stuhin madhështore dhe me këtë njeri të pashoq që po e kundërshtonte. Valët e tërbueme po luejshin me nëndetsen si t'ishte ndonji gogël. Kah ora pesë filloi nji shtrëngatë e tmershme. Uragani frynte me nji shpejtsi prej 45

metrash në sekondë. Me këtë shpejtsi ai përmbys shtëpija, then thupra hekuri dhe rrëzon gjithçka para vehtes. Por „*Nautilusi*", në saje të konstrukcionit të tij, mund ta përballonte, sepse i përkulej tue lanë me e fërfllue në të gjitha anët. Stuhija tërbohej gjithnji mâ fort. Në muzg pashë nji anije që memzi luftonte kundër valëve. U zhduk së shpejti. Kah ora dhetë gjithë qielli ishte si në flakë. Rrufet vetojshin në çdo anë, syt m'i mirrshin, e kapiteni i shiqonte sikur të donte me thithë në vehte shpirtin e stuhis. Ushtima e tmershme, me të cilën përziheshin ulurima e valëve. Fëshkllima e stuhis dhe gjama e rrufeve, shpërndahej në gjithë hapsinën. Rryma e Golfit quhej me plot të drejtë mbretneshë e stuhive, sepse ajo krijonte këso ciklonesh të tmershme.

Dukej se kapiteni Nemo kërkonte vdekje të denjë për tê, sepse orë e çast „*Nautilusin*" e rrihshin rrufet dhe në sqepin e tij çoheshin xixa.

Unë, krejt i dërmuem, në buzën e fuqis së fundit, u rrukullisa shkallëve teposhtë. Stuhija kishte mbërrijtë kulmin dhe ishte e pamundun me ndejtë në kuvertë. Kapiteni Nemo u kthye vetëm kah mesnata. Atëherë u zhytëm dhe nëpër dritaret e sallonit pashë peshq të mëdhej tue vrapue si fantazma të trembuna nëpër ujin në flakë. Disa sish i vrau rrufeja para syve të mij. Mendova se do të hasshim n'ujë të qetë qysh në pesëmbëdhetë metra thellsi, por oqeani ishte aq i shqetsuem, sa na u desht me zbritë nja pesëdhetë metra. Atje mbretnonte aso qetsije, sa kurrkush as që do të mendonte se në sipërfaqe mbretnonte orkani i tërbuem.

Mfas kësaj stuhije, u nisëm kah lindja. Nuk kishte kurrfarë gjasësh se do të mund t'ikshim në bregun amerikan. Nedi i ngratë, krejt i trishtuem, u vetmue si kapiteni Nemo. Këshilli dhe unë nuk ndaheshim. Kapiteni Nemo, mbasi i kishte tregue Nedit bregun amerikan, thue se deshti me kast, më tregoi mue atê t'Europës, sepse më tridhetë maj lundrojshim drejt Anglis. Pyeta vehten: a mos mendon kapiteni me kalue nëpër La Mansh. Por, ai u largue dhe më tridhetë e nji maj, gjatë gjithë ditës u suell në nji rreth. Dukej se kërkonte nji vend që nuk mund ta gjente. Në mesditë bani nji matje në kuvert dhe m'u duk mâ i zymtë se kurr deri atëherë. Pse do të ketë qenë aq i

trishtuem? Athue pse gjindej afër bregut europian dhe i ranë ndër mend kujtime nga atdheu? Të nesërmen u përsërit e njajta gjâ. Në mesditë, kur kapiteni Nemo po matte, vuna re nja tetë mila larg nesh nji anije të madhe. Deti ishte i qetë për mrekulli. Kapiteni tha:

— Këtu âsht!

U ktheva në sallon dhe së shpejti ndjeva se u zhytëm. Mbas disa minutash u gjetëm në fund. Pashë nëpër dritare si dofarë gërmadhash të mbulueme me guaca të ngjituna, të bardha si bora. Kur shiqova mirë, vuna re se ato ishin mbeturina të njij anije që ishte fundosë kaherë. Kapiteni më tha se kjo ishte anija *„Ahmarrsi"*. U çmerita, sepse kam pasë ndëgjue për at anije.

— Po, profesor, *„Ahmarrsi"*. Sa emën madhshtuer! — pështëriti kapiteni.

Mënyra në të cilën shqiptoi këto fjalë, bani përshtypje të thellë në mue.

E shiqojsha kapitenin, syt e të cilit kishin nji shkëlqim të veçantë tue vështrue anijen e fundosun. Ndjeva se kapiteni Nemo ushqente nji urrejtje të çuditshme që koha nuk kishte mujtë me e zbutë. *„Nautilusi"* filloi me hypë ngadalë. Kur duelëm në sipërfaqe, ndëgjova nji krizmë. Shiqova kapitenin, por ai nuk luejti prej vendit. Atëherë vrapova në platformë dhe pashë nji anije që gjindej gjithsejt gjashtë mila larg nesh.

— Kjo âsht krizmë topi, — tha Nedi.

— Çfarë anije do të jetë ajo, Ned? — e pyeta.

— Kisha me u lidhë se âsht ndonji luftanije. Oh, sikur të donte me na sulmue dhe me fundosë *„Nautilusin"* e mallkuem.

— A mund të më thoni: cilës kombsi i përket, Ned?

Nedi shiqoi pak dhe mâ në fund, tha:

— Profesor, nuk mundem, sepse nuk paska flamur.

Anija afrohej gjithnji mâ tepër.

— Profesor, — tha Nedi, — nëse kjo anije na afrohet nji milë, unë do të këcej në det, e ju — kam shpresë se do të vini mbas meje.

Posa deshta me iu përgjegjë, kur në pjesën e parë t'anijes gufoi nji tym i bardhë, e së shpejti nji trup i randë ra n'ujë afër nëndetses dhe nji valë iu përplas *„Nautilusit"*. Së shpejti ndëgjova dhe nji krizmë.

— Çka? Ata po na gjuejnë! — brita. — Domethanë, ata nuk po menduekan se jemi të mbytun në ndonji shkatrrinë.

— Përzo, profesor... tha Këshilli dhe shkundi ujin me të cilin e stërpiku gjylja, — ata e njoftën narvalin dhe po e gjuejnë.

— Por ata, sigurisht, po shohin mirë se këtu gjinden njerëz!

— Ndoshta për këtë arsye edhe po na gjujnë, — tha Nedi.

Atëherë erdha në vehte. Me siguri e dijnë se çfarë përbindshi detar âsht ky. Ndoshta kapiteni i anijes *„Abraham Linkoln"* paska vû re se ky narval âsht nëndetse mâ e rrezikshme se të gjithë përbindshat detarë. Sigurisht, tash janë tue e ndjekë nëpër gjithë detnat. Tash u binda se kapiteni Nemo e çfrytzon *„Nautilusin"* për qëllime ahmarrse. Edhe asaj nate kur na pat mbyllë, do të ketë sulmue ndonji anije.

Mirëpo, gjylet bijshin si breshën rreth nesh, por asnji nuk goditte *„Nautilusin"*. Kanadezi më tha:

— Profesor, duhet të provojmë gjithsesi me dalë prej këndej. Hajde t'u japim shêj! Ndoshta do të shohin se jemi njerëz të ndershëm.

— He i mjerë — briti kapiteni me nji zâ të tmershëm. Fytyra e kapitenit Nemo ishte zbe. Trupi i tij ishte krrusë. Me duert e tija të hekurta shkundullonte Nedin.

Atëherë u kthye kah anija që po shtinte dhe briti:

— Ti e din se kush jam unë: Mue nuk m'u nevojit flamuri yt për me të njoftë! Shiqo! Unë po ta tregoj flamurin tim!

Dhe kapiteni Nemo ngrihi nji flamur të njajtë si atê në Polin e Jugut.

Nji gjyle fluturoi shi pranë kapitenit dhe u zhduk n'ujë. Kapiteni Nemo vetëm rrudhi supet, u kthye kah unë dhe më tha shkurt:

— Zbritni! Zbritni bashkë me shokët tuej!

— Kapiten, a doni me sulmue at anije?

—Do ta fundos.

— Nuk do ta bani këtê!

— Po, — tha kapiteni me nji zâ të ftoftë. — As mos t'u shkojë mendja se do të me sundoni. Rasti u tregoi diçka

që nuk duhej ta shifshit. Sulmi filloi. Përgjegja do të jetë e kobshme për ta. Hyni!

—E kujt âsht kjo anije?

— A nuk e dini? Aq mâ mirë! Të paktën kombsija e saj do të mbetet sekret për ju. Zbritni!

Rreth kapitenit ishin tubue nja pesëmbëdhetë detarë dhe të gjithë shiqojshin anijen me nji urrejtje të pamasë. Digjeshin flakë për ahmarrje. Fillova me zbritë pikrisht në çastin kur nji gjyle e gërvishti nëndetsen.

— Gjuej, he anije e trentë! Harxho gjyle kot! Nuk do t'i shpëtojsh sqepit të *„Nautilusit"*. Por, nuk do të mbarojsh në këtë vend. Mbeturinat tua nuk due të përzihen me mbeturinat e *„Ahmarrsit"* të lavdishem.

„Nautilusi" filloi me ikë shpejt, por anija e ndiqte. Kah ora katër mbas mesdite nuk mujta me u përmbajtë dhe hypa në kuvertë. Kapiteni Nemo shetitte, shiqonte me nervozitet anijen që gjindej nja pesë a gjashtë mila larg nesh. Deshta me ndërmjetsue edhe nji herë te kapiteni, por ai ma preu fjalën:

— Unë kam të drejtë! — më tha. — Unë jam i shtypun, e ai âsht shtypës. Për shkak të tij bora gjithçka që dojsha dhe adhurojsha: atdheun, gruen, fëmijt, prindët! Gjithçka që urrej — këtu gjindet! Dhe heshtni!

Gjeta Nedin e Këshillin dhe u thashë t'ikim.

— Mirë, por e kujt âsht kjo anije?

—Nuk e dij, — u përgjegja. — Dij vetëm se deri në mbramje do të fundoset dhe do të jetë mâ mirë të mbarojmë me tê se sa të jemi pjesëmarrsa t'ahmarrjes, shkakun e së cilës nuk e dijmë.

— Edhe unë mendoj ashtu, — tha Nedi. — Por, ta presim natën.

Kur ra nata, shokët e mij dhe unë pritëm të na afrohej anija aq sa të mundej me na pá ose me na ndie. Kur të mbërrijmë deri te ajo, nëse nuk mundemi me pengue përplasjen e pashmangshme, të paktën do të provojmë me bâ atê që mundemi. Disa herë m'u duk se *„Nautilusi"* po përgatitej me sulmue. Mirëpo, ai e lente anijen me iu afrue e mandej prap vazhdonte me ikë. Nedi deshti tashmâ me këcye në det, por unë e detyrova të presim. N'orën tre të mëngjesit dola në platformë. Kapiteni Nemo gjindej gjithnji atje dhe kurrsesi nuk lente anijen me i hupë sysh.

Shiqimi i tij i fortë thuese e tërhiqte dhe magjepste anijen. Hana shkëlqente, deti e qielli thuese bâjshin gara me qetsin e tyne. E kur e mendova këtë qetsi të thellë të natyrës, të krahasueme me urrejtjen e pamasë që gatohej në *„Nautilus"*, me shkojshin rrëqethjet.

Ndejta në kuvertë deri n'orën gjashtë të mëngjesit. Anija gjindej nji milë e gjysë larg nesh. Posa zbardhi drita, filluen edhe krizmat. *„Nautilusi"* filloi të përgatitej për sulm. Zbrita te shokët dhe u tregova.

— Miq, erdhi koha t'i shtrëngojmë dorën njani tjetrit.

N'at çast ndëgjuem mbylljen e vrullshme të kapakëve në *„Nautilus"* dhe na u zhytëm. Ishte vonë! Prap na mbyllën dhe u detyruem me qenë dëshmitarë të tragjedis që po afrohej. N'at çast ndëgjova nji të rame të fortë. *„Nautilusi"* i nisun me nji fuqi të pafrenueshme shpoi anijen anë e përtej si gjylpana pëlhurën!

Nuk mujta me u përmbajtë mâ. Vrapova në sallon si i dalun mendsh. Kapiteni Nemo gjindej atje dhe shiqonte i qetë nëpër dritare. Nji masë vigane po fundosej dhe, për të mos bjerrë kurrgjâ nga agonija e saj, edhe *„Nautilusi"* zbritte bashkë me tê. Kuverta ishte mbushë me hije të zeza që vrapojshin poshtë e nalt. Uji ngjitej dhe fatzezët kacavareshin përpjetë. Edhe unë, mbeta i marrun dhe i koçitun krejt prej tmerimit, syzgurdulluem, pa frymë as zâ. Nji fuqi tërheqse e pafrenueshme, më tërhiqte kah dritarja. N'at çast u ndëgjue nji eksplodim i tmershëm. Anija që fundosej, u zhduk së shpejti bashkë me njerzit në të.

Shiqova kapitenin. Ky ahmarrës i tmershëm, engjëll i vërtetë i urrejtjes, po shiqonte edhe mâ tutje. Mandej hyni në dhomën e tij. Midis fotografive të njerëzve të mëdhej, pashë fotografin e njij grueje të re me dy fëmij. Kapiteni e shiqoi disa çaste, shtrini duert drejt saj dhe filloi me qa me dënesë.

U ktheva në dhomën time, ku po rrijshin ende Këshilli dhe Nedi. Ndiejsha tmerim të pafrenueshëm ndaj kapitenit Nemo.

IKJA

Nëndetsja fugonte me shpejtsi të madhe drejt veriut. Deri në mbramje kaluem dyqind mila nëpër Oqeanin Atlantik. At natë nuk më zû gjumi. Ajo sqenë e tmershme më dilte gjithnji para sysh.

Ç'prej asaj dite nuk mujta me u kujdesue mâ se kah po na çonte nëndetsja me këtë shpejtsi të rrezikshme. Nuk mund ta kontrollojsha as kohën, sepse të gjitha orët në nëndetse ishin ndalë. Mendoj se ky lundrim mund të zgjatte nja pesëmbëdhetë a njizet ditë. Nuk pashë mâ as kapitenin Nemo, e as ndokend nga ekipazhi. Gjithnji fugojshim nën ujë. Kur dilshim me përtri ajrin, kapakët çileshin e mbylleshin automatikisht. Nuk bâjshin matje prandej nuk dijsha aspak se ku gjindeshim.

As Kanadezi nuk shifej mâ. Këshilli nuk mund të nxirte mâ asnji fjalë prej tij dhe kishte frigë se, në ndonji çast dëshprimi ose malli për atdhe, mund të vritte vehten. Nji mëngjes, kur u zgjova, pashë Nedin mbi mue. Ai më tha me zâ të vogël.

— Sonte do t'ikim! Duket se nëndetsja nuk ka mâ kurrfarë mbikëqyrjeje. A do të jeni gati profesor?

— Po, por ku gjindemi tash?

— Afër nji toke të cilën e pashë sot nja njizet mila larg.

— Cila âsht ajo tokë?

— Nuk e dij, por ciladoqoftë, na do t'ikim.

— Mirë, Ned, do t'ikim, edhe sikur ta dij se do të mbarojmë në det.

—Deti âsht mjaft i shqetsuem, era mjaft e fortë, por nuk do të jetë vështirë me kalue njizet mila n'at lundër

të lehtë. Atje vuna pak ushqim dhe ujë. Nëse na befasojnë, unë do të mbrohem, e le të më vrasin.

— Do të vdesim bashkë, Ned.

— Megjithate, kam shpresë se do të mundemi me ikë. N'orën dhetë hana nuk do të dalë ende, e prandej do ta çfrytzojmë terrin. Eni te lundra; atje ju presim Këshilli dhe unë.

Duel. Zemra filloi me më rektue fort. Vesha kostumin e nxehtë dhe sodita se mos ndëgjohej ndonji zhurmë në dhomën e kapitenit. Ndëgjova do hapa. Më dukje se kapiteni do të hynte orë e çast me më pyetë pse due me ikë. Fantazija ime smadhonte gjithçka. Prap, mbërritja me u qetsue pak dhe u shtrina në shtrat. N'orën nandë e gjysë e mbajta kryet për mos me më plasë. Nuk dojsha me mendue ma. Kisha me pritë edhe gjysë ore. Gjatë kësaj kohe më dukej se do të trenohesha.

N'at çast ndëgjova tinguj të paqartë orgësh, nji muzikë melankonike që i përngjante dënesës së shpirtit të vuejtun. Më përshkoi mendimi se kapiteni gjindet tash në sallon, nëpër të cilin më duhet me kalue për të mbërrijtë deri te lundra. Atje do ta shohë, sigurisht, për herë të fundit. Ai do të më shohë dhe ndoshta do të bisedojë me mue. Nji lëvizje e tij do të mund të më zhdukte. Nji fjalë e tij do të më lidhte përgjithmonë për nëndetse.

Erdh çasti kur m'u desht me u nisë. Çela me kujdes derën e dhomës sime. M'u duk se kërciti fort. Ecsha ngadalë, si hajn, tue u ndalë orë e çast për të qetsue të rrahmet e zemrës. Në Sallon errsi e plotë. Kapiteni gjindej aty, por nuk më pa. Mendoj se nuk do të më shifte as ditën, aq tepër ishte zhytë në muzikë. Ecsha zhagas nëpër qylym, për të mos shkaktue as zhurmën mâ të vogël. M'u deshtën pesë minuta derisa mbërrijta te dera tjetër që çonte në bibliotekë. Posa deshta me e çelë, nji ofshamje e kapitenit më nguli në vend. Ishte çue. U nis drejt meje me duer të kryqzueme, tue ecë si ndonji fantazmë. Prej krahnorit lëshonte dënesa si të shueme dhe e ndëgjova tue i pëshpëritë këto fjalë:

— Oh, mjaft mâ! Mjaft!

Vrapova në bibliotekë dhe nëpër shkallë mbërrijta te lundra.

— T'ikim! T'ikim! — thash unë.

— Menjiherë! — u përgjegj Kanadezi.

Kanadezi filloi me përgatitë lundrën, kur ndëgjuem nji zhurmë në nëndetse. A mos e vunë re ikjen tonë? Nedi mâ shtrini nji thikë. Përgjuem me vemendje, por nji fjalë të cilën e ndiejshim pareshtun, na zbuloi shkakun e këtij shqetsimi në nëndetse:

— Melstromi! Melstromi!

Asnji fjalë nuk do t'ishte mâ e tmershme në pozitën në të cilën gjindeshim. Gjindeshim në gjirin e tmershëm afër bregut suedez, prej të cilit nuk ka shpëtue asnji anije. Këtu tubohen valë vigane nga të gjitha anët. Këtë vend e kishin quejtë me plot të drejtë me emnin „Kërthizë e Oqeanit", sepse uji këtu mbështillet nja pesëmbëdhetë kilometra rreth e rrotull. *„Nautilusi"* hyni këtu rastsisht ose me dashje dhe filloi me u rrotullue në rreth që bâhej gjithnji mâ i ngushtë. Lundra, gjithnji e lidhun me nëndetsen, rrotullohej pareshtun, me shpejtsi të madhe. Gjaku na u ngri në dej. Po laheshim në djersë të ftoftë të mortjes. Rreth lundrës ndëgjohej zhurmë shurdhuese. Valët përplaseshin rrëpinave të mprehta nën det, atje ku thehen edhe sendet mâ të forta. *„Nautilusi"* luftonte si t'ishte krijesë njerzore. Musklat e tij prej çeliku kërcitshin.

— Prap duhet ta shtrëngojmë lundrën me vida — tha Nedi. — Nëse mbetemi të ngjitun me *„Nautilusin"*, ndoshta do të shpëtojmë...

As nuk i pat mbarue fjalët kur ndëgjuem nji kërcllimë. Lundra u shkoq dhe si guri që qitet me llastik, ra në midis të gjirit. Unë i rashë me krye buzës së çeliktë dhe u paka.

Çka ndodhi at natë, si mujti me shpëtue lundra prej këtij gjiri të tmershëm dhe si mbetëm gjallë të tre, nuk do të dijsha me thanë. Kur erdha në vehte, pashë vehten të shtrimë në nji kasollë t'ujdhesës Lofoden. Shokët gjindeshin pranë meje.

Çka ndodhi me *„Nautilusin"*? A shpëtoi prej melstromit? A do të jetë gjallë kapiteni Nemo? Kurrgjâ nuk dij. Megjithatê, besoj se nëndetsja do të ketë mujtë me dalë prej gjirit në të cilin kishin gjetë vdekjen të gjitha anijet.

FUND

ZHYL VERN

20.000 MILA NËN DET

Redaktor
ADEM DEMAÇI

Korektor
Nazmi Sahiti

Redaktor teknik
NIKOLLA VUÇINIQ

Tirazhi 2.000 copë, madhsija 73/4 tabakë shtypi. U shtyp në korrik 1958 në shtypshkrojën e Sipërmarrjes botuese-gazetare „Rilindja" Prishtinë.